

KARYS

MŪSU, JŪROS SARGYBOJE

Politikos apžvalga

LIETUVOS NOTA PRANCŪZIJOS VYRIAUSYBEI ISPANIJOS REIKALU

Rugpjūčio 28 d. Lietuvos vyriausybė raštu Prancūzijos atstovui Kaune patvirtino savo prisidėjimą prie deklaracijos dėl nesikišimo į Ispanijos vidaus reikalus. Tokį savo prisidėjimą Lietuvos vyriausybė Prancūzijos atstovui žodžiu buvo pareiškusi jau rugpjūčio 11 d. Ta nota Lietuvos vyriausybė apsiėmė nei tiesioginiai nei netiesioginiai nesikišti į tuos apgailėtinus įvykus, kurie šiuo metu vyksta Ispanijoje. Ypač Lietuvos vyriausybė pasižadėjo, kad iš Lietuvos nebus siunčiami nei ginklai nei kitokia karo medžiaga į Ispaniją ir ispanų valdomas žemes Afrikoje. Karo medžiaga nebus siunčiama nei tiesiog nei reeksporto keliu. Ryšium su ta nota ministrų kabinetas savo rugsėjo 27 d. posėdyje priėmė nutarimą, pagal kurį išvežti bet kokiai karo medžiagai iš Lietuvos reikės tam tikro leidimo. Lietuvos vyriausybė savo notoje Prancūzijos vyriausybei prašė, kad išvežti karo medžiagai į Ispaniją nebus duodama jokių leidimų. Lietuvos vyriausybė taip pat sutiko dalyvauti tam tikrame komitete, kuris numatomas sudaryti Londone ir kurio uždavinys bus derinti nesikišimo priemonės. Numatoma, kad tame komitete Lietuvai atstovaus jos pasiuntinys Londone ministeris Balutis.

LIETUVA IŠDĖSTĖ SAVO PAŽIŪRAS Į TAUTŲ SĄJUNGOS REFORMĄ

Užsienių reikalų ministeris S. Lozoraitis rugpjūčio 29 d. generaliniam Tautų Sąjungos sekretoriui išsiuntė laišką, kuriame jis išdėsto Lietuvos pažiūrą į tas priemones, kurių reikėtų imtis Tautų Sąjungos veiklai sustiprinti. Kaip žinoma, Tautų Sąjungos pilnatis šių metų liepos 4 d. priėmė tam tikrą rezoliuciją dėl reikalo ieškoti priemonių geriau Tautų Sąjungos pakto principams pritaikyti. Drauge buvo numatyta, kad tų priemonių ieškos ir jas fiksuos artimiausia Tautų Sąjungos pilnatis, kuri rugsėjo 18 d. susirinks Ženevoje. Generalinis Tautų Sąjungos sekretorius liepos 7 d. išsiuntinėjo visų valstybių Tautų Sąjungos narių vyriausybėms raštą, kuriame tos vyriausybės kviečiamos pasisakyti savo pažiūras į vadinamąją Tautų Sąjungos reformą.

VENGRIJOS POLITINIAI SIEKIMAI

Sąryšy su Vengrijos regento generolo Horthy atsilankymu pas vokiečių kanclerį Hitlerį ir austrų kanclerį Šušnigą, politiniuose sluoksniuose tapo vėl aktualūs Vengrijos revizionistiniai reikalavimai. Užsienių spauda plačiai aprašo Vengrijos reikalavimus, kurie yra šitokie: naujos taikos konferencijos sušaukimas, kuri turinti anuliuoti Trianono sutartį; teisių lygybė Vengrijai, ypač kariniais klausimais; visuose seniau priklausiusiuose kraštuose plebiscitų suruošimas, kad tų kraštų gyventojai paprasta balsų dauguma galėtų pasisakyti, ar jie nori grįžti prie Vengrijos.

Dabartinė Vengrija buvo sudaryta Trianono 1920. VI. 4 d. sutartimi iš buv. Austrijos-Vengrijos imperijos sudėties. Ta sutartimi Vengrija turėjo perleisti Pietų Slavijai šias provincijas: Chorvatiją, Slovėniją, Bačką ir vakarinę Banato dalį. Rumunijai teko perleisti rytinę Banato dalį ir Semigradiją, Čekoslovakijai — Slovakiją ir Pakarpačių rusus. Iš anksčiau buvusios teritorijos ploto 283.000 km² jai liko 93.000 km² plotas. Gyventojų skaičius sumažėjo trimis kartais, negu anksčiau buv. imperijoje. Vengrija turėjo mokėti daug reparacijų, bet dėl jos sunkios ekonominės būklės ji turėjo atsisaikyti nuo reparacijų mokėjimo. Trianono sutartimi Vengrijai buvo nustatyta kariuomenės skaičius ne daugiau kaip 35.000 be sunkiosios artilerijos. Šita priežastis, kad didžiausias plotas buv. Vengrijos atiteko kitoms kaimyninėms valstybėms, vedė prie to, kad Vengrija prisidėjo prie revizionistinių vals-

tybių bloko kartu su Vokietija ir Italija. Provincijose, kurios buvo prijungtos prie Pietų Slavijos, Rumunijos ir Čekoslovakijos, kilo didelis tautinis judėjimas atsiskirti nuo tų valstybių ir grįžti prie Vengrijos. Tos valstybės turi didelių rūpesčių iš vengrų tautinio judėjimo. Visuomet ten įvyksta neramumai, pasikėsinimai prieš tų valstybių valdininkus ir vyriausybes vyrus. Šitas vengrų judėjimas privedė prie to, kad tos valstybės, būtent Pietų Slavija, Rumunija ir Čekoslovakija sudarė taip vad. Mažąją Santarvę, kurios tikslas yra palaikyti status quo (t. y. dabartinę teritorialinę padėtį) centrinėje Europoje. Mažoji Santarvė yra taip pat prieš Austrijos ir Vengrijos monarchijų restauracijos mėginimus.

Kalbant apie Vengrijos revizionistinius reikalavimus, reikia pasakyti, kad sunku bus jai juos įvykdyti. Kas liečia pirmuosius du reikalavimus, būtent, naujos taikos konferencijos sušaukimas ir teisių lygybė Vengrijai kariniais klausimais, reikia manyti, kad tai pavyks jai įvykdyti, bet teritorialinė revizija taikos keliu abejotina, nes vargu ar tos valstybės sutiks. Šitie Vengrijos reikalavimai vis labiau apsunkina Europos padėtį ir trukdo pasaulio taiką.

VOKIEČIŲ SPAUDA DĖL DVIEJŲ METŲ KARO TARNYBOS ĮVEDIMO. PRANCŪZAI APIE VOKIETIJOS MILITARINĘ JĖGĄ

Berliner Tageblatt, pateisindamas dviejų metų karo tarnybos Vokietijoje įvedimą, rašo, kad apie to žygio tikslingumą tespręs istorija. Laikraštis tikisi, kad „niekas nepasirodys teisus, t. y., kad taika bus išlaikyta“. Jei gi karas prasidės, tai istorijos teismas būsiąs vokiečių pusėje. Laikraštis toliau nurodo, kad kitos valstybės jau pasinaudojo pasiruošimo karui galimumu karo tarnybos pratęsimo keliu. Tai ypatingai liečia valstybes, esančias glaudesniuose santykiuose su Sovietais, būtent Prancūziją, Čekoslovakiją ir Belgiją. Vokiečių tauta nedžiūgaudama sutinkanti žygį, kuris uždeda jai materialines ir, pirmiausia, asmeniškias aukas. Bet Vokietija su pasigailėjimu priimsianti padidėjusio saugumo jausmą pavojaus didėjimo momentu.

Vokiečių spaudoje varoma smarki propaganda prieš Sovietus. Preussische Zeitung nurodo, kad Baltijos jūroje yra 40 Sovietų nardomųjų laivų, „pasirėngusių karo veiksmams“. DNB tvirtina, kad Sovietai Čekoslovakijoje be atvangos ruošia rajoną puolimui ir būsimai karo veiksmų arenai. Šiuo metu daugiausia dėmesio kreipiama į Sovietų Rusijos susisiekimą su Čekoslovakija, aplenkiant Lenkiją, per rumunų teritoriją. Čekoslovakai šias žinias, kiek jos liečia Čekoslovakiją, griežtai paneigia. Jokio nerimo krašte nėra, ir naujoji Čekoslovakijos statyba susieta tik su jos ekonomiais interesais.

Prancūzų spaudoje vokiečių žygis tebekelia didelio nerimo. Petit Journal net sako, kad Vokietija ruošiantis „preventyviniam karui“ prieš Sovietus. Matin pareiškia, kad, priimant dėmesin privalomą karo tarnybą Vokietijoje, dabar faktiškai įvesta trejų metų karo tarnyba. Vokiečių karo pramonė sąryšyje su vyriausybės žygiu nusiteikusi labai optimistiškai. Biržoje didelis gyvumas. Vokietija, esą, dabar virstanti stipriausia Europos militarine valstybe.

AMERIKIEČIŲ SIMPATIJOS

Amerikos konservatorių žurnalas „Review o Reviews“ išplatino ankieta savo skaitytojų tarpe. Į ankieta atsakė 2.712 skaitytojų, bemaž visi jie yra pramonininkai ar laisvųjų profesijų žmonės. Ankietos tikslas išaiškinti kieno pusėje būtų skaitytojų simpatijos, jei kiltų karas tarp Vokietijos ir Sovietų Sąjungos. 844 skaitytojai pasisakė už Vokietiją, 1588 — už Sovietų Sąjungą, 280 — už neutralitetą.

Žurnalo tiražas didelis, spausdinama daugiau kaip 130.000 egz. Tai yra vienas seniausių Amerikoje politinių žurnalų.

Leidžia Kar. Štabo Sp. ir Švt. Skyrius

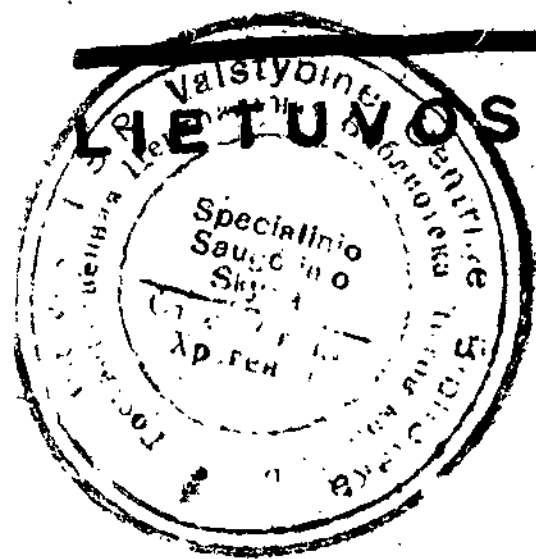
Redaktorius Itn. Urbanavičius

SKELBIMŲ KAINA pagal susitarimą. **Adresas:** Kaunas, Miško, 10, „Karys“. **Telef.:** per Kar. Štabą 56 nr.
KAINA: puskarininkams ir kareiviams (tik su) metams — 5 lt., 6 mėn. 3 lt. ir 3 mėn. — 2 lt. Visiems kitiems metams — 6 lt., 6 mėn. — 4 lt. ir 3 mėn. — 2 lt. Užsieny, be Latvijos ir Estijos, dvigubai.

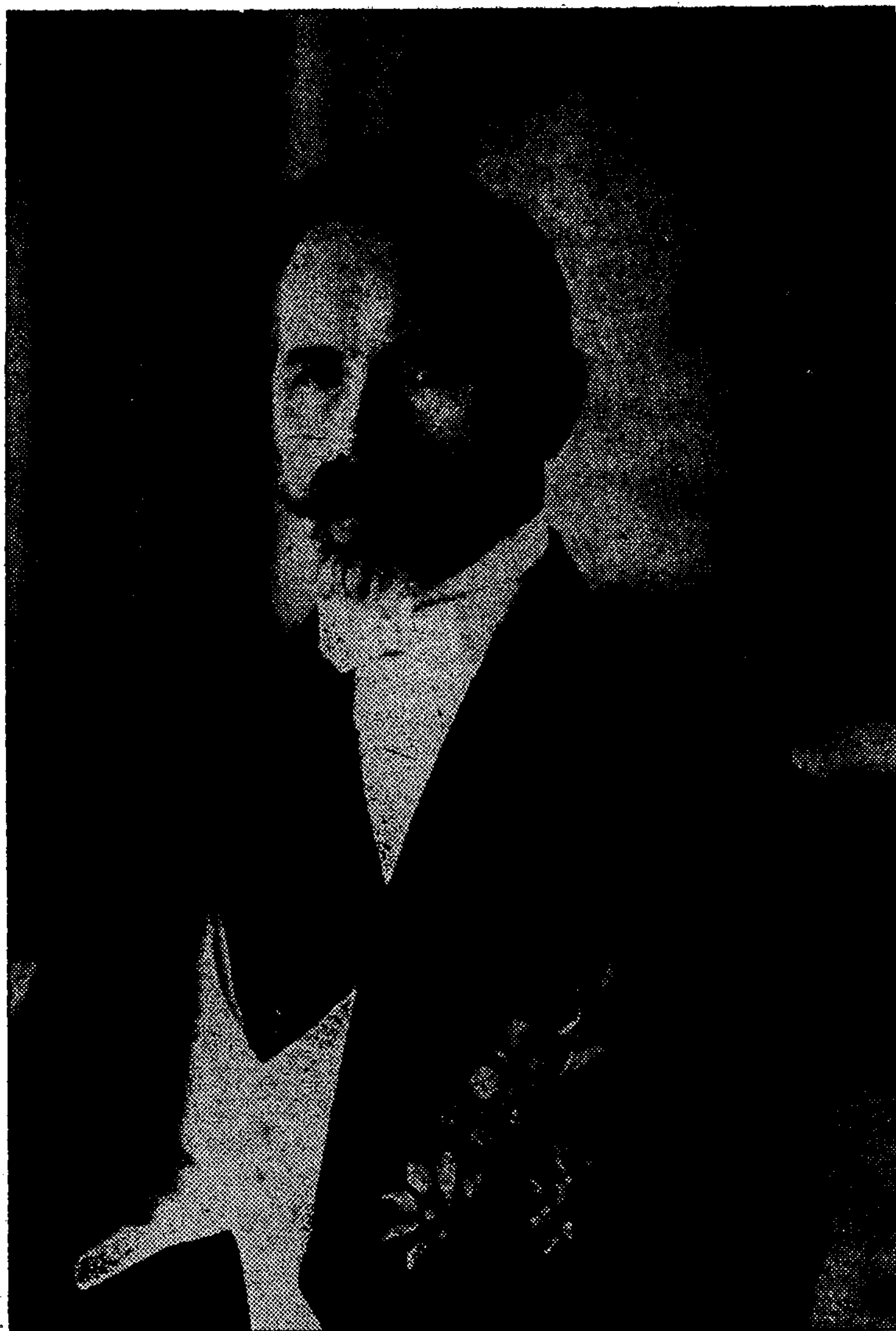
1936 metų
rugšėjo 3 d.

KARYS

Nr. 36 (911)
Eina XVIII metai

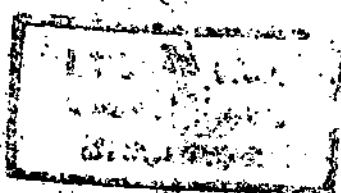
LIETUVOS KARIUOMENĖS SAVAITINIS LAIKRAŠTIS

Respublikos Prezidentas Antanas Smetona
Vyriausias ginkluotų jėgų Viršininkas

Rugšėjo aštuntoji diena, Vytauto Didžiojo vainikavimo diena, yra tautos šventė, rišanti Lietuvą praeitį su dabartimi. Kol to ryšio nenutrūksime, tol neklysime, tol vyksime laimingos pažangos keliais, tol galėsime sakytis išsikimi Lietuvos tėvovys.

Jei kas kėsintųsi siaurinti mūsų jūros pakraštį ar užgrobti mūsų vienintelį uostą, tai kėsintųsi pavergti visą Lietuvą... Lietuva dabar nesigailės jokių aukų saugoti ir ginti savo jūros teisę... Mūsų jūra, mes jos niekam ir niekuomet neatiduosime!

Antanas Smetona

KULTŪROS DARBAS ĮMANOMAS, KAI SAUGUMAS PATIKRINTAS

**VALSTYBĖS PREZIDENTO ANTANO SMETONOS KALBA,
pasakyta š. m. rugsėjo 1 d., seimo iškilmingajį posėdį atidarant**

Lietuva, gerbiamieji tautos atstovai, be seimo išbuvusi devynerius metus su viršum, nūnai vėl jo susilaukė. Tatai, gal būt, labiausiai džiūgina mane, kuriam taip ilgą ir taip neramų laiką teko daugiausia sielotis mūsų krašto likimu. Sveiki susirinkę, tautos atstovai! Nuo šios dienos, tikiuosi, ir man bus lengviau vadovauti valstybei. Nors jūs, be abejo, žinote, kaip ir kada esu grįžęs prie valstybės vairo, nors ir vaizduojatės, kuo skiriasi buvusiųjų seimų politikos linkmė nuo mano pasirinktosios linkmės, aš vis dėlto jaučiuosi šią valandą privalęs, žvilgterėjęs praeitin, jums keliais bruožais išdėstyti tuos skirtumus ir savo požiūriu juos įvertinti.

Tautos atstovybės esti demokratinės, kaip J. A. Valstybės, kur prezidento vyriausybė nepriklauso tautos atstovų, ir parlamentinės, kaip Anglija ir Skandinavų šalys, kur partiniais pagrindais sudaromos atstovybės gali priversti savo nepasitikėjimu karaliaus vyriausybę atsistatydinti. Tose šalyse parlamentai betgi tvirtai laikosi, nes vyrauja viena kuri pastovi partija ir palaiko savo patikimus žmones. Mūsų buvusieji seimai panoro irgi parlamentariškai tvarkytis. Bet kadangi mūsų krašte negalėjo rasti pakankamai didžiųjų vieningų partijų, tai tekdavo, darant vyriausybę, siektis jų talkos. Kai talka, arba koalicija, nėra pastovus dalykas, tai vyriausybės dažnai keisdavosi. Sutelktiniai ministrai, priklausydami savo partijų, nesusiklausydavo. Kartais dargi vienoje ministerijoje rungdavos kelios srovės. Dėl tos priežasties tautos ūkyje ir šiaip kultūros srityse, palaikomose valstybės lėšomis, atsirado daug paralelizmo: partiniai bankeliai, partinės ūkio draugijos, partinės mokytojų seminarijos ir kita kas, kur šėlo partinė propaganda. Visos tos įstaigos kovojo dėl įtakos valdžioje ir kovodamos viena kitą silpnino. Visuomenė piktinosi tokiuo krašto pajėgų gaišinimu: vienai kur įstaigai sunku būdavo rasti lėšų, o čia šaliais kelios išdygdavo ir išdygusios skursdavo! Kam tai būdavo daroma? Tam, kad vargais sulipdyta valdžios talka neiširtų. O kai seimo didžiosios partijos suskildavo dviem stovyklom, tai viena kuri tautinė ar visuomeninė mažuma statydavo tašką ginčui už tam tikrą koncesiją. Vadinas, valstybės reikalus neretai sprendavo mažoji partija, ir tokiuo būdu seimas, norėdamas būti parlamentariškas, tapdavo oligarchiškas.

O kas gi buvo seimo partijos? Jos susidarė, sekant užsienių partijomis, nors ir nežinant nei jų kilmės, nei to socialinio pagrindo, kuriame buvo išaugusios. Užsieniai rodėsi mūsiškėms visu kuo pranašesni už Lietuvą, taigi sektini be atodairos ir politikos gyvenime. Suma partinių reikalavimų, iš svetur nusirašytų, maža bendro teturinčių su mūsų kraštu, buvo laikoma savu padaru. Kadangi tos sumos komponentai buvo labai skirtingi ir prieštaringi, tai jie ardė mūsų krašto gerovę ir mūsų tautos vienybę. Juk vienos partijos ėmėsi atstovauti tik darbininkams, kitos tik valstiečiams, kitos tik ūkininkams, kitos tik kaimui, kitos tik miestui, vienos tikėjimui, kitos netikėjimui. Kiek-

viena partija stengėsi rodyti, kad jos atstovaujama sritis yra pati svarbioji valstybėje ir kad kitos sritys tik menkniekis.

Taip atstovaujami reikalai, vedami iš luomų kovos, negi galėjo duoti kraštui taiką ir jo gerovę kurti? Kas sėja vėją, tas juk audrą piauna! Partijos sužadino minių troškulį ir jo nestengė patenkinti.

Taip esant, galiausiai įsitvirtino seime kairinių sparnas. Jis buvo nelyginant liaudies frontas, kur dabar smarkauja visame pasaulyje. Gatvė ėmė savavaliuoti ir raudonomis vėliavomis mosuoti. Jau buvo pavojaus valdžiai išnykti ir įsivyrauti anarkijai. Plačioji visuomenė buvo nusiminusi. Tik 1926 m. gruodžio 17 d. įvykis privertė kairinę talką pasitraukti iš valdžios ir ją užleisti naujai vyriausybei, partijų nepriklausančiai, kuri pasukė vairą tautiška linkme. Seimas nesugebėjo eiti tąja linkme ir buvo 1927 m. pavasarį paleistas. Kadangi senais rinkimų įstatymais sušauktas seimas būtų privedęs vėl prie anarkijos, tai aš su vyriausybe 1928 m. ryžomės pakeisti senąją konstituciją. Ją mūsų šalis tvarkosi ir dabar, jąja remiantis sušauktas šitas seimas. Konstitucijos keitimo žygis buvo neišvengiamas ir visuomenė jį sutiko palankiai. Nuo to laiko tapo galima leisti įstatymai ir tvarkyti Lietuvos gyvenimas, kaip buvo reikalingas. Žinome, betgi, kad yra žmonių, doktrinieriškai nusiteikusių, kurie laiko 1928 m. žygį didžiąja nuodėme demokratizmui. Ką St. seimas nustatęs, tai esą šventa. Tačiau galima ir nesutikti su ta nuomone. St. seimas klydo, manydamas esąs išmintingesnis už Lietuvos ateitį, klydo užbarikadavęs konstituciją keliais straipsniais taip, kad ji neįmanoma pakeisti. Jeigu jos autoriai nebūtų buvę akli doktrinieriai, jei būtų susipažinę, pav., su Prancūzijos istorija, tai jie būtų buvę atsargesni ir ateičiai būtų daugiau laisvės palikę. Prancūzija nuo pirmosios revoliucijos metų yra turėjusi visą eilę gražiai parašytų konstitucijų ir tvirtai barikaduotų, tačiau jų amžius buvo labai trumpas. Paskutinė Prancūzų Konstitucija, kelis kartus pildyta atskirais įstatymais, neturi neprieinamų barikadų, lengvai pakeičiama, ir va jau kelis dešimtis metų laikosi. Antra vertus, nevien Lietuva, bet ir visi mūsų kaimynai, nekalbant apie eilę kitų valstybių, yra pergyvenę savo konstitucijų krizę, yra jų barikadas šiaip ar taip išlaužę, kad sveikas gyvenimas galėtų sroventi patogesne tėkme. Taigi, tie, kurie abejoja, ar valstybės teisinė santvarka, 1928 m. pakeista, yra teisėta, nesupranta, kad prigijusi teisė, šiokiuo ar tokiuo būdu nustatyta, yra pajėgesnė už pasenusią teisę, nebesugebančią aprėpti gyvenimo linkmės. Juk nesąmonė būtų laikytis dėsnių: Tegyvuoja raidė, nors ir žūtų šalis!

Tautiška linkmė, pasireiškusi griežtu posūkiu, yra visai priešinga partinių seimų linkmei. Iš savo tautos ir iš savo krašto ypatybių, dvasinių ir materialinių, ryžosi naujoji vyriausybė daryti vieningą programą, atmetusi partijų eklektiką. Jei valstybė nėra partinių reikalavimų suma, tai kas gi ji yra? Ji yra bendriniai

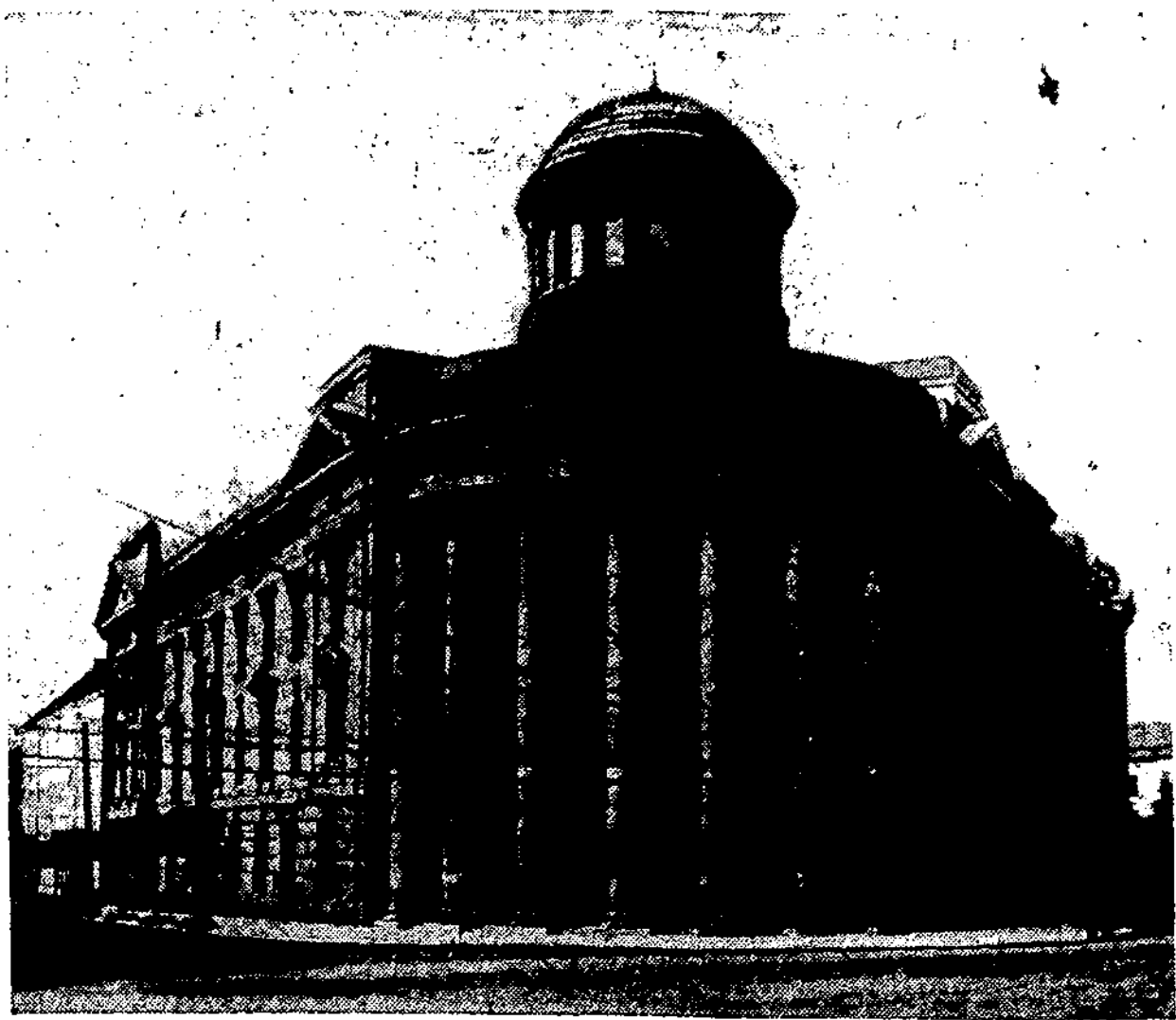
krašto reikalai. Tokioje valstybėje priešaringi luomų siekimai suderinami, o ne vieni kitiems priešais statomi; joje luomų kova nepalaikoma, o nuramdoma, jų reikalavimai tenkinami tiek, kiek tatai sutinka su valstybės gerove.

Tą pat reikia pasakyti ir apie miesto bei kaimo tariamus priešingumus. Juk daug lengviau būtų mūsų ūkininkams, jei miestiečiai būtų pajėgesni vartoti daugiau maisto, jeigu jų rinka būtų talpesnė. Ir atbulai: daug stipresnė jaučiasi pramonė ir prekyba, kai esti apstėsnis laukų derlius. Vadinasi, valstybiškai vertinant, neturėtų būti prieštaravimų nei tarp kaimo ir miesto, o turėtų vyrėti jų solidarumas.

Valdininkams ir tarnautojams irgi reiktų jausti ir galvoti taip, kaip vyriausybė. Tačiau nelengvas tai buvo uždavinys. Dirbę augę prie rusų valdžios, jie daugumas pradžioje negalėjo atsispirti partinei įtakai. Šiandien valstybės aparatas yra daug pagerėjęs ir lietuviškesnis, nors ir tenka dar kovoti su visokiu jo nesąžiningumu. Nemaža valdininkų pašalinta, teisingumo rankosin atiduota ir nubausta.

Valstybės pagrindas — geri jos finansai ir gera ekonomika. Kas šiose srityse padaryta? Visų pirma rūpintis išsiaiškinti Lietuvos ūkinę būklę: ko jai reikia ir kas galima jai duoti. Šiuo dėsniu vaduodamasi, vyriausybė kasmet suvedavo pajamų ir išlaidų galus, vadinas, visuomet turėdavo realų biudžetą. Partiniams bankeliams parama buvo palaipsniui atimama ir buvo daromas visame krašte vienalytis mažojo kredito tinklas, buvo telkiami draugėn visokie kooperatyvai, visur buvo šalinamas partingasis paralelizmas ir tokiuo būdu siekiamas tautiškai valstybiškas vieningumas. Jei pinigai, auksas pagrįstas, yra materialinių vertybių mąstas, tai jis turi būti pastovus. Nežiūrint gundymų nu-mušti lito vertę, užėjus krizei, jis buvo išlaikytas savo augštumoje. Agi neteisinga būtų apvilti žmones, kurie taupo, pasitikėdami valstybe, ir papildo krašte pinigų išteklį. Kad kituose kraštuose nuvertinami pinigai, tai mums nepavyzdys. Ten savo ekonomika, savi politikos sumetimai. Vyriausybė kitu būdu gelbėjo dėl šio-kių ar tokių priežasčių prasiskolinusius ūkininkus ar namininkus; jų būklei gerinti leido paskolos lakštus ir atskirais įstatymais lengvino skolų atsilyginimą. Toliau buvo mažinamos valstybės skolos užsieniams, — skolos, užsilikusios iš seniau. Tiesa, šioji vyriausybė skolinos iš Švedijos, bet toji paskola buvo pavesta Žemės Bankui, kad stiprintų žemės ūkį. O kas buvo iš svetimų kraštų pasiimta didiesiems tiltams ir geležinkeliams statyti, Klaipėdos uostui gerinti ar pramonės įstaigoms kurti, tai jau išmokėta arba jau baigiama mokėti. Vaduotasi tuo dėsniu, kad ateities nereikia skolų našta sunkinti. Ji, palyginus su kitomis valstybėmis ir žiūrint mūsų finansinio pajėgumo, beg nebus mažiausia. Be to, atsiminkime, kad mūsų išdas yra skolingas ir savo kraštui. Šit jau St. seimo išleistu žemės reformos įstatymu buvo pasižadėta atlyginti už nusavintas žemes. Poseiminei vyriausybei teko tas pažadas tęsėti. Atsilyginta jau arti keturių dešimtų procentų, o kariam savanoriams atsiteista žeme ir dvidešimt su viršum milijonų litų. Neatlygintų paliko dar apie dešimtą dalį. Vadinasi, ir vidaus finansų politikoje šioji vyriausybė rūpinosi atpalaiduoti ateitį nuo įsiskolinimo.

Ekonomikoje taip pat reikalinga kūryba platesnio masto. Truputį stabtelkim ties ja. Lietuva palaiko pre-

Seimo rūmai

kybą su užsieniais daugiausia žemės ūkio gaminiais. Kad jų būtų daugiau, reikė žeme aprūpinti mažą žemė ir bežemius. Tai dar buvusių seimų padaryta. Tuo dar nesibaigė, o veikiau prasidėjo vadinamoji žemės reforma. Jos prasmė daug platesnė, nekaip vieniems ar kitiems rodosi. Juk bent pusė Lietuvos ūkininkų po didžiojo karo tebegyveno kaimais, pasidalinę rėžiais, kaip buvo dar prieš tris šimtus metų nustatyta Zigmanto Augusto metu, o pažangesnis, taigi našesnis ūkininkavimas reikalavo, kad jie būtų išsiskirstę vienasėdžiais. Šiai reformai, kuri gali baigtis tik už kele-rių metų, reikė sudaryti nemažą valstybės aparatas iš matininkų, kultūrtechnikų ir agronomų. Skirstant vienasėdžiais tenka daug kur nusausti balos ir pelkės, mokyti naujakūriai pažangiau ūkininkauti, o dažnai pašalpomis ir visokios rūšies kreditais aprūpinti. Nors aibės išdo lėšų išeina, tačiau nėra ko jų gailėtis: jau netolimoje ateityje susilauksime gausių vaisių.

Svarbu ne vien gamybos kiekis, bet ir jos kokybė. Šio dėsno svaris ypačiai pasireiškia prekyboje su užsieniais. Tuojuo po karo mums buvo lengva ten parduoti bet kokius gaminius ir už juos gauti geras kainas. Bet ilgainiui, pasireiškus vadinamajai autarkijai, tariant, pastangai daugiau gamintis maisto namie ir mažiau beisileisti jo iš svetur, žemės ūkio kraštams susiaurėjo svetimos rinkos. Toki nemaloni atmaina vertė juos daugiau kištis privatinin ūkin, kad gamintų taip ir tai, kad lengviau parduoti. Šiais sumetimais, neturint privatinio kapitalo, buvo valstybės išdo sukurtos ir sparčiai plečiamos tik pusiau privatinio pobūdžio tokios didelės organizacijos, kaip Lietūkis, Pienocentras ir Maistas. Jos ne tik prižiūri ir auklėja gamybą, bet ir tarpininkauja prekyboje. Mūsų ūkio gaminiai jau spėjo įsigyti gerą vardą tų organizacijų dėka. Kadangi buvo laiku pasiruošta, tai lengviau buvo Lietuvai pasitikti pasaulinė krizė. Reikia pažymėti, kad mūsų jėgų prekybai sąlygos sunkėja, nes ir tolimieji kraštai gali jų pristatyti Europai pigiausia kaina. Jei taip, tai žemės ūkio politika turi ta pačia linkme eiti giliau ir persimesti pramonės sritin. Tąja mintimi vaduojantis, buvo įsteigti cukraus fabrikai, skerdyklos ir kitos įmonės. Valstybė organizuoja ir remia gamybą, bet ir imasi teisę ją prižiūrėti ir lydėti prekyboje. Toks pri-

vatinio ūkio santykis su valstybės ūkiu negali neturėti įtakos ir šalies valdymo formai. Tai šuolis nuo pasenusio liberalizmo į planingai tvarkomą visuomenę. Liberalistinės srovės skaldė tautą, o organizacinė srovė siekia jos vienybės.

Švietimas ir auklėjimas yra pirmieji dalykas valstybės pažangai. Giliai atjausdama šią tiesą, vyriausybė įvedė visuotinį privalomą pradžios mokymą ir praplėtė jo programą, pailginus kursą nuo ketverių ligi šešerių metų, nors ir žinojo, kad tas jos žygis padidins išlaidas. Ryšyje su tuo įsteigtas mokytojų institutas (antras numatytas dar įsteigti), kad nestigtų ir labiau išlavintų mokytojų. Kol bus nutiestas visas mokyklų tinklas, kol bus įvykdytas tas sumanymas, tai, be to, kas jau išleista, teks per eilę metų valstybės išdui, padedant savivaldybėms, išleisti aibes pinigų. **Bet tos aukos, skiriamos priaugančioms kartoms, nereikia gailėtis: ji atsilygins tautai šimteriopai.** Kas yra turėjęs progos plačiau pasidairyti Lietuvoje, tas bus pastebėjęs džiuginantį jos reginį: nerasi valsčiaus, kur nebūtų pastatyta viena kita nauja mokykla, naujoviškai įrengta. Bet dar daugiau, kaip pusė Lietuvos mokyklų vargsta samdytose kaimo pirkiose. Sudėtingesnis tapo šiandien ir auklėjimo uždavinys. Susirūpinta ne vien jaunuolių dvasia, bet ir jų kūnu. Tam tikslui švietimo vadovybė įsteigė kūno kultūros rūmus. Jie turi ruošti mokytojus fiziniam lavinimui. Šalia bendrojo prieauglių švietimo, visiems privalomo, reikalingas visokeriopas technikos švietimas. Ir čia, reikia pastebėti, paskutiniaisiais keleriais metais daug padaryta. Neseniai pradėta vykdyti augštųjų, arba, kaip dabar vadinama, vidurinių mokyklų reforma, kad geriau atitiktų augštųjų mokyklų reikalavimus. Be to, pastatyta joms daug naujų namų, tačiau statybos programa dar neveikiai bus baigta. Universitetas susilaukė dviejų didelių rūmų, be jų, dar naujos patalpos ausų ir akių klinikai.

Priminsiu, kad išdas milijonais yra sušelpęs jaunuomenę, einančią šiokią ar tokį mokslą arba meną. Didelio masto klinikos jau nuspręsta statyti. Visoms meno šakoms kiek galint buvo padėta, skiriant joms iš valstybės lėšų. Pastatytas pagaliau Vytauto Didžiojo Muziejus talkoje su dosnia visuomenės parama.

Vyriausybė neatlikto tačiau savo uždavinio, jei nesirūpintų mokyklinio amžiaus prieaugliu. Juk kitos šalys buria visokiomis draugijomis bręstantį jaunimą, moko jį ir auklėja, kad būtų atsparesnis, kad būtų stipresnis jų visuomeninis jausmas. Taigi buvo įkurta eilė draugijų: jaunųjų ūkininkų, jaunalietuvių ir kitų, nekalbant jau apie skautus, kur stoja daugiausia mokiniai. Tokiuo būdu jaunuoliai, sutelkti vienos kurios draugijos ribose, dirbdami savo kasdienį darbą, jaučiasi artesni, mokosi toliau ir auklėjasi vieninga linkme. Jei didžiosios tautos savo skaičiumi galingos, siekia saugumo sumetimais, saistyti jaunimą draugijų tinklu, tai mažai Lietuvai dar svarbiau panašiai rūpintis savo prieaugliu.

Svarbiausia vyriausybės talka visose kultūros srityse yra savivaldybės. Juk tautai yra itin naudinga, kad kūryboje pasireikštų ne tik krašto šerdis, kur valdžios būklas, bet ir pakraščiai. Kultūros židiniai turi šviesti juk visiems, dėl to tenka plėsti jie po visą kraštą, leidus pasirodyti visur vietinėms pajėgoms, tačiau taip, kad jos eitų bendrąja tautiškai valstybiška linkme. Kelerių metų reformos patyrimas rodo, kad ji sėkmingai vyko: savivaldybių rūpesčiu pagerinti keliai ir

vieškeliai, pristatyta ligoninių ir kitokių kultūros įstaigų. Šiandien apskritys ir miestai tiek yra pažengę priekin, kad jų vaizdas nebepanašus į prieškarinį vaizdą. Kiek savivaldybių pajėgumas pakilo, rodo jų visų biudžetas, praėjusiais metais pasiekęs tris dešimtis milijonų litų su viršum. Jos augdamos stiprėja, tai stiprėja visa šalis.

Kultūros darbas įmanomas, kai saugumas patikrintas. Jis pavestas vidaus ir apsaugos ministerijoms. Nors metas neramus, tačiau viešoji tvarka pas mus buvo saugoma sėkmingai, sėkmingai taip pat kovojama su įvairiais nusikaltimais prieš asmenį ir prieš piliečių turtą. Įsteigti Darbo Rūmai, kurių trūkstant buvo spraga tarp Žemės ūkio ir Pramonės bei Prekybos Rūmų. Tai naujovė, kuriai tenka dar plėstis ir stiprėti. Daug pažengta apsaugos ministerijoje: atjauninta ir sustiprinta visuose laipsniuose kariuomenės vadovybė, išleisti įstatymai karo vadovybei, karinės prievolės įstatymas, sureformuota karo mokykla, įsteigta augštoji karininkų mokykla. **Dabar augštojo ar augštesnio mokslo jaunimas, aspirantais išėję karo mokyklą, stiprina karininkų atsargą. Karo mokyklą, be to, yra gera auklėjimo įstaiga, skiepijanti drausmės, susiklausymo ir atsakomybės jausmą.** Teko išdui skirti daug lėšų kariuomenės reikalams, kad ji geriau atitiktų savo uždavinį. Vyriausia kariuomenės talkininkė, Šaulių Sąjunga, buvo pertvarkyta taip, kad, kaip kariškai visuomeniška organizacija, būtų tikra mūsų ginklo pajėgų parama ir kad tuo pačiu žygiu, besiauklėdama tautiškai, būtų jungė tarp kariuomenės ir visuomenės.

Neatsiliko ir teisingumo sritis. Atgavus laisvę, Lietuvai teko gyventi iš svetimųjų kraštų paveldėtais įstatymais, o mūsų naujas gyvenimas reikalavo naujos teisinės formos. Ji nelengva padaryti, nes tai mokyto ir prityrusio proto darbas. Taigi buvo įsteigta Valstybės Taryba įstatymams ruošti. Jų eilėje beg nebus žymiausias Teismų Santvarkos įstatymas. Kritikai gali vieni šiaip, kiti kitaip jį vertinti, bet jis daug patogesnis už tolygų mums paliktą rusų įstatymą. Prisiauklėta naujų jaunų teisininkų, jau mūsų universiteto mokslintų.

Lietuvoje, be lietuvių, yra dar kitataučių, mažumomis vadinamų. Nekartą tenka girdėti jas nusiskundžiant savo buitimi. Vyriausybė stengėsi būti joms teisinga ir tenkinti jų teisingiems reikalavimams. Vargu kitur tautinės mažumos turi tiek teisių, kaip kad Lietuvoje. Lietuviai džiaugtųsi, kad jie turėtų Lenkijoje tiek, kiek lenkai turi pas mus. Ne be to, kad neparūgotų vieni kiti mūsų dvasininkai, kad tikybai esą permaža duodama laisvės ir paramos. Vyriausybė betgi jaučiasi tesėjusi, kas susitarta su Bažnyčia. Tik, deja, ligšiol nesulygta abipusiškai, kaip aiškinti kartais konkordato taikymą. Gal būt, partinė įtaka, kurios dar nemaža dvasininkų tarpe, kliudo gerajai valiai. Tačiau, reikia tikėtis, kad ilgainiui šiuo klausimu pavyks priekin pažengti.

Baigus vidaus politikos apžvalgą, pravartu bent keliais žodžiais paliesti ir užsienio politikos raidą. **Opiausias jos taškas tebėra Vilniaus byla.** Turėdami juridinių, istorinių ir tautinių titulų Vilniaus kraštui, lietuviai negi gali jo atsižadėti ir nusilenkti stipresnio kaimyno smurtui. Ag buvo mėginta nekartą derėtis, bet jokių rimtų pasiūlymų Lenkija nebuvo pateikusi. Kaip rodo lenkų elgimasis su Vilniaus lietuviais, ypač šiuo metu, tai dar toli gražu ligi šiokių ar tokių derybų. No-

rint, kad jos paartėtų, reikia daug blaivesnės atmosferos, nekaip tą, kurią dabartinė Lenkijos politika yra sudariusi. Jei lenkai tikisi priversti Lietuvą užmegzti su jais normalius santykius, spausdami Vilniaus lietuvių, tai jie labai klysta. Painusis Klaipėdos krašto statusas, kurio sudarymas ne mūsų vienu priklausė, sunkina Lietuvos santykius su Vokia, su kuria visuomet norėdavome ir norime gerų santykių. Šie du opiu tašku — Vilnius ir Klaipėda — darė mus dažnais Ženevos klientais. Jų bylos buvo mus nuvariusios Hagos Tribunal. **Tų bylų sprendimai rodo, kad mūsų politika neprieštarauja nei tarptautinėms sutartims nei Lietuvos pasižadėjimams.** Toliau... Dėl žinomų priežasčių Lietuvos santykiai su Vokia buvo įsitempę. Bet abiem pusėm parodžius geros valios, jie vėl atslūgo, kai buvo pradėta ruošia prekybos santykiams atnaujinti. Sutartis laimingai baigta, pasirašyta ir jau pradėjo veikti. Reikia tikėtis, kad toliau mūsų santykiai su Vokia plėsis palankiai ir bus vėl gyvi ir judrūs, kaip tinka geriems kaimynams. **Nemaža turi politinės reikšmės ir tai, kad Lietuvai, Latvijai ir Estijai pavyko sudaryti santarvę, kuri artina ne vien užsienių politiką, bet ir paskatina visų trijų valstybių bendrą kultūros darbą.** Per paskutinį nepilną dešimtmetį Lietuva sutartimis prasimynė kelių savo eksportui į visą eilę valstybių. Ypač laimingai plėtojasi prekių mainas su Angilja, užėmusią pirmą vietą Lietuvoje, su SSSR ir Prancūzija. Su šiomis trimis didžiulėmis valstybėmis santykiai visą laiką geri. Lietuva džiaugiasi sėkmingu prekybos bendradarbiavimo plėtimu su Čekoslovakija, Danija, Belgija, Švedija ir kitais kraštais.

Šit stambesnės gairės, žyminčios tautinės vyriausybės ligšiol praeitą kelią. Tačiau nepilnas būtų šios kelionės vaizdas, jei nebūtų nušviestos kliūtys, kurios joje teko įveikti. **Kairinių partijų vadovai, neišsilaukę prie valstybės vairo, smurtu mėgino vėl prie jo pritilti.** Kai mėginimas nepasisekė, vieni jų paspruko svetimon šalin ir ten priglauti ruošėsi apsiginklavę grįžti Lietuvon ir kelti suirutę. Kiti jų, čia pat palikę, kur ir kiek galėdami dirbo prieš naujai nustatytą tvarką. Nors tokia opozicija nerado pritarimo visuomenėje, tačiau nemaža trukdė valdžios darbą.

Negalima nutylėti ir skaudaus smūgio tautiškai linkmei, suduoto aukštai pastatytų ir jai artimų žmonių. Savo blogos valios vedami, jie daugelį tautiškai galvojančių suklaidino, nelojaliai veikdami ir tiesiog niekindami vyriausybės darbą. **Tai jau nebe klaida, o nuodėmė, skaldžiusi tautos vienybę.** Sau anarkija, o kitiems griežta drausmė. Bet tautiškoji linkmė buvo tiek sustiprėjusi, kad abu atskilėlių kėslių, kad ir išėjusių aikštėn, neįveikė suardyti esamos šalyje santvarkos.

Paskelbus trečiam internacionalui liaudies frontą, šis ėmė reikštis ir mūsų krašte, ypatingai Suvalkų žemėje. Piktieji žmonės, naudodamies sunkia ūkininkų būkle, ir komunistai, kaip ir kokia talka, ėmė kurstyti kaimiečius statyti valdžiai neįmanomus reikalavimus, kad jie būtų patenkinti iš valstybės išdo. Dalis kaimiečių davėsi sugundoma to fronto, apsimetusio sergančiu ūkininkų rūpesčiais. Smurtu jie siekė ardyti viešąją tvarką ir sudaryti priešingą ūpą valdžiai. Saugumo organai, užstodami ramius gyventojus, turėjo pavartoti griežtesnių priemonių. Liaudies fronto sąjūdį pasmerkė visa Lietuva. Šiandien pakurstos sudrausti ir nubausti. Jų liekanos virto banditais.

Ar mums liaudies frontas pavojingas? Lietuva smulkių ūkių šalis, su labai maža pramone, tik su keliolika procentų miesto gyventojų, be didesnių privačių kapitalų, tai kurgi čia ta kapitalizmo vergovė, prieš kurią pikta šūkauja iš pogrindžio internacionalas? Jei taip, tai negali būti ir socialistinės luomų prarajos, kokia pasireiškia didžiojo kapitalo šalyse. Pas mus, kaip jau esame minėję, yra daugiausia valstybiškas kapitalas, kurs padeda kurti naują pažangesnį ūkio gyvenimą. **Kovoti su tuo kapitalu yra kovoti su mūsų nepriklausomybe ir remti svetimųjų šalių kapitalą.** Internacionalo kurstymas darbininkų, kad ko mažiausia dirbtų ir ko daugiausia reikalautų atlyginimo, yra jų mulkinimas ir jų buities bloginimas. Darbininko buitis pagerės, kai jis dirbs, kiek pajėgos leidžia, ir gaus teisingą atlyginimą. **Ne streikais, o abipusiškai sudarytais teismais tėra galima teisingai spręsti darbininkų nesusipratimai su darbdaviais.** Lietuva nori žengti šituo keliu. Darbo našumas, darbininkų gyvenimo gerinimas, kad jiems ir jų šeimoms būtų šilta ir sotu, jų kultūros pakėlimas, yra tikra priemonė jų buičiai išlyginti. Tik šitaip yra galimas ir doras piliečio auklėjimas. Luominė etika neina geran nei darbininkui nei darbdaviui. Taigi internacionalas Lietuvai kad ir nepavojingas, tačiau kenksmingas, nes nuodija tautos auklėjimą.

Tokia, mano duota, kalbamosios praeities apžvalga. Šiandien baigtas ilgas Lietuvos gyvenimo etapas, praeitas be tautinės atstovybės. Teisingai jis galima įvertinti iš objektyvių šaltinių, visų pirma iš metinių valstybės biudžetų, iš Vyriausybės Žinių ir, galiausiai, iš bendros krašto būklės. Bešališkas stebėtojas, paskirstęs išgyventąjį keliolikos metų Lietuvos praeitį, seiminių ir beseiminių periodu, galės sulyginęs spręsti, kiek katruo periodu padaryta pažangos ir kiek sutvirtinta mūsų valstybės idėja. Jis pamatys, kad gruodžio 17 d. įvykio padarytas posūkis tautiškąja linkme nėra klaidingas. Tą linkme einant sukurta ir sutvirtinta vieninga finansiškai ekonominė sistema, tapusi pagrindu privačiam ūkiui, taip pat ir valstybės bei visuomenės ūkiui; praminti nauji keliai tautos auklėjimui, išsišakoję visokeriopos kultūros srityse; pažadinta vieninga tautos sąmonė ir grūdinamas tautos atsparumas.

Kulminacinis krizės taškas, rodos, bus jau pralinkęs. Mainų gijos prekybai su kitais kraštais apmestos ir lieka jos toliau austi. Persitvarkyta, kad lengviau būtų žengti per naujo gyvenimo slenkstį. Tautiškos linkmės kelias įvertintas. Pas mus ramu, o toliau pasaulyje ūžia, siūbuoja pikta žmonijos jūra. Vienur karas baigiasi, kitur iškyla; vienur revoliucija užblėsta, kitur sudunda. Kas išsiūbavusią jūrą nuramdys, kas jos audroms įsakys, kad nutiltų, — mes nežinome. Betgi viena nežinome, kad Lietuva turi saugoti savo valstybės laivą, kad nepatektų sietuvon. Būsime geros vilties.

Susirinkus tautos atstovybei, tas mūsų laivas gali drąsiai toliau plaukti po tautišką vėliavą. Jo kelionės linkmė yra žinoma: į saugesnį ir giedresnį Lietuvos rytą! Jos tolimoji ateitis pareis ir iš tų sąlygų, kurių mes, dabartis, galėsime sudaryti. Taigi **dirbkime taip, kad mūsų būsimosios kartos būtų pajėgesnės.** Tomis mintimis, tikiuosi, vaduos ir šiandien susirinkęs Seimas. Pirmučiausia tenka jam save suprasti ir savybėje susitvarkyti, nes nuo santvarkos priderės ir jo darbinumas. Kokie gi jos pagrindai?.. Tautos atstovų kan-

didatūras statė savivaldybės, o rinko juos visuomenė, pasitikėdama jų išmone ir jų asmens verte. Vadinasi, atstovai nesurišti nei su partiniais pažadais nei luominiais įsakymais. Šiems lygūs visi: kaimiečiai ir miestiečiai, darbininkai ir darbo davėjai, didžiūma ir mažumos. Visiems vienas teisingumo mastas, surandamas bendrųjų valstybės reikalų požiūryje. Taip esant, seimo statute nebeliktų vietos šiokioms ar tokioms frakcijoms. Sėkmingam darbui užtenka komisijų. Tas pats teisingumo mastas galioja, kalbant ir apie paskirasias Lietuvos sritis. Kiekviena apskritis turi bent po vieną atstovą. Vienas kitas, gal būt, linkęs manyti, kad jis jos užtarytojas. Tačiau taip manyti būtų klaidinga: kiekvienas tautos atstovas yra visam kraštui, vadinasi, svarstant ir sprendžiant kurį reikalą, jo pažiūra turi pasireikšti ne sritiškai, o valstybiškai. Tai betgi nereikia, kad pakraščiai pamirštami. Priešingai, valstybės rūpestis apima visas sritis, ji eina su savo pagelba ten, kur ji reikalingiausia. Čia, kaip tik atstovo akys turi žiūrėti ir pamatyti, kas jo apskrityje privalo daugiau valdžios dėmesio. Valstybišku mastu išlyginami ir suderinami luomų ir sričių priešingumai.

Susitvarkę savybėje, tautos atstovai turės dirbti su vyriausybe ir susitikti su plačia ir sudėtinga, jos patiekiamą, darbų programa. Jai permainingai reikia rimto atsidėjimo, reikia susipažinti su įvairiais valstybės uždaviniais, su visokiais jos klausimais. Šit įstatymų leidimas, valstybės pajamų ir išlaidų svarstymas, vyriausybės politikos sekimas, ir kiti gyvieji reikalai, kurių tik randasi valdymo tvarkoje.

Seimo Tribūna ir komisijos tai dvi funkcijos to paties organizmo. Viena ir antra reikia mokėti naudotis. Katra svarbesnė? Visas darbas dirbamas komisijose, visa jose pasirošama. Tribūna yra pareikšti tam, kas jau pirma rimtai apsvarsčius surikiuota ir apgalvota, ir tam, kad visa šalis girdėtų, kas veikiama valdžios aukštumoje. Jei taip, tai kas jon žengia, turi žengti skaisčiu protu ir tyra siela. Gal niekas daugiau nepažemina tautos atstovybės autoriteto, kaip tie, kurie, tribūnon įkopę, veda partines ir asmenines sąskaitas, kurie, norėdami įtikti minioms ar gatvei, viešu žodžiu nusideda valstybei. Blogieji parlamentų ipročiai neraz šiame seime šalininkų. Tautos atstovams teks daugiausia komisijomis domėtis. Kai ten bus rimtai padirbėta, tai sklandžiai eis ir bendrieji posėdžiai.

Seimo darbų eilėje svarbiausia yra valstybės pajamų ir išlaidų, tariant, biudžeto, sąmatos nagrinėjimas. Jį svarstant prisistato tikras mūsų krašto įvairiausių reikalų vaizdas. Jie varžosi vieni su kitais, norėdami būti patenkinti. Pažįstant Lietuvą, jaučiant jos gyvenimo pulsą, kartais reikia susidurti su sunkiai išsprendžiamomis problemomis: ieškoti būtinoms išlaidoms sunkiai surandamų pajamų. Kaip augas žmogus reikalauja daug maisto, taip jauna valstybė, atsikėlus iš karo griuvėsių, brėsdama ir plėtodamos, privalo nemaža lėšų. Iš kur jos paimti? Taupumas nėra šykštumas. Vadinasi, svarstant biudžetą, reikia pirmos eilės reikalai skirti nuo antraeilių, kurie gali būti patenkinti pagerėjus mūsų šalies ūkiui. O kad jis pagerėtų, tai turi būti viduje pavyzdinga tvarka, turi visi būti darbingesni. Užsieniams parduosime tiek, kiek pajėgsime patys iš jų pirkti. Kadangi, kaip esu minėjęs, neturime privatinių kapitalų, tai privalome eiti visoms ūkio šakoms valstybės žinioje esančiomis lėšomis, o kartais siektis ir užsienio paskola.

Lietuvai angšta iš Rusijos paveldėtų įstatymų ribose, todėl reikia vis naujų ir naujų. Bet kas kitų buvo šimtmečiais daryta ir mums palikta, to mes ūmai pakeisti neįstengsime, nors kažin kaip skubėtume. Įstatymų darymas yra juk nelengvas dalykas. Norint tinkamai jį parašyti, reikia pažinti tas sritis, kuriai taikomas, reikia, be to, išmanyti jam tinkama forma. Dėl to, svarstant įstatymus, seimui tenka glaudžiai laikytis ne tik su vyriausybės atstovais, bet ir su Valstybės Taryba. Gyvenimas nelaukia, ir jo gyva srovė privalo tekėti teisiniu pavidalu. Beveik kas savaitė tenka išleisti įstatyminių pakeitimų ir papildymų. Taip esant, Seimas domėsis neatidėtiniais įstatymų sumanymais, o kurie mažesnio svorio, tie galės palaukti. Visų jų eilėje stovi dar galutinai neišspręsti pagrindiniai valstybės įstatymai. Juk 1928 m. Konstitucija privalo būti atsiklausimo keliu patikrinta ne vėliau kaip 1938 m. Arba, radus reikalo, galima imtis iniciatyvos numatytu būdu ją papildyti ar pakeisti. Vadinasi, du keliu yra šiam klausimui išspręsti.

Galiausiai, Seimui teks nekartą kreiptis į vyriausybę paklausimais, norint vieną ar kitą dalyką išaiškinti viešai, iš tribūnos. Juk ir visuomenė, sekdamą politiką, nori ir turi žinoti, kas joje destis. Paklausimais pasireiškia ir tautos atstovybės įtaka vykdomajai valdžiai.

Toks, bendrai imant, vaizduojasi seimo uždavinys. Iš to betgi laukti kana ko nepaprasto, griežto kokio posūkio, būtų apsiavilimas. Stebuklų jis nepadarys, nes jis nėra visagalis. Jis įveiks pasiekti, kiek esamomis sąlygomis yra pasiekama. Ne nuo jo vieno pareina mūsų krašto likimas. Jis pareina ir nuo visos eilės stiprių asmenybių. Taigi

seimo ir vyriausybės tikslas, glaudžiai dirbant, yra rūpintis, kad būtų išauklėta daugiau žmonių vadovauti įvairioms ūkio šakoms pramonėje, prekyboje, žemės ūkyje, paruošti darbininkų ir šiaip įvairioms kultūros sritims, pakelti amatininkų ir šiaip darbininkų išsilavinimą.

Bet tam reikia rimties krašte ir santykyje su kaimynais. Kad Skandinavijos kraštai pasižymi galia ir plačia visuomenės kultūra, tai nemaža dalimi dėl to, kad, palyginti, ilgą laiko tarpą naudojosi ramiomis gyvenimo sąlygomis, kad ilgai nepalietė jų karas. Taigi ir mes siekiame sutarimo viduje ir taikos išlaikymo su užsieniais.

Tautos atstovai, be abejo, nepasimes su savo rinkėjais.

Ypatingai tarpseiniu metu jiems lankantis savo apygardose ir apskrityse teks užsiminti, kas girdėti valdžioje vienu ar kitu jiems rūpimu klausimu. Seimo atstovas turi mokėti klausiamas paaiškinti, dėl to jam reikia daug žinoti ir nėra ko abejoti, kad žinos, nes tai jo teisė ir pareiga.

Susirinko Seimas, palyginti, patogių metu, suminkštėjus visokioms ūkio negerovėms, kada visa, rodos, linksta geron pusėn, kada gyvenimas po truputį taisosi. Tačiau plačiame pasaulio horizonte niaukstosi dangus ir visoms šalims graso audromis ir perkūnijomis. Visa tai lyg ir toli nuo mūsų, bet tik rodosi. Didžiųjų politikų nuomonė, kad taika esanti nedaloma, tai reiškia: jei kas vienur Europoje pratrūksią, tai visur prasiversią.

Visokių pavojų akivaizdoje, kad būtų Seimas darbinga ir vieninga šeima. Tai mano Jums, tautos atstovai, nuoširdus linkėjimas.

Iškilmingas seimo atidarymas

Rugsėjo 1 d. Kaune, teisingumo ministerijos rūmuose, buvo iškilmingai atidarytas naujasis seimas. Nors ir buvo paprasta darbo diena, bet Kaunas seimo atidarymo laukė šventiškoje nuotaikoje. Visas miestas ir priemiesčiai jau iš ankstauro ryto pasipuošė tautinėmis vėliavomis. Būriai kauniečių rinkose ties teisingumo ministerijos rūmais pamatyti išrinktųjų tautos atstovų.

Vėliau prie seimo rūmų atvyko karo mokyklos, technikos dalių ir 2-ro pėst. pulko daliniai, kurie sudarė špalerius nuo seimo rūmų išorės durų ligi seimo posėdžių salės. Kiti kariuomenės daliniai sudarė špalerius tose gatvėse, kuriomis į seimo rūmus važiuavo Respublikos Prezidentas Antanas Smetona.

Dar prieš 10 val. į seimo rūmus pradėjo rinktis vyriausybės nariai, kariuomenės vadovybė, seimo atstovai, diplomatinio ir konsularinio korpuso nariai, aukšti karininkai, valdininkai, visuomenės veikėjai. Vyriausybės ložėje buvo matyti krašto apsaugos ministeris inž. plk. Dirmantas, teisingumo ministeris St. Šilingas, švietimo ministeris prof. J. Tonkūnas, užsienių reikalų ministeris St. Lozoraitis, susisiekimo ministeris inž. J. Stanišauskis, kariuomenės vadas gen. št. plk. Raštikis, ministerijų generaliniai sekretoriai, kariuomenės štabo viršininkas gen. št. plk. Černius ir kariuomenės tiekimų viršininkas gen. ltn. Sutkus.

Lygiai 10 val. į seimo posėdžių salę atvyko ministeris pirmininkas Juozas Tūbelis, lydimas vyriausios seimo rinkimų komisijos pirmininko B. Masiulio, ir užėmė seimo pirmininko vietą.

— Eidamas konstitucija ir seimo rinkimų įstatymu, kviečiu išrinktuosius tautos atstovus duoti priesaiką, — nuskambėjo ministerio pirmininko žodžiai.

Seimo nariams pakėlus dešines rankas, prel. Januševičius, apsirengęs liturginiais rūbais, pradėjo skaityti priesaiką: „Prisiekiu Visagaliai Dievo akivaizdoje, kad būsiu ištikimas Lietuvos Respublikai, saugosiu Lietuvos Valstybės konstituciją ir kitus Lietuvos Valstybės įstatymus ir sąžiningai eisiu seimo nario pareigas. Taip, Dieve, man padėk“. Tris Klaipėdos krašto atstovus prisaikdino evangelikų pastorius.

Po priesaikos, vyriausios seimo rinkimų komisijos pirmininkas B. Masiulis alfabeto tvarka kiekvieną seimo atstovą pakvietė prie prezidiumo stalo, kur jie pasirašė priesaikos aktą. Tuo pačiu metu visiems atstovams buvo įteikti seimo nario liudijimai.

Maža pertrauka. Visi laukė atvykstančio Respublikos Prezidento. Netrukus pro išrikiuotus kariuomenės špalerius atvyko Respublikos Prezidentas Antanas Smetona, lydimas krašto apsaugos ministerio inž. plk. Dirmanto, savo kanceliarijos viršininko dr. P. Bielskaus, Kauno karo komendanto plk. Talevičiaus, asmens adjutanto plk. ltn. Šliogerio ir Kauno apskrities viršininko ats. plk. Sidoravičiaus. Prie seimo rūmų Respublikos Prezidentą sutiko ir ligi posėdžių salės palydėjo ministerio pirmininko pavaduotojas teisingumo ministeris St. Šilingas. Prie posėdžių salės Respublikos Prezidentą sutiko ministeris pirmininkas Juozas Tūbelis. Tautos atstovų ilgomis ir karštomis ovacijomis sutiktas, Respublikos Prezidentas Antanas Smetona užėmė seimo pirmininko vietą.

Respublikos Prezidentas Antanas Smetona pasakė ilgą ir svarbią kalbą, kurioje išdėstė tautinės vyriausybės darbus nuo 1926 m. gruodžio mėn. 17 d. ligi šio seimo atidarymo. Kalba spausdinama atskirai pirmuose puslapiuose. Respublikos Prezidento kalbą seimo atstovai palydėjo Tautos himnu ir ilgomis ovacijomis. Respublikos Prezidentas su savo palydovais seimo posėdžių salę apleido.

Ministeris pirmininkas Juozas Tūbelis pakvietė laikinąjį seimo prezidiumą: pirmininku inž. Konstantiną Šakenį ir nariais — Praną Barkauską ir dr. Simą Janavičių. Laikinasis seimo pirmininkas inž. K. Šakenis, uždarydamas iškilmingąjį seimo posėdį, savo kalboje pažymėjo, kad ši tautos atstovybė dirbs taip, kad pats darbas būtų našesnis ir visam kraštui naudingas. Tauta, rinkdama seimą, įpareigojo jo atstovus tvarkyti krašto reikalus, o renkamieji atstovai pasižadėjo išleisti teisingus įstatymus.

Atidarymo proga seimas susilaukė gausių ir nuširdžių sveikinimų iš viso krašto. Tarp kitų, seimą telegrama pasveikino ir arkivyskupas Pranciškus Karevičius. Tą pačią dieną saulėlydžiu seimo nariai nuvyko į Vytauto Didžiojo muziejaus sodelį, kur pagerbė žuvusius dėl Lietuvos laisvės ir ant Nežinomojo Kareivio kapo padėjo vainiką. Kalbą pasakė inž. K. Šakenis. Iškilnėse dalyvavo ir visi ministerių kabineto nariai, kariuomenės štabo viršininkas gen. št. plk. Černius ir didelė minia žmonių.

Vakare naujasis seimas susirinko pirmajam darbo posėdžiui, kuriame buvo išrinkta komisija seimo statui paruošti. Tuo pačiu prasidėjo ir pirmoji naujojo seimo sesija, kuri, pagal seimo rinkimų įstatymą, tęsis ne ilgiau, kaip tris mėnesius.

Tautos šventė

Prieš šešerius metus, kai minėjome Vytautą Didįjį ir jo nuopelnus Lietuvai, kai minėjome mūsų didingą senovę, tautos šventė buvo nustatyta švęsti rugsėjo 8 dieną. Pusė tūkstančio metų suėjo nuo tos garbingosios praeities laikų. Tačiau tautos savo amžių skaito ne tik šimtais, bet ir tūkstančiais metų. Taigi, tautos praeitis ir dabartis yra vieninga ir tautos šventė yra to vieningumo išraiška.

Šiandien mes, Vytauto Didžiojo ainiai, tą praeitį atsiminę, iš jos semiamės sau stiprybės ateities darbams, džiaugiamės protėvių žygiais, nes žinome, kad jie mūsų tautoje yra gyvi ir jais kvėpuoja visa Lietuvos žemė. Kitos tautos jau seniai sugebėjo suburti, iškelti, gražiais paminklais įamžinti tėvų palikimą. Tuo tarpu mes senolių kovomis džiaugiamės savo širdyse, tos kovos glūdi istorinės praeities piliakalniuose. Ir dėl to didinga lietuvių tautos praeitis mums turi duoti įkvėpimo garsiems žygiams, nes ji mumyse jau prabilo ir rodo ateities vieškelius.

Štai dėl ko mes turime būti sargais tos tradicijos, kuri tautą jungia jau tūkstančius metų, nes mes turime ne tik jausti, bet ir tauriomis dvasios akimis matyti savo pirmtakų darbus bei jų kilnius troškimus. Tik tada mes galėsime eiti tikrais ir šviesiais tautos vieškėmis, tik tada praeitis mus įgalins ateities veiksams ir tik tada bus tobulas mūsų gyvenimo turinys.

Mūsų tauta turi taip gražiai išbujojusią ir išsišakojusią vėdaus kultūrą. Ją reikia pažinti ir branginti, visiems reikia būti tos šviesios kultūros spinduliais. Kad gimtų didieji tautos kūriniai, reikia darbo, pasiryžimo ir valios, nes genijų aplinkuma padaro. Tad mes ir turime siekti tokios aplinkumos, kuri pagimdytų tautos genijų. Iš čia ir iškyla būtinas reikalas kiekviename žingsnyje save kontroliuoti ir tobulinti, nes koki patys esame, tokia yra ir mūsų valstybė.

Kasdieniniai reiškiniai, paprastos gyvenimiškos smulkmenos kartkartėmis užtemdo mūsų aiškų žvilgsnį į pačią Lietuvą ir į jos prisikėlimo reikšmę. Bet ar tai nuostabu? Juk bažnyčioje kiekvieną sekmadienį sa-

komas pamokslas ir aiškinamos bei kartojamos tos pačios tiesos, tačiau ar mažai kas joms nusideda!.. Todėl tautos šventės dieną mes turime prisiminti ne tik mūsų praeitį, bet ją sulyginti ir su dabartimi ir iš praeities patyrimų pasistengti nekartoti skaudžių klaidų. Tautos šventės dieną reikia visiems pagalvoti, kas mūsų tėvynė buvo, kuo ji dabar yra ir kuo ji gali prisidėti prie bendros žmonijos kūrybos, kad visiems būtų geriau, kad mūsų tauta galėtų sparčiau žengti pirmyn gerovės ir kultūros keliais, kad mūsų valstybė drąsiau ir saugiau jaustųsi.

Tiek gilioji senovė, tiek netolimoji praeitis duoda mums gyvų pavyzdžių, kurie liudija, kad tauta laimėdavo ten, kur tik pasireiškėdavo visuotinis susirūpinimas jos reikalais, kur tas susirūpinimas būdavo sucentuotas tautos vienybe, pasiryžimu ir drausme. Juk drausmė yra tautos gyvybės garantija ir vienintelė kuriamoji jėga visame pasaulyje. Ši kartą mes galime su pasitenkinimu konstatuoti, kad tauta kaskart pradeda vis žengti tikruoju drausmės keliu, kad drausmė jau giliai suprantama ir plačioje visuomenėje. Kasdien platieji tautos sluoksniai ima jau prasmingai įsisaugoti, kad ir dirvą ardami turime nepamiršti švitraus ginklo. Tačiau budėdami savo krašto laisvės sargyboje, neprivalome nė sekundei atsilikti visose darbo srityse. Mūsų visų pareiga dar greičiau tęsti Lietuvos kūrybos darbą, kad sparčiau išnyktų pasireiškiantieji negalavimai, kad Lietuva greičiau taptų visiškai graži, turtinga ir visiems miela.

Tautos šventės dieną mes, išsinėrę iš pilkosios aplinkumos, pakylame aukštyn ir kitomis akimis žvelgiame pirmyn, žvelgiame į Lietuvą, į tą tautos šventės priežastį. Tačiau mūsų žvilgsnis į ateitį turi būti skaitus, kaip ryto saulė, platus, kaip atvaduotoji Baltijos jūra, į kurią paskutiniaisiais metais kreipiame tiek rimto dėmesio. Ypač tas dėmesys buvo ryškus šiais metais, per kuriuos mes daugiau, negu kitais metais sustiprėjome savojoje Baltijos jūroje ir plačiojoje visuomenėje buvo giliau stiprinama jūros meilė.

Rugsėjo 8

Visų vienos mintys, visų vienos godos,
Visų vienas noras ir džiaugsmas vieni.
Kvieti savo šventę į laukus ir sodus,
Savo šventėj vien tik laime gyveni.

Gal ir neatspėtum, ką dainuoja pušys,
Šiapus girios vienos ūždamos kalne.
Anuomet lietuvis čia dėl laisvės mušės,
Žygin išdainavęs darbo miline...

Ko šiandieną miestai vėliavom aplinko,
Ko kaimuos seklyčios puošiasi žiedais —
Savo tautai dalį iš audrų surinkom,
Laimę išsipirkę krauju ir kardais.

Pasakoja grįčios vieną didžią žinią
Ir klevai už grįčių guodžiasi žinia:
„Tai tauta šiandieną savo šventę mini
Praeitį panardžius džiaugsmo Nemune.“

Lygios lygios eilės mostais susibūrė,
Ateitin sužiūro šypsanti veidai...
Nuo Zarasų žemės nuplaukė lig jūros
Baltas šventės džiaugsmas, laimė ir žiedai...

P. Zablackas

Laisvojo lietuvio priesaika jūrai

Ties Tavim susikaupęs aš pergyvenu Tavo didingą grožį, jaučių krūtinėje Tavo visados jauną jėgą.

Amžiais atsidusdama Tu nenuilstamai plauni mano Tėvynės krantą. Tu jungi jį su viso pasaulio krantais. Tu esi nekintamas ryšys tarp mano krašto praeities ir šių dienų, Tavo vandenių suvilgęs kaktą, aš praregiu ir jo skaidrią ateitį. Matau, kaip mano vaikų vaikai Tavo bangas laivais aria, o Tu, mėgdama narsą, iš savo gelmių aukoji jiems neįkainuojamus turtus.

Gal būt, kad mano tėvai buvo Tave kiek primiršę. Jie bandė savo jėgas sausumos plotams įveikti. Tur būt, nežinojo, kad sausumą galima valdyti tik jūros atsirėmus, tik jos laisvę savo kraujuje juntant.

Aš, jaunas atgijusios Lietuvos sūnus, grįžtu į Tave. Tėvynės gyvybės reikalą suprasdamas, Dievą aukštybėse liudininku šaukdamas, pažadu būti Tau ištikimas. Gal būt, kad man teks kada šitą krantą ginant čia paskutinį kartą atsidusti. Tai manęs negąsdina. Tave mylėdamas aš žinau, kad kiekvieną, kas mane nuo Tavęs atskirti stengtųs, aš įveiksiu. Tu nesuvaržoma, galinga, didini mano jėgas daugiopai.

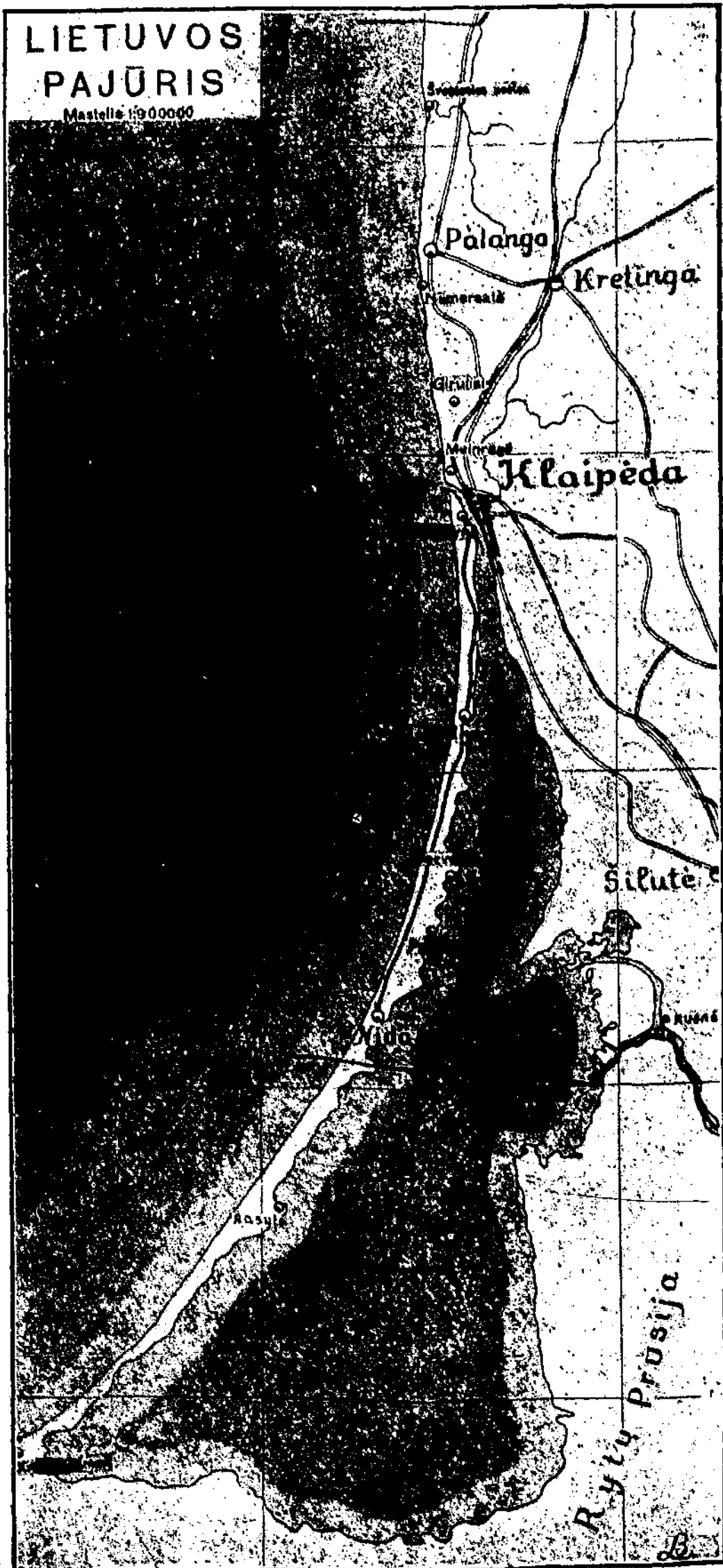
Šiandien aš prisiekiu Tau, Jūra. Aš ir mano vaikai bus Tau per amžius ištikimi.

Lietuva – jūros valstybė

Šiaurinei Mažosios Lietuvos daliai, dabar Klaipėdos kraštu vadinamai, sugrįžus atstatytos nepriklausomos Lietuvos valstybės sudėtin, Lietuva įgijo jūros valstybės pobūdį. 1923 m. sausio mėn. 15 d. aktas buvo Vytauto Didžiojo taip sumaniai vestos politikos tęsinys, jos vainikavimas. Nelemtų praeities istorijos įvykių išstumta nuo jūros, Lietuva iš naujo tvirta koja atsirėmė į Baltiją, ir trispalvė Lietuvos vėliava suplevė savo visuose vandenynuose.

Kokios reikšmės turi tai jūros valstybės pobūdžio atgavimas ir koki jo padariniai?

Pasidairę aplinkui, peržvelgę akimis politinį pasaulio žemėlapi ir pasirausę praeityje įsitikinsime, kad nežiūrint visos technikos pažangos, žymioj dalyj pakeitusios susisiekimo ir transporto priemonės bei formas, atvirosi jūra tebėra, ir reikia manyti, nuolatos bus vienas rimčiausių veiksnių, laiduojančių pajūrio valstybėms savaimingą ekonominę, o kartu ir politinę būklę, skatinančių pažangą, stimuliuojančių aktyvumą ir drąsą, auklėjančių tautinę savigarbą ir tautinį at-

sparumą, formuojančių ir grūdinančių tautos charakterį. Prisiminkime senovės finikiečius ir graikus, vėliau jūrinę Romos Imperijos galią, vidurinių amžių Veneciją ir Liubeką, iš kurio spinduliavo garsiosios anais laikais Hanzos įtaka, naujųjų laikų Belgiją, Holandiją, Norvegiją, Švediją, Daniją, paklauskime, kamė glūdi jų turtingumo, politinio savaimingumo ir kultūringumo paslaptis? Atsakymas — jūroje, aukštai išplėstoje tų valstybių jūrinėje navigacijoje, jų nuolatiname kontakte su užjūrio kraštais. O Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės ir vėliau jungtinės Lietuvos — Lenkijos valstybės susmukimas ir žlugimas ar nėra susiję su Lietuvos ir Lenkijos nustumimu nuo jūros? „Jei nori Lenkiją valdyti ir ekonomiškai ją eksploatuoti, pastok jai kelią į jūrą“, — yra anais laikais išsireiškęs Prūsijos karalius Fridrichas II. Neveltui Napoleonas yra pasakęs, kad tautos istorija yra parašyta jos geografijoje. Kol vakarų lietuvių gentys buvo savo jūros ir Nemuno žiočių valdovės, kol jų karo ir prekybos laivai išdidžiai skrodė šelstančias jūros bangas, laisva buvo lietuvių gyventa žemė, aukšta, anų laikų aplinkybėmis, buvo lietuvių kultūra. Įsiveržusieji iš vakarų pusės lietuvių gyventų žemių užkariautojai stengėsi visų pirma nustumti Didžiąją Lietuvos Kunigaikštystę nuo jūros, įsistiprinti lietuviškame ir latviškame pajūryje, nes tas, kuris valdo jūrą, kontroliuoja ir jos užnugarį. Ilgus šimtmečius tęsėsi kovos už viešpatavimą Baltijos jūroje. Pirmos istorijos atžymėtos kovos dėl Baltijos siekia aštuntąjį šimtmetį po Kristaus. Tais laikais Baltijoje įsigali karingi normanai — vikingai, kurie puola ir grobia aiščių kraštus, gotai per Baltijos pajūrį žygiuoja į Europos kontinento gilumą. Vėliau Baltiją patenka galingosios Hanzos įtakai, kol jai žlugus, čia įsigali Danai, po jų Švedai. Kurį laiką Lietuva buvo aktyvi kovų dėl Baltijos dalyvė. Vakaru ekspansijai užliejus vakarinę lietuvių genčių gyventų žemių dalį ir įsistiprinus dabartiniam Lietuviai ir Estų pajūryje pirma, nei tos tautos pajėgė suorganizuoti pasipriešinimą, Didž. Liet. Kunig. imasi organizuoti Gudus ir Ukrainiečius, plečia savo politinę ekspansiją į pietus ir rytus, kad galėtų sėkmingiau atsispirti puolimui iš vakarų. Tačiau greitai Lietuvai tenka kovoti dviem frontais, prieš vakarus ir rytus, kurių vieni ir kiti nori įsigalėti Baltijoje. Vytauto Didžiojo vestosios kovos turi jam aiškius jūrinius siekimus, — jis ne tik nori išlaisvinti Žemaičius ir Suduvą, bet grąžinti Lietuvos valstybei Mažąją Lietuvą ir jūros krantą su Nemuno žiotimis. Po ilgesnės pertaukos tą kovą tenka tęsti mūsų kartai, atstatytai nepriklausomai Lietuvos valstybei. Tik kryptis darosi aiškesnė, politinė ir valstybinė koncepcija ryškesnė. Atstatytoji valstybė atsisako nuo politinės ekspansijos į rytus, nuo istorinių ryšių su gudais ir Ukraina. Lietuvių tauta aiškiai ir ryškiai atsigręžia į vakarus, į jūrą. Ji jaučia, kad atsiremusi į jūrą, įsitvirtinusi savo pajūryje ir išugdžiusi jūrinę savo valstybės galią, ji laiduos sau šviesų ir saugų rytojų. Jūra yra natūralioji jos atrama, saugioji ir natūralioji jos siena.

Pati savaimė jūra nėra kiek didesnių turtų versmė. Ji turi žuvies, druskos ir mūsų pakrastyje gintaro. Tačiau tikroji jūros reikšmė glūdi kitoje plotmėje. Visų pirma, ji yra didysis tautų vieškelis, kuriuo laisvai vežami žmonių turtai ir keleiviai, kuriuo sueina į kontaktą įvairios tautos, įvairios kultūros. Be to, jūra yra

I plačiąją Baltiją

O. Milaševičiaus nuotr.

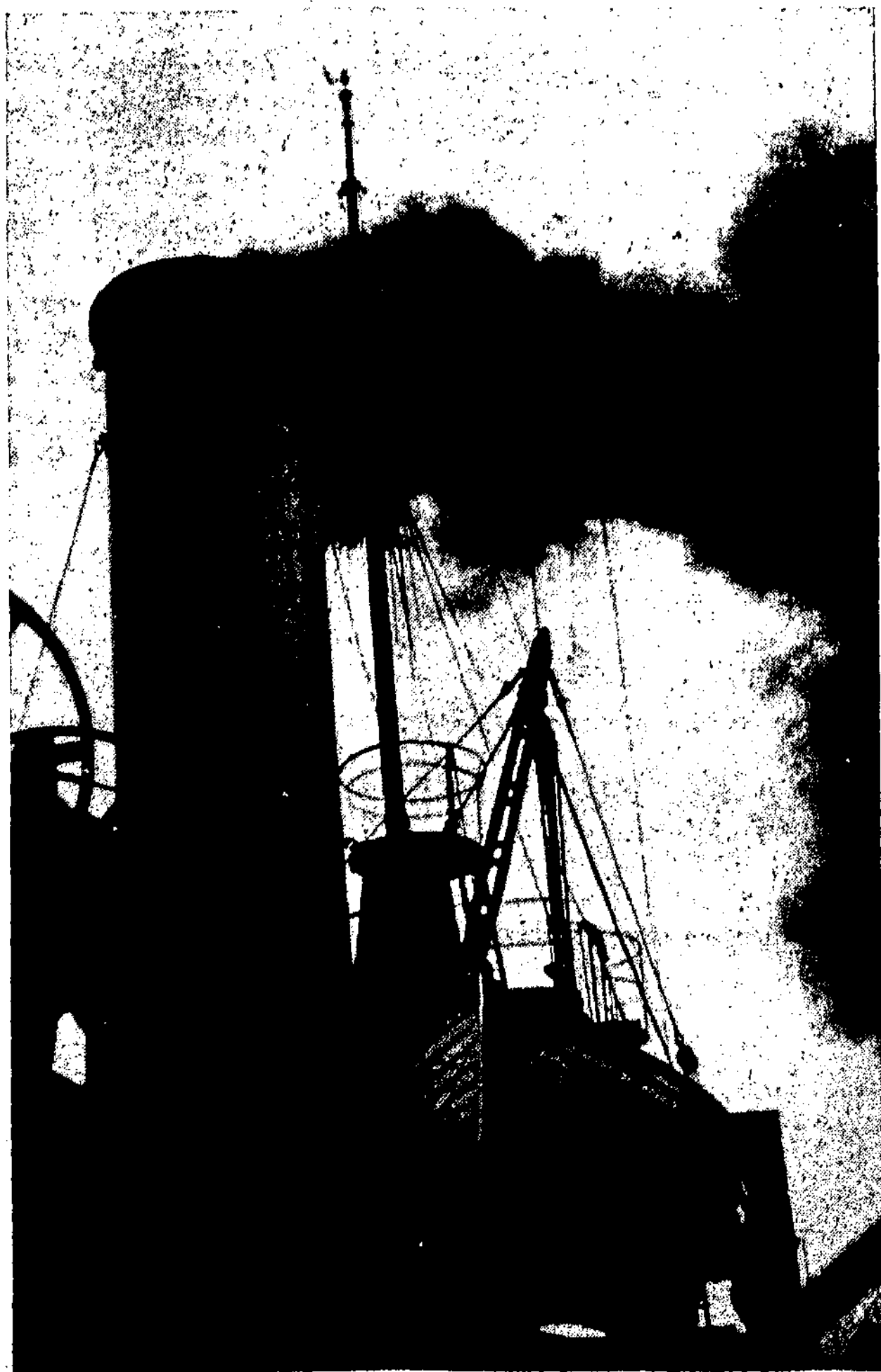
ją valdančių tautų politinio ir ekonominio savaimingumo laidas. Didelė yra ir auklėjamoji jūros reikšmė. Ji lavina ir užgrūdina tautas, praplečia jų galvojimo akiračius, skatina iniciatyvą ir drąsą, daro jas sumanesnes, apsukresnes. Ir karus dažniausiai laimi jūreivių tautos. Jūra sudaro tinkamas sąlygas plėstis prekybai, su kuria dažnai siejasi ir politinė ekspansija. Neveltui sakoma, kad „vėliava seka paskui prekybą“. Jūrų prekyba yra ne vien tik proga pasipelninti, — kartu ji ugdo pirklių — jūreivių iniciatyvą ir tautinę savigarbą.

Atidžiai išsižiūrėję į kitų tautų ir valstybių gyvenimą ir istoriją, mes pastebėsime, kaip dažnai turtingumas ir galybė yra susiję su tautų santykiais su jūra. „Isigalėjimas jūroje ugdo piliečių ūkišką gyslelę, kelia jų prekybą, praplečia jų veiklos sritis į tolimus kraštus, didina iniciatyvą ir tikrovės pajautimą. O tai vis ne tik turtų, bet ir galybės šaltiniai“, — rašo prof. Pakštas savo įdomioj knygoj „Baltijos jūra“. Nuo seniausių laikų nėra buvę tikrai jūreiviškų tautų be aukšto kultūros laipsnio ir be turtų, nes jūrą užvaldant visuomet ugdomos didžiosios kultūrinės bei kūrybinės galios. Juo kuri tauta pilniau užvaldo jūrą, tuo jūra labiau pririša prie savęs. Kova su jūra yra sunkiausia, bet kartu ir vaisingiausia. — Suprantamas todėl ypatingai paskutiniaisiais laikais toks gyvas tautų veržimasis į jūrą. Kadaise Viduržemio pajūris buvo valdomas finikiečių, vėliau graikų, paskum romėnų. Dabar tuos krantus turi pasidalinusios dešimt valstybių. Ir mūsų Baltiją kadaise valdė tai Skandinavai, tai Hanza, vėliau joje viešpatavo Vokiečiai ir Rusai. Šiandiečiai laisvai sutelpa devynios valstybės. Kiekviena bent kiek žymesnė valstybė tiek mūsų, tiek kituose kontinentuose siekia laisvo išėjimo į jūrą. Likimas ir geriausių lietuvių tautos sūnų pastangos sugrąžino ir mūsų tautai žymią dalį to Baltijos pajūrio, kuris nuo amžių buvo ir yra lietuviškas.

Mūsų tautos energijai, kūrybai ir tautinei didybei Baltijos jūra atveria gražius horizontus. Savo pajūrio turime arti 100 kilometrų. Neperdaugiausia jo, bet mums jo visiškai pakanka. Lenkija nė tiek neturi. Geriausiai mūsų pajūrį yra įvertinęs vienas vokiečių mok-

slininkas, kuris savo 1923 m. išleistoje knygoje „Politische Geographie“ yra pasakęs: „Vokietijos šiaurės rytų pajūris nuo Bruester Ort iki Nemerzatės tėra tik 165 km, bet jo vertė dėl Nemuno žiočių tiek yra pakilusi, kad dešimts kartų didesnis plotas sausžemio gilumoje jam neprilygsta“. Turint visa tai galvoje bus suprantama, kodėl atstatytai nepriklausomai Lietuvos valstybei prisiėjo pakelti tiek daug sunkių kovų dėl savo jūros ir dėl Klaipėdos uosto ir kodėl visa lietuvių tauta ir šiandien taip stropiai budi savo jūros sargboje. „Baltijos jūra — tai mums ne tik tai langas į pasaulį, tai mums visas pasaulis, tai mūsų gyvybės ir laisvės garantija ir sąlyga“, — kaip visai teisingai viename savo rašiny išsireiškė prof. Mykolas Römeris.

Savoji jūra, jūros valstybės pobūdis uždeda mums daug pareigų. Turim ne tik pažinti ir išsąmoninti bei išsąmoninti jūros reikšmę mūsų valstybei ir tautai, bet nelemtai susidėjusių politinių aplinkybių ilgesnį laiką nustumti nuo jūros, kiek sukontinentinti, turime vėl suartėti su savo jūra, turime persiauklėti ir perauklėti savo tautą, turime jūriškai atgimti. Jūriniu nuotaika turi persisunkti mūsų kraujas ir mūsų smegenys. Visa tauta turi pajauti savo jūros pulsavimą, jos ritmą. Jau pradėjome žengti nauju keliu. Prie to prisidėjo ir Lietuvos Vakarų Sąjunga, kuri visoms tautinėms organizacijoms pritariant šių metų liepos ir rugpjūčio mėnesius buvo paskelbusi „Jūros Vasara“. Visa tauta atsi- gręžė į jūrą, ryškiai — pajautė jos reikšmę ir jos mis-

Jūra ir krašto saugumas

Kiekvienam kariui šiandien tikrai jau yra aišku, kaip brangus ir reikalingas yra mūsų kraštui laisvas priėjimas prie jūros ir savas laisvas uostas. Iš visų pusių apsupti valstybėmis ir tautomis, kurios gali kiekvieną valandą tapti mūsų priešais, mes be mūsų jūros ir uosto, tai yra be galimumo susisiekti su pasauliu jūros keliais, taptume uždaryti lyg maiše, užtrokštume. Štai šiandien beveik visa, ką mes pagaminame ir išvežame į užsienį, — ir visa tai, ką mes užgautus pinigus užsienyje perkame, eina per mūsų vienintelį uostą. Mums nėra reikalo daugiau prašyti įvairių kraštų malonės leisti pervežti ką nors per jų žemes ir mokėti už tai jiems milijonus. Mes galime netgi ir savomis priemonėmis, tai yra savais laivais, jei jų užtenkamai įsigysime, viską kad ir iš toliausių kraštų parsivežti ar į ten išvežti. Už transportą išleidžiamieji milijonai tada taip pat liktų mūsų pačių, lietuvių jūrininkų ir prekybininkų bei darbininkų rankose.

Bet nežiūrėdami į mūsų patogumo ar gerovės (ekonominę) pusę, prisiminkime, kad mes perkame ir įvežame iš užsienio beveik tikrai tai, kas mums yra būtiniausia pragyvenimui ir apsigynimui. Įsivaizduokime, kas būtų, jei Lietuva taikos ar dar blogiau karo metu neturėtų to laisvojo susisiektimo jūromis ir ryšio su jai draugingais kraštais. Todėl suprantame, kodėl dėl jūros, dėl jūros kelių, dėl jūros kiekvieno pakraščio ir uosto buvo, yra ir bus visų tautų kovojama ir varžomasi. Turime gerai tai įsidėti į galvą ir niekad nepamiršti. Kas savo turto nebrangina ir nesaugo, tas nėra jo vertas.

Kiekviena jūrą prieinanti valstybė daug kartų budriau saugo savo pajūrio, negu kurių kitų savo sienų neliečiamybę. Ir Lietuva kur kur, bet pajūryje turės kovoti iki paskutiniųjų. Mums reikia todėl jau iš anksto susipažinti, kokie pavojai gresia iš jūros mūsų kraštui ir kokios priemonės reikalingos prieš juos kovoti, kad galėtume kovai pasirengti ir tinkamai budėti.

Pavojų iš jūros yra nemaža, bet jų čia visų išnagrinėti nėra vietos. Užteks pažymėti, jog priešas iš jūros gali bombarduoti krantus ir juose esančius miestus bei susisiektimo kelius, gali uždaryti minomis

kelią laivams į uostą įeiti bei išeiti. Gali kliudyti ir naikinti transportus jūroje ir pagaliau bet kurioje jam patogesnėje pajūrio vietoje išsodinti iš laivų į krantą savo kariuomenės dalinius (desantą) naujam frontui sudaryti arba jau kokį nors esamą frontą paremti.

Ne visiems šiems pavojams atremti gali būti pasiruošęs mažas pajūrio kraštas, kaip pav. Lietuva ar kitos Baltijos valstybės. Užtikrinti transportų saugumą ar laisvę mažos valstybės laivams toli jūroje gali tikrai koks nors stipresnysis užpultosios sąjungininkas, turįs galingesnį laivyną. Todėl mažos valstybės ir nesistato sau brangių milžiniškų kreiserių, nedrednoutų, nes visvien jų nepajėgtų tiek įsigyti, kad galėtų pilnai viešpatauti jūroje.

Mažos valstybės betgi užtat turi pačios apsirūpinti visu tuo, kas reikalinga atsispirti pavojams, surištiems su krantų gynimu. Jos turi turėti kad ir nedidelį karo laivyną, atsižvelgiant reikalavimų, susidedantį iš minininkų, nardomųjų laivų, minų gaudytojų, motorinių katerių, žvalgybos laivų bei hidroaviacijos. Toks laivynas reikalingas užminuoti savo pakrantes prieš priešų laivus, arba išvalyti kelius į uostus nuo priešų minų, žvalgyti pajūrį, aktyviai jūroje veikti prieš desanto laivus bei kitose aplinkybėse.

Be krantų gynimo jūrinės pajėgos, mažo laivyno, yra būtinas ir gynimas iš kranto. Čia galima paminėti krantų baterijas, kulkosvaidežius lizdus bei kitokius krantų įrengimus ir specialias judrias krantų apsaugos dalis.

Mūsų pajūrio gynimo reikaluose esame dar nedaug tenužengę. Pradžia betgi jau yra. Visu rūpestingumu turime imtis ją pastatyti į reikiamą aukštumą. Į naują karybos sritį žengdami privalome nepamiršti, kad turime daug mokytis ir dirbti, nežiūrėdami į tai, ką šiandien turime ar ką rytoj mūsų apsigynimui turėsime. Kas nori kovoti ir laimėti, privalo pažinti ne tik tuos ginklus, kuriuos turi patsai, bet ir tuos, kuriuos prieš jį pastatys priešas. Plati nauja jūrų karybos mokslo šaka ir jos praktika stovi mūsų kariuomenei ir mūsų jūrininkams prieš akis.

P. L.

tiką. Dar labiau artėsi pasidare mums mūsų pajūrio gyventojai. Padidėjo noras labiau juos pažinti, su jais susiliesti. Poetai, literatai ir žurnalistai jautriai atsiliepė į Lietuvos Vakarų Sąjungos raginimą jūrinuose motyvuose semtis įkvėpimo savo kūrybai, laikraščių skiltyse gvildinti jūrinės mūsų valstybės problemas. Atidžiau sekamas laivų judėjimas Klaipėdos uoste. Turime jau ir savo jūrų laivyno užuomazgą. Tačiau gyvenamosios epochos ritmas primygtinai reikalauja tempą pagreitinti. Kad būtume jūros valstybe tikra ir pilna to žodžio prasme, kad pilnai išnaudotume savo geografinę padėtį, dar daug turime atlikti, daug nuveikti.

Jūros valstybė — Lietuva privalo turėti savo jūrų laivyną, tiek karinį — jos saugumui laiduoti ir krantams ginti, tiek prekybinį — jos gėrybėms vežioti. Jūrų laivyno įsigijimas yra aktualus šių dienų klausimas.

Tačiau laivynu ir jūrų žvejybos suorganizavimu toli gražu nesibaigia mūsų, kaip jūrų valstybės uždaviniai. Mūsų kelias į savąją jūrą eina per mūsų pajūrio gyventojus. Kilme ir kalba jie yra tokie patys lietuviai, kaip ir mes, gyvenantieji Didžiojoje Lietuvoje. Vienų ir antrų gyslose teka tas pats lietuviškas kraujas. Tik ilgesnį laiką gyvenę skirtingose politinėse sąlygose, skirtingų kultūrų ir įtakų veikti, mes šiek tiek vieni nuo antrų atpratome, nutolome. Ypačiai ryškiai švėtimųjų valdymo padariniai dar ir šiandien jaučiami Mažosios Lietuvos, mūsų pajūryje. Mūsų vyriausybės ir visuomenės pareiga — išdildyti dar šen ir ten pasireikšią skirtumai bei šiurkštumai, išugdyti protu ir širdimi vieningą lietuvių tautą.

V. Sidzikauskas

Ginkluotos jėgos jūrose

Kiekvienos pajūrio valstybės ginkluotų jėgų sudėtyje, be žemyno kariuomenės ir aviacijos, yra dar būtinos jūrų jėgos (karo laivynas, jūrų aviacija ir krantų apsauga), kurių paskirtis yra kautis su priešu jūroje arba iš jūros. Tą paskirtį jūrų jėgos atlieka savarankiškai kaudamosios jūroje su tokiomis pat priešo jėgomis, puldamos priešo pajūrį ar išsodindamos desantą priešo pajūry, paraližuodamos priešo prekybą bei tiekimą jūros keliais, gindamos savąjį pajūrį bei prekybą nuo panašių priešo veiksmų ir bendradarbiaudamos su žemyno ginkluotomis jėgomis įvairiuose krantų gynimo bei kituose veiksmuose. Kiekviena jūrų jėgų rūšis yra tamptariai surišta su kita, o visos drauge siekia bendro tikslo. Jų bendradarbiavimas tad turi būti kuo tampriausias.

Kaip žemyno, taip ir jūrų ginkluotosios jėgos skiriamos į dvi pagrindines rūšis: **kautynių**, kurios aktyviai dalyvauja kovų veiksmuose ir vykdo operacinius uždavinius ir **padedamosios**, kurios aptarnauja toli į jūrą išplaukiančius arba dėl bet kurių priežasčių negalinčius grįžti į bazę jūroje laivus, tiekdamas jiems kūrą, vandenį, maistą ir kita.

Karo laivyno atliekamieji uždaviniai yra labai įvairūs, todėl ir sudėtyje esti įvairios paskirties laivų. Žiūrint laivų paskirties, jie statomi įvairių dydžių ir tipų. Kiekvienas laivas turi jį charakterizuojančių ypatybių. Svarbiausios laivus charakterizuojančios ypatybės yra jų **apginklavimas, šarvavimas ir greitis**. Tačiau viename laive šios trys ypatybės nėra galima sutalpinti. Jei laivas stipriai šarvuotas — bus sunkus ir negreitas. Jei greitas ir gerai šarvuotas — negalės kelti daug ginklų ir pan. Karo laivai, pagal jų paskirtį, skirstomi į klases, pav.: kovos laivai, kovos kreiseriai, lengvieji kreiseriai, naikintojai, nardomieji laivai, minininkai ir kit. Tačiau, tai nereikia, kad kiekvienos klasės laivai turi būti visiškai vienodi. Kiekvienoje klasėje gali būti, ir yra, laivų, kurie vienas nuo kito skiriasi dydžiu, statyba, ginklų išdėstymu bei skaičiumi ir kt. Tačiau tas skirtumas, palyginus su kitos klasės laivais, žymiai mažesnis. Pavyzdžiui, kovos laivai, būdami vienos klasės, gali turėti įvairiai dėtyje paskirstytus nuo 8 iki 12 pabūklų, nuo 305 iki 406 mm kalibro ir 45—50 kalibrų ilgio.*) Tuo būdu, pagal statybos, ginklavimo, šarvavimo ir išvaizdos duomenis nustatomas **laivo tipas**. Kiekvienoje laivų klasėje gali būti įvairių tipų. Pav.: nardomųjų laivų klasėje gali būti „AG“, „U“ ir kitokių tipų nard. laivai, kovos laivų klasėje „Nelson'o“, „Marat'o“ arba „Vašington'o“ tipai ir pan.

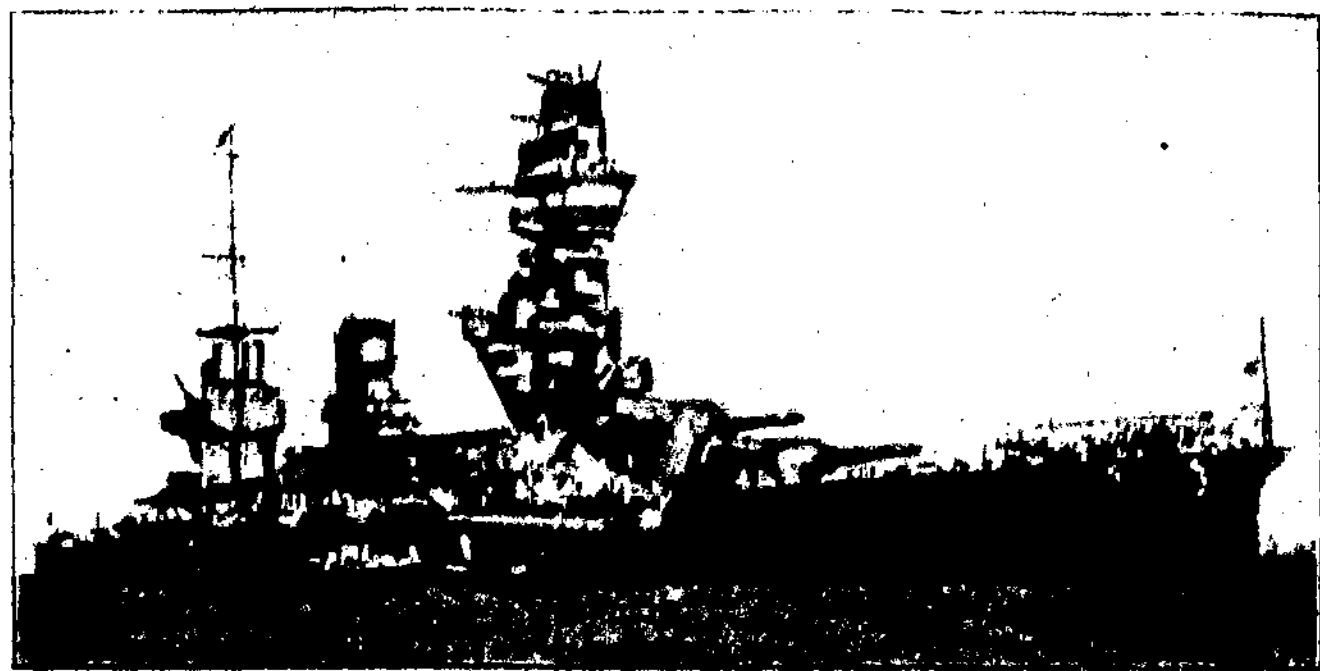
Dabarties karo laivynuose esti šios klasės.

1. Kovos laivai — patys didieji karo laivyno kautynių vienetai — plaukiojančios tvirtovės, nuo 20.000 iki 35.000 tonų vandentalpos. Stipriai šarvuoti. Ginkluoti galinga, toli šaudančia artilerija nuo 305 mm (50) iki 406 mm (45) kalibro nuo 8 iki 12 pabūklų.

*) Pabūklų vamzdžių ilgį yra priimta matuoti vamzdžio kalibru. Reiškia, jei 305 mm kalibro vamzdis turi 50 kalibrų ilgio, tad, $305 \text{ mm} \times 50 = 15250 \text{ mm}$ arba 15 metrų ir 25 cm, kurie ir sudaro tikrąjį pabūklo vamzdžio ilgį. Kaip žinoma, vamzdžio ilgis turi įtakos į sviedinio pradžios greičiui. Jūrų artilerijos pabūklų vamzdžiai, palyginus juos su žemyno artilerijos pabūklų vamzdžiais, yra ilgesni. Dėl tam tikrų priežasčių jūrų artilerijai yra labai svarbu turėti didesnį pradžios greitį.

Kautynėms su mažesniais karo laivais, pav., torpedininkais (naikintojais) jie ginkluoti dar prieštordine artilerija 120 mm (53) — 152 mm (50) kalibro.

Šių pabūklų skaičius nuo 12 iki 20. Oro puolimams atremti tokie laivai turi taip pat dar priešlėktuvinius (zenitinius) pabūklus. Paskiausiai naujau-

Japonų kovos laivas „FUSO“. 31.000 tonų, 40.000 HP, 22,5 jūrmylių greičio. Ginkluotas 12 — 356 mm, 16 — 152 mm, 8 — 127 mm priešlėktuviniais pabūklais ir 26 kulkosvaidžiais bei 2 torpedų aparatais. 1325 žmonės įgulos, 204 m ilgio. Šarvų storis — 30,5 cm.

siuose laivuose tie patys pabūklai vartojami abiem tikslams. Be svarbiausiojo — artilerijos ginklavimo, kovos laivai dar turi po keletą torpedinių aparatų.

Kovos laivų greitis siekia 26 mazgų (48 km) per valandą.*) Pagrindinė paskirtis — suduoti priešo laivyno junginiams (eskadra, flotilija ir kt.) galingus artilerijos smūgius, sudarant palankias kautynių aplinkybes savo lengvesnių laivų veiksmams.

2) Kovos kreiseriai — dideli laivai, tos pačios vandentalpos, kaip ir kovos laivai, o kai kada net didesni (pav.: anglų kovos kreiseris „Hood“ — didžiausias pasauly karo laivas yra 45.000 tonų vandentalpos). Kovos kreiseriai silpniau šarvuoti ir ginkluoti, negu kovos laivai. Turi 6—8 pabūklus nuo 343 mm iki 381 mm. Užtat apšarvavimo ir artilerijos sąskaitą jie išlygina žymiai didesniu greičiu, kuris siekia 32 mazgų (59 km) per valandą. Kovos kreiserių paskirtis — eiti laivyno priešaky (avangardas) ir būti jo „akimis“, ieškoti priešą, jį suradus įtraukti į kautynes ir jas vesti iki vyriausios jėgos — kovos laivai — susitvarkys kovai arba atvyks iš toliau. Jei priešas pasirodo žymiai stipresnis (priešo kovos laivai), tada kovos kreiseriai, naudodamiesi savo greičiu, atsitraukia. Tuo būdu, kovos kreiseriai kautynėse lig ir priima pirmąjį smūgį.

3) Krantų apsaugos šarvuotlaiviai. Jau pats pavadinimas sako, kad jie skiriami veiksmams arti krantų. Stipriai šarvuoti. Turi iki 4 pabūklų nuo 254 mm iki 280 mm kalibro. Greitis nuo 16 iki 24 mazgų (30—45) per valandą. Dėl mažos vandentalpos (3600 — 8000 tonų) ir gremzlės (4,5 m) jie gali veikti arti kranto sasiauriuose, fiorduose ir įlankose, slėpdamiesi nuo galingesnio priešo.

*) 1 mazgas — 1 jūrų mylia arba 1,852 km per valandą. Praktiškai apskaičiuojama taip: jūrmylės dauginamos iš 2 ir iš sandaugos atimama 10% (sandaugos). Toks skaičiavimas yra apytikris.

Vokiečių kreiseris „Leipzig“

Krantų apsaugos šarvuotlaivius daugiausia statosi mažesnės valstybės, kurių pajūrys gausus fiordais, įlankomis ir pan. pav.: Suomija, Švedija, Norvegija ir kit.

4) **Lėktuvnešiai** (aviobazės) — stambūs iki 35500 tonų vandentalpos laivai. Jie vienu kartu ant savęs gali paimti iki 115 lėktuvų. Paskirtis — padėti oro žvalgyba ir oro puolimais prieš laivų, krantų ir bazių, atviroje jūroje, toli nuo kranto, veikiančioms savo laivyno jėgoms. Lėktuvams pakilti ir nusileisti lėktuvnešiuose yra įrengtas specialus skraidymų denis. Kautynėms su menkesnėmis prieš jėgomis šie laivai ginkluoti vidutinio kalibro artilerija, o puolimams iš oro atremti — stipria priešlėktuvine (zenitine) artilerija.

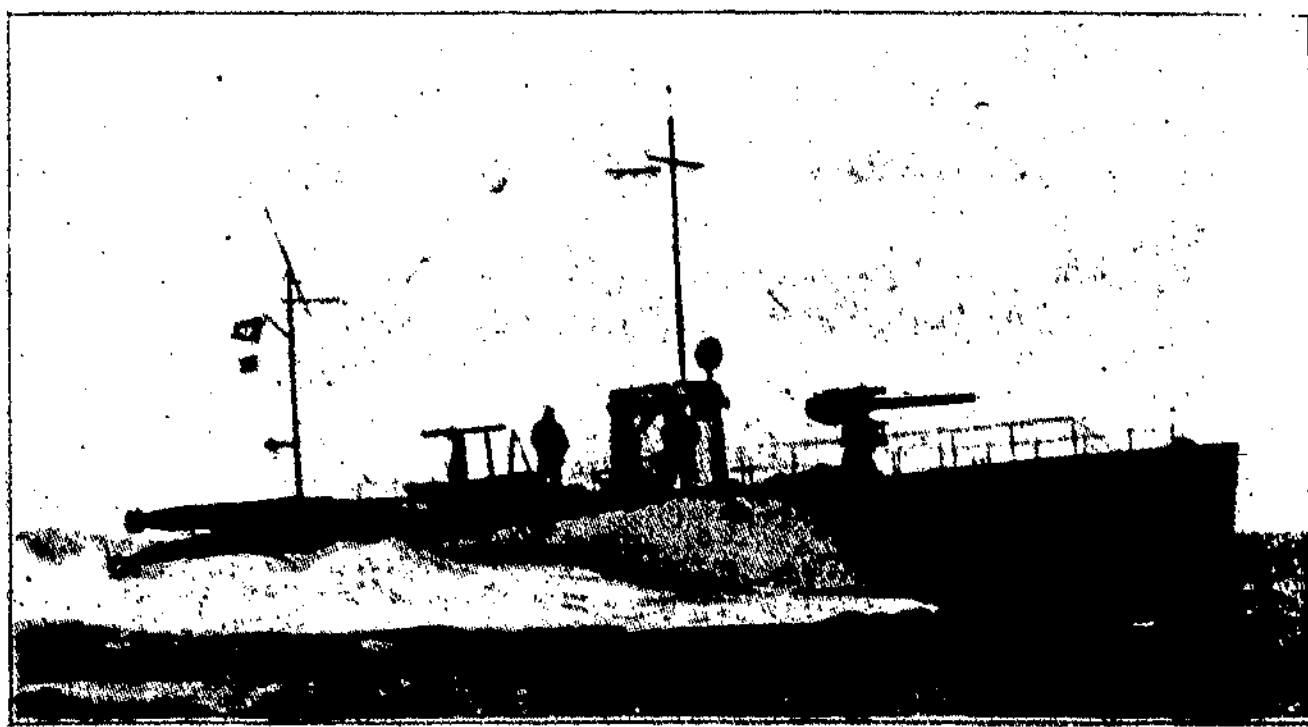
5) **Lėktuvų transporto laivai** — turi tą pačią paskirtį kaip ir lėktuvnešiai, bet skiriasi tuo, kad neturi skraidymų denio, esti mažesnės vandentalpos ir turi mažesnę greitį. Paima mažiau lėktuvų ir ginkluoti žymiai silpnesne artilerija. Lėktuvų pakilimui vartojamos katapultos, kurios tam tikru būdu lėktuvus smarkiai stumtelėja ir suteikia reikiamą pradžios greitį, bet nusileisti lėktuvams jau tenka ant vandens, o iš čia ant laivo jie užkeliami kranų pagalba.

6) **Kreiseriai** — nuo 3000 iki 10.000 tonų vandentalpos laivai. Turi nuo 152 iki 203 mm kalibro ar-

tileriją ir lengvą apšarvavimą (mažesnės vandentalpos kreiseriai šarvų visai neturi). Greitis 33—37 mazgai (60 — 68 km) per valandą. Paskirtis — žvalgyimas ir sekimas, lengvesnių jėgų (naikintojų ir torpedinių katerių) vedimas į torpedinį puolimą ir jų palaikymas (paspirtis). Veiksmai prieš priešų prekybą, savų prekinųjų laivų lydėjimas. Be to, kreiseriams pavedama atlikti ir kitokie specialūs uždaviniai.

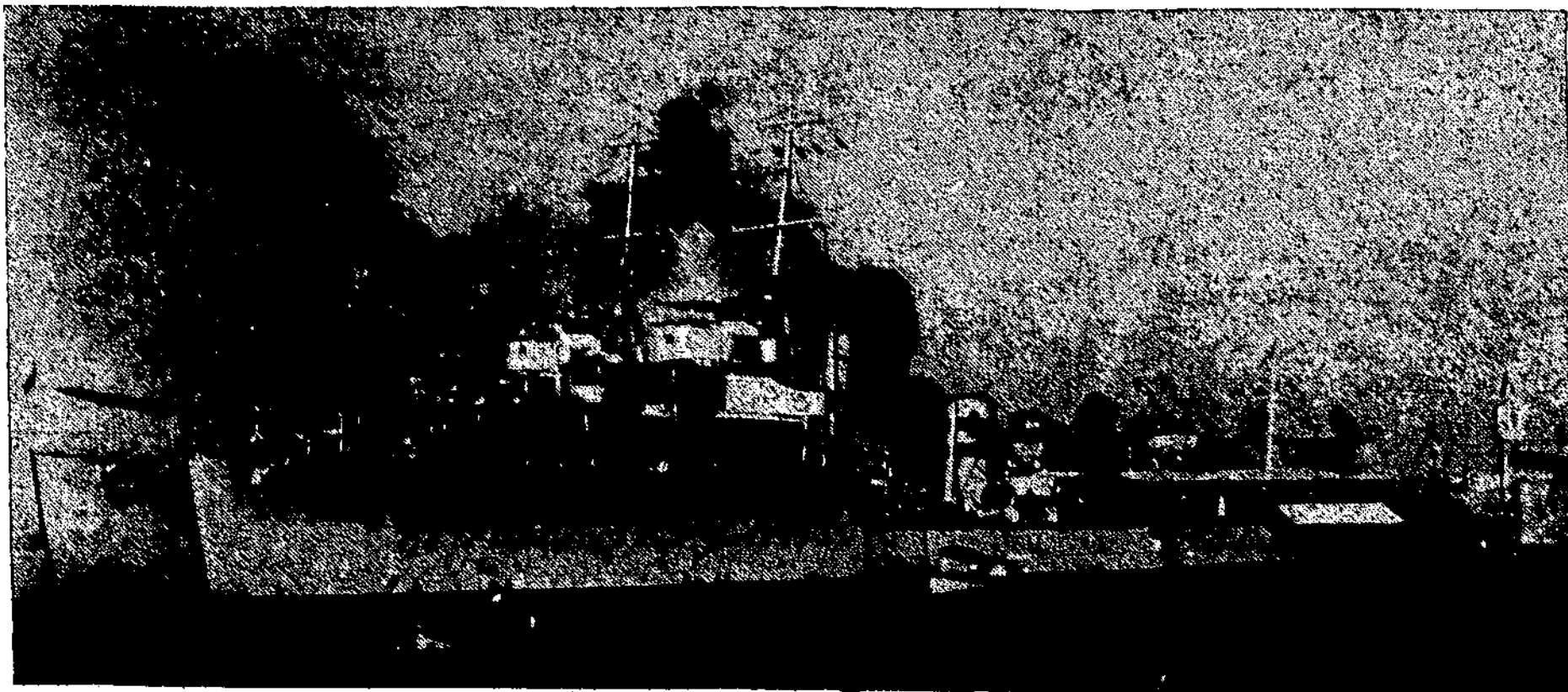
7) **Naikintojai - torpedininkai** — greitis iki 45 mazgų (83 km) per valandą ir iki 2000 tonų vandentalpos laivai. Svarbiausias jų ginklas torpeda (judančioji povandeninė mina). Joms paleisti naikintojai turi iki 12 torpedinių aparatų, t. y. vienu kartu gali paleisti iki 12 torpedų. Ginkluoti taip pat artilerija — iki 8 pabūklų 120 mm. Svarbiausioji paskirtis — suduoti priešui torpedinį smūgį. Naikintojai - torpedininkai, turintieji iki 3000 tonų vandentalpos ir stipresnę artileriją, vadinami lydėtojais. Pats pavadinimas sako, kad jų paskirtis vesti — lydėti esančias prie jų naikintojų grupes į puolimą. Veiksmams arti prie krantų, sąsiauriuose bei įlankose statomi torpedininkai - minininkai, kurie nuo naikintojų skiriasi maža vandentalpa (iki 500 — 600 tonų) ir žymiai silpnesniu apginklavimu.

8) **Torpediniai kateriai** — maži laivukai, kurių vandentalpa siekia 10—30 tonų. Galingais motoriniais varikliais jie padaro iki 50 mazgų (93 km) per valan-

Turkų motorinis torpedinis kateris „Denit-Kuschu“, 1931 m. statybos. 30 tonų, 3 propeleriai, 1500 HP, 44 jūrmylių greičio. Ginkluotas vienu 76 mm pabūkle, dviem kulkosvaidžiais ir dviem torpedomis. 21 m ilgio. 10 žmonių įgulos.

dą ir daugiau. Ginkluojami paprastai vienu 75 mm pab., kulkosvaidžiais ir pora torpedų. Paskirtis — torpedinis puolimas, pakrančių žvalgyba ir nardomųjų laivų naikinimas arti krantų, uostuose, įlankose.

Anglų naikintojai „Vanessa“ tipo. 1500 tonų, 27.000 HP, 34 jūrmylių greičio. Ginkluoti 4 pab. 102mm, dviem priešlėkt. pab., 4 sunk. kulk. ir šešiais torpedų aparatais. 134 žmonių įgula, ilgis 90 m.

9) **Nardomieji** arba povandeniniai laivai — turi tą ypatybę, kad jie gali plaukti virš ir po vandeniu, nusi-leisti ant dugno ir vėl iškilti į viršų. Jų svarbiausias ginklas — torpeda. Nardomieji laivai, būdami virš-vandens ir turėdami silpnesnį apginklavimą už virš-vandeninius laivus, turi turėti ypatybę greitai pasi-nerti po vandeniu. Gerai parengto nardomojo laivo pasinardinimas trunka 40—70 sekundžių. Horizontalo sekimui pasinėrus vartojamas ypatingas prietaisas — **periskopas**. Periskopas tai metalinis vamzdis 7—11 m ilgio, kurį galima iš nard. laivo išstumti į viršų

c) **Eskadriniai nard. laivai** — turi didelį greitį virš vandens, todėl dalyvauja kautynėse kartu su viršvan-deniniais laivais.

Kiekvienas šių nardomųjų laivų yra ginkluotas pabūkliais, torpedomis ir minomis. Nard. laivai, pas ku-riuos vyrauja minų ginklavinimas, vadinami nardomai-siais minininkais. Torpedinių aparatų skaičius nard. lai-vuose siekia iki 14. Be to, turi nuo 1 iki 2 pabūklų 75 — 203 mm kalibro; didesniųjų nard. laivų pabūklų ilgis siekia 40 kalibrų. Nard. minininkai paima iki 40—60 minų.

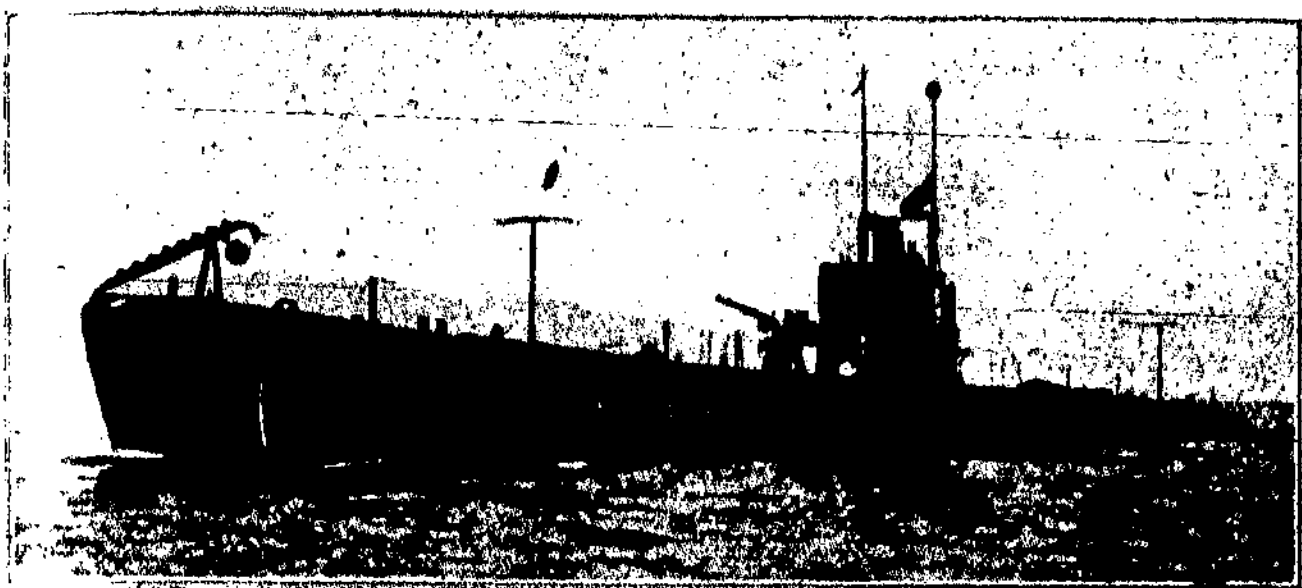
10) **Minininkai** arba minų statytojai yra krantų ap-saugos laivai ir skiriami minų užtvaroms statyti. Turi prietaisus, kuriais greit priima ir pastato minas ir spe-cialias patalpas minoms laikyti. Viso gali paimti iki 800 minų. Priešo vandenyse arba tolimesniuose raju-noose statantieji minas minininkai turi didesnę greitį ir geresnį apginklavimą. Minų užtvaroms statyti arti savo krantų, pritaikomi įvairių tipų senesni laivai, pav., kreiseriai, didesnieji minų gaudytojai — traleriai ir kt. Jie ginkluojami nemažesniais 75 mm kalibro pa-būkliais. Minų užtvaras gali statyti ir kitų klasių tam reikalui pritaikinti laivai, pav. kreiseriai, minų gaudy-tojai — traleriai.

11) **Tinklų statytojai** — laivai nuo 500 iki 2000 tonų vandentalpos, nedidele gremzle, skiriami statyti specialius tinklus prieš nardomuosius laivus.

12) **Minų gaudytojai** — traleriai — tai nuo 10 iki 1000 tonų vandentalpos lengvąja 75—105 mm artilerija ginkluoti laivai, kurių paskirtis ieškoti — surasti prieš minų užtvaras, nustatyti jų ribas ir reikiant su-naikinti. Pagrindinė minų gaudytojų ypatybė yra ne-didelė jų gremzlė, kuri leidžia be pavojaus plaukioti minų užtvarų rajone. Kartais pagal karo veiksmų eigą minų gaudytojams tenka naikinti ne tik prieš, bet ir savąsias minų užtvaras. Kai kada minų užtvaros, nors ir prieš, nenaikinamos, bet tiktai nustatomos jų ribos ir padaromos per jas nepavojingas praėjimas (farvar-teris).

Minų gaudytojai dažnai pavartojami ir minininkų uždaviniais atlikti. Mūsų mokomasis karo laivas „Prezidentas Smetona“ yra buvęs vokiečių eskadrinis minų gaudytojas M 59. —

13) **Monitorai** — specialiai skiriami krantų su-stiprinimams pulti jūroje (jūrų monitorai) ir upėse (upių monitorai). Jie turi negausią, bet stambią arti-leriją, pav.: 2 pabūklus 406 mm. Stipriai šarvuoti su maža iki 3,4 metrų gremzle, kuri leidžia prieiti arti prie krantų. Greitis 6—14 mazgai (11—26) km per valandą. Kaip kada esti ginkluoti ir gaubicomis. Jūrų

Italų krantų apsaugos nardomasis laivas „Ametista“, 1934 m. statybos. 590 tonų paviršiuje ir 787 tonų panėręs. 14 jūrmylių greičio paviršiuje ir 9 jūm po vandeniu. Ginkluotas vienu 100 mm pabūklų, dviem kulkosvaidžiais ir 6 torpedų aparatais. 40 žmonių įgulos. 60 m ilgio. Su paimtu kuru gali atlikti 4000 jūm kelionę

ir įtraukti. Viršutiniame ir apatiniame vamzdžio ga-luose yra įtaisytos specialaus stiklo prizmės. Pro jas praeinantieji spinduliai lūžta ir viršutinėje daly pakliu-vęs vaizdas matomas nard. laivo viduje. Kadangi pe-riskopas laisvai sukinėjasi į visas puses, todėl pasinė-rus juo galima sekti visą horizontą. Periskopu daromi įvairūs skaičiavimai (virš vandens tekyšo apie 10 cen-timetrų), surandamas laivų greitis, o po to jį įtraukus daromas puolimas. Nardomųjų laivų vandentalpa svyruoja nuo 100 iki 4000 tonų, žiūrint kuriam tikslui jie skiriami. Pagal paskirtį nardomieji laivai skirstomi:

a) **Tolimojo veikimo nardomieji laivai** (krei-seriai) nuo 1000 ir daugiau tonų vandentalpos. Skiria-mi veiksmams atviroje jūroje, tolimuose nuo bazių ra-jonuose. Be kuro, vandens ir maisto bei kitokių reik-menų papildymo, jūroje išbūna iki mėnesio.

b) **Pakrančių veikimo nardomieji laivai** — iki 600 tonų vandentalpos, skiriami veiksmams arti savo krantų.

Mūsų mokomasis karo laivas „Preziden-tas Smetona“ (buv. vokiečių minų gau-dytojas, 60 m ilgio, 7 m pločio, 1850 arklio jėgų)

Gražusis mūsų pajūris ir jo gyventojai

Jūra kiekvienos tautos gyvenime turi labai didelės politinės, ekonominės ir kultūrinės reikšmės. Todėl beveik kiekviena tauta gaivalingai veržiasi prie jūros, prie tos didžiosios gamtos stichijos, kuri amžiais nerimdama savo ritmingomis bangomis atidaro vartus į platųjį pasaulį; kuri nepaprastu savo didingumu ir paslaptingumu vilioja žmogaus sielą, kelia joje ilgesį viso to, kas gražu ir didinga. „Kas kartą regėjo jūrą — rašo Petras Babickas — ilgis vėl ją pamatyti, vis tiek, ar paklydęs painiuose gyvenimo labirintuose, ar džiaugsmo sklidina širdim skubės prie ošiančių bangų, nes stichija savo ritminga galia, nematoma saita sieja žmogaus sielą ir pavergia jo valią. Saulė, kalnai, nuostabi dangaus mėlynė, naktį skaisčios žvaigždės, vilioja smalsų žmogaus protą ir vaizduotę, masina mintį į slėpiningus nežinomus tolius ir visą žmogaus būtybę kelte kelia į dausas — tų paslapčių pažinti, o jūra, mūsų giedanti jūra, guodžia ir ramina. Tik gintaro skaidrūs gabalėliai ar žuvusių laivų skeveldros, audrų išmėtomos į krantą, primena, kiek daug paslapčių slepia ji, krikštolinė žalsvai mėlyna ir skaisti, kaip neužmiršuos žiedas“.

Mūsų tauta jau nuo amžių yra artimai susigyvenusi su jūra, už ją amžius kraują liejus, ją savo kūryboje gražiausiomis legendomis, skambiausiomis dainomis padabinusi. Tą glaudų, nekartą krauju ir tūkstančių paaukotų gyvybių sutvirtintą, tarp lietuvio ir jūros saitą gražiai mums išreiškia poetas Putinas, sakdamas:

Nuo jūros eina mūsų žemė,
Iš amžių kyla mūsų tauta,
Ir vėl garbinga laisvė švinta
Kovos ir darbo sukurta.
Lig jūros eina mūsų žemė.

Mums, lietuviams, jūra ir pajūris dar yra nepaprastai brangus ir dėl savo ypatingo, retai kur pasaulyje tesutinkamo gamtos grožio. Nuo Latvijos ligi pat Vokietijos sienos visas mūsų pajūris yra nuostabaus, sielą viliojančio grožio kūriny. Čia beveik visur nuostabieji gamtiškojo grožio kūriniai, glaudžiai susiję su didžiaisiais mūsų tautos žygiais, kuriuos šiandien puošia gražios legendos. Kas iš mūsų nėra matęs, ar bent girdėjęs gražiosios Palangos ir jos legendų bei padavimų gaubiamo Birutės kalno. Čia gintaro pakrantėje, Baltijos bangų liuliuojama, užaugo Birutė, žmona didžiojo Lietuvos kunigaikščio Kęstučio, kuris narsiai visą amžių gynė Žemaičius ir jų Baltijos jūrą nuo žiauriųjų kryžiuočių. Kęstutis ir Birutė Lietuvai išugdė didįjį karžygį Vytautą, kuris Lietuvos valstybės sienas išplėtė nuo Baltijos ligi Juodųjų jūrų.

Nuo žilosios senovės ligi pat šių dienų Baltijos bangų skalaujama Palanga buvo mūsų tautai toji šventovė, kur ne vienas lietuvis stiprino savo sielą, sėmė savo didiesiems žygiams ir kūrybai pajėgų. Iš Mažosios Lietuvos Baltijos jūra per Palangą nemaža yra patekė spaudos draudimo gadynėje lietuviškų knygų ir laikraščių, kurie žadino mūsų tautos sąmonę, kėlė patriotiškus jausmus, ugdė laisvės troškimą ir pasiryžimą už ją kovoti. 1899 m. Palangoje buvo suvaidinta Keturakio Amerika pirtyje; tai buvo pirmasis Lietuvoje lietuviškas spektaklis, davęs lyg ir pradžią lietuvių teatrui. Per Palangą buvo gabenami ginklai į Lietuvą 1905 metų revoliucijai, kuria buvo siekiama atsipalaiduoti iš rusų jungo. 1891—1893 m. Palangos progimnazijoje mokėti Tautos Vadas, pirmasis ir dabartinis Valstybės Prezidentas Antanas Smetona; čia jis, paslaptingosios Baltijos prieglobstyje, gražiosios gamtos vaizdų žavėjamas, sėmė iš praeities stiprybės

monitorų vandentalpa siekia 10.000 tonų, o upių 1000 tonų. Pastarųjų artilerija iki 203 mm kalibro.

14) **Kanoneriniai laivai** — iki 3000 tonų vandentalpos, skiriami veiksams prieš sustiprintus prieškrantus ir žemyno kariuomenės dalis jūroje, ežeruose, įlankose ir upėse. Ginkluoti 2—5 nuo 102 mm iki 203 mm kalibro pabūklais, taip pat turi ir priešlėktuvinius pabūklus. Greitis 12—18 mazgų (22—33 km) per valandą.

15) **Sargybų laivai** — būna įvairiausių tipų nuo 600 iki 700 tonų vandentalpos. Jų paskirtis surasti — „medžioti“ nardomuosius laivus ir kovoti su jais. Be to, jie skiriami lydėti didelių karo laivus ir transportus (apsauga nuo nardomųjų laivų puolimo). Tam tikslui sargybų laivai turi lengvą greit šaudančią artileriją, gilumos bombas (specialiai prieš nard. laivus) ir aprūpinti ypatingais prietaisais — garsiagaudžiais, kurie pagal propelerių ir variklių triukšmą nustato nardomųjų laivų vietą po vandeniu. Šiaip jie atlieka sargybų ir sekimo tarnybą.

Visi sakytieji laivai yra kautynių arba krantų apsaugos karo laivyno vienetai. Be jų karo laivynų sudėtin įeina padedamieji laivai, kurių paskirtis aptarnauti įvairius laivyno reikalus. Mažesnius vienetus (nardomuosius laivus, minininkus, torpedinius katerius ir kt.), veikiančius toli nuo kranto bazių, lydi ir aptarnauja specialūs laivai plaukiojančios bazės, kitaip

vadinamos **motinomis**, kurios turi visus reikalingiausius išteklius ir patalpas personalo poilsiui.

Laivams reikalingas paruoštas ir gerai išlavintas personalas. Karininkai yra ruošiami jūrų karo mokyklose, įvairiuose bendruose ir atitinkamų specialybių aukštuosiuose arba atsargos karininkų kursuose. Kadro puskarininkiai mokomi įvairiose specialybių (vairininkų, mašininkų, artilerininkų, torpedininkų ir kt.) mokyklose. Praktiką ir treniravimą tiek karininkai tiek puskarininkiai atlieka ant **mokomųjų laivų**. Kai kada šiam tikslui statomi ginkluoti ir specialiai įrengti būriniai laivai, bet tankiausiai pritaikomi pasenę — neata tinką paskutiniems reikalavimams kautynių ar kitos rūšies rikiuotės laivai.

Kuro, kautynių reikmenų, vandens, maisto ir kt. pervežimui vartojami žibalo, anglių, amunicijos, maisto ir kitokie kariniai transportų laivai. Be to, mažoms pataisoms laivuose atlikti jūroje yra specialiai įrengtos plaukiojančios dirbtuvės. Didesnėms pataisoms vartojami ir plaukiantieji dokai.

Naudotasi: karo laivo „Prezidentas Smetona“ pamokų užrašai.

B. Billevič. Vojenno-morskoje delo. Moskva 1935. II izdaniye.

Inž. T. Šulcas, V. D. un. docentas. Laivų statyba. Kaunas 1935.

Karo laivo vyr. p. A. Žvirblis

Jūra ties Palanga

ir įkvėpimo savo didiesiems ateities žygiams. Gražioji Palanga su Baltijos jūra tiek yra nuoširdžiai lietuvių mylima, jog kasmet vasaromis tūkstančiai žmonių į ją važiuoja pasilsėti, gražiąją gamtą pasigrožėti, naujų jėgų pasisemti. Palangą ir jos krantus skalaujanti Baltijos jūra kiekvieno lietuvių sielai daro nepaprastai didelį įspūdį. Ji yra davusi įkvėpimo tokiems dideliems mūsų tautos kūrėjams, kaip tapytojui muzikui Mykolojui Čiurlionui, dramaturgui teosofui Vydūnui, poetams Maironiui, Putinui - V. Mykolaičiui ir k. Kaip ilgis lietuvis jūros ir kiek ji artima jo sielai, stipriai ir nuoširdžiai pasakė mūsų tautos atgijimo dainius poetas Maironis:

Išsisupus plačiai vakarų vilnimis,
Man krūtinei užliek savo šalta banga!
Ar tą galią suteik, ko taip trokšta širdis,
Taip galingai išreikšt, kaip ir tu, Baltija!

Kaip ilgėjaus tavęs, begaline, plati!
Ir kaip tavo išgirsti įstabingų balsų
Aš geidžiau, tu pati vien suprasti gali,
Nes per amžius plačių ne nutildai bangų.

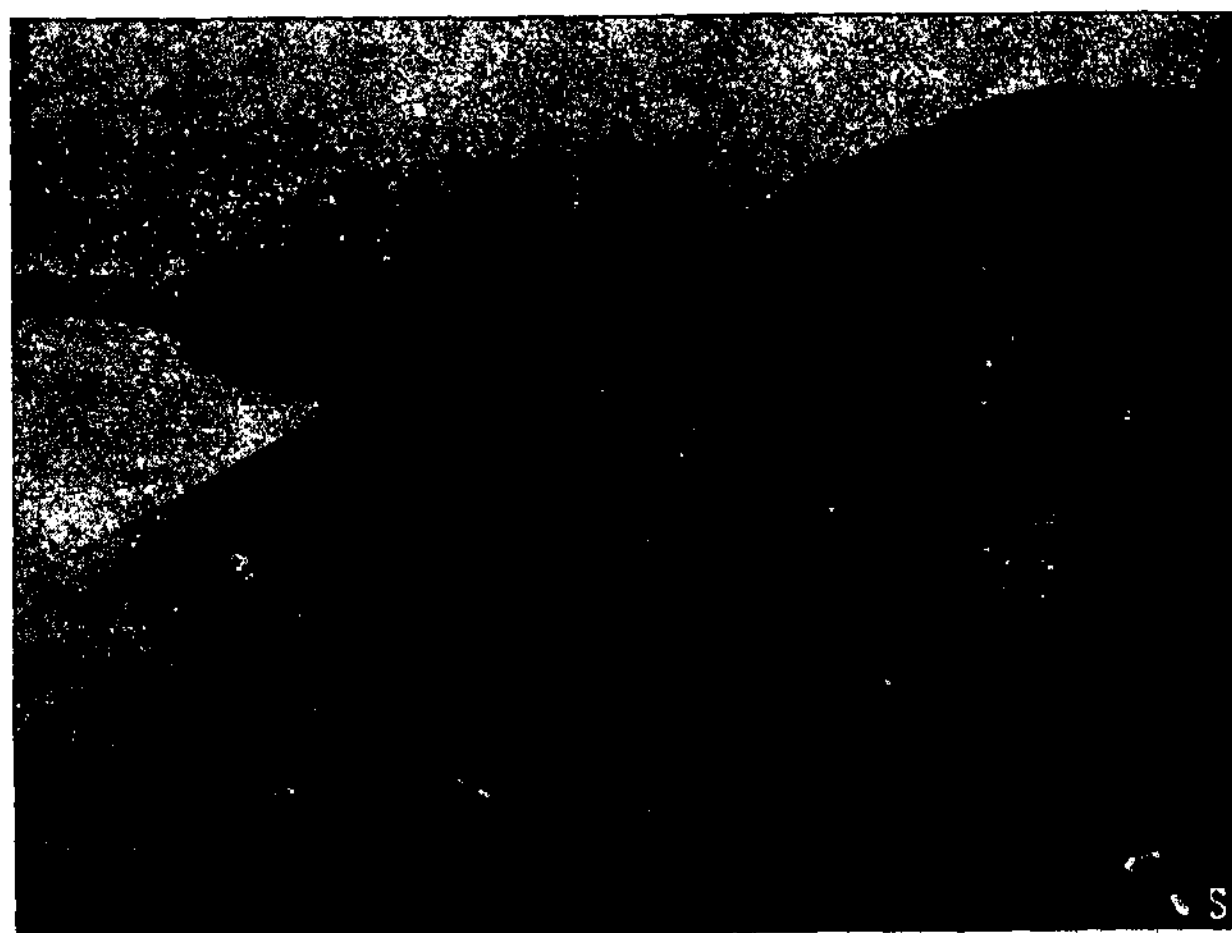
Liūdna man, gal ir tau? O kodėl? Nežinau.
Vien tik vėtrų prašau, kad užkauktų smarkiau,
Užmiršimo tamsaus ir tarp jų nematau,
Vien tik trokštu sau marių prie šono arčiau.

Dar nuostabesnis savo nepaprastu grožiu yra Kuršių užmaris, arba vadinamoji Kuršių Nerija. Tai, siauras ir ilgas žemės ruožas, kurį iš vienos pusės skalauja Baltijos jūra, o iš antros Kuršių Marjos. Ji 98 km ilgumo ir maždaug 1—2 km platumo, pietuose atsiremia į rytinį Sambijos krantą prie Kranz'o (lietuviškai būtų Kranto), netoli Karaliaučiaus, o šiaurėje baigiasi ties Klaipėda vadinamuoju Kopgaliu. Visa Kuršių Nerija turi pavidalą į rytus išgaubto lanko, kurio centras yra Baltijos jūroje. Nuo Kopgalio iki 50,8 km viso 13.073 ha Nerijos priklauso Klaipėdos kraštui, o likusi dalis 42,8 km ilgio 4,332 ha ploto — Rytprūsiams.

Nerija yra vienas iš įdomiausių ir įspūdingiausių žemės kampelių ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje. Ji savo ypatinga padėtimi, žavingais gamtos vaizdais,

nuolat slenkančiu smėliu, mirażais, retais augalais ir gyvuliais, gyventojais bei jų savotiška kultūra ryškiai išsiskiria iš savo kaimyninių apylinkių. „Čia viskas nuostabu: — sako P. Babickas: — ir audrų palaužti garsą pajūry medžių kamienai, ir vėjai, atnešą pietų šilumą ar šiaurės speigą, nugairinę žaivarių žvejų veidus, ir rami, kaip miegančios plaštakės sparnai, jūra, kartais kylanti lyg sužeistas liūtas ir įbiesėjime sutrinanti kruopelėm visa, kas jai pakliūva kely, ir aukštųjų kopų mirażai, primena tolimos Sacharos burtus, ir smėlio sūkurių, kurie audrai pakilus, kaip paleisti iš narvo žvėrys, įdrumbėja į pakalnes, miškelius, kaimus, užpildami visa, kas pasitaiko“ Nerijos veide, pasak gerai ją pažįstančio P. Babicko, palaimos šypsena ir kažkokio užkeikimo įdagas. „Nesuprantame jos galios, tik aiškiai juntame jos kerėjimą ir pasiduodami tam žavėjimui, liekame ištikimi jai visą gyvenimą“. Savo pasakišku gamtos grožiu Nerija į save patraukia gausius keliauninkų būrius, nes ji, pasak vokiečių mokslininko Wilhelm von Humboldt, yra tiek įstabi, jog pamatyti ją verta lygiai taip pat, kaip Ispaniją ar Italiją.

Nerija be galo gražus, bet ne derlingas kraštas. Dabar joje gyvena apie 3000 gyventojų; tad viename kvadratiname kilometre vidutiniškai imant gyvena apie 17 žmonių. Kuršių Nerija iš žilos senovės buvo žmonių gyvenamas kraštas, nes mums tatau liudija jos gausūs archeologiniai radiniai iš neolito (naujosios akmens gdynės) laikotarpio. Tie radiniai yra aisčių (baltų) kultūros ir tatau mums sako, kad čia gyventa lietuvių giminės. Ir didelis lietuvių praeities kultūros žinovas prof. A. Bezzenbergeris tvirtina, kad prieš atsikeliant į Neriją kuršiams ir vokiečiams, joje gyveno lietuviai, senprūsiai. Nerija pradėjo garsėti kryžiuočių ordino laikais, o ypač nuo tada, kai 1252 m. buvo įkurta Klaipėda. Nuo to laiko Nerija tapo svarbiausiuju susisiekimo keliu su Livonija ir Žemaičių kraštu. Kronikininkas Dusburgas rašo, kad 1283 m. 800 lietuvių per Neriją nujojo į Sambiją, o 1308 m. žinios tvirtina, kad tais metais 500 lietuvių perjojo per Neriją į Samų žemę. Maždaug Mindaugo laikais į Neriją bus atsikėlę dabartiniai jos gyventojai kuršiai, lietuvių tautos giminaičiai. Prieš tai jie gyveno tarp žemaičių ir latvių, dabartinės Kuržemės dalyje. Dalis kuršių buvo sulatvinta, o dalis jų atsikėlė į Neriją, ir čia jie išlaikė savo kalbą ir savitą kultūrą. Kuršiai sa-

Nidos kopos

Vienas mūsų gražiosios Nerijos reginių: Nida

vo kultūra, papročiais ir etninėmis savybėmis yra labai artimi lietuviams. Jie ir rūbus vilki panašius į lietuvių. Juos daugiausia siūdinasi iš naminio darbo audekų. Trumpa jekė, atlapa krūtinė, aptemptos kelnės, aukšti auliniai batai, skrybėlė su nuverstomis užpakaly ir pakeltomis priešaky rabomis — štai kuršio kasdienis darbo apdaras. Šventadieniais daug kas nešioja ir kepures. Moteris dėvi melsvai juodus apdarus ir ryši juodas ar margas skareles, o avi medpādžiais. Jaunieji ūsus ir barzdas skutasi, o senieji žvejai mėgsta po smakru nešioti pabarzdes. Vyrai ir moters yra stipraus kūno sudėjimo, ilgaamžiai, labai mandagūs, ramaus, uždaro būdo žmonės. Šiandien jie vartoja net tris kalbas: bažnyčioje, kaip gražesnę ir skambesnę, jie vartoja lietuvių kalbą, namie kalba kuršiškai, o įstaigoje — vokiškai. Vokiečiai kuršius smarkiai vokietina, todėl vokiečių kalba kaskart labiau pradeda išigalėti.

Nerijos gyventojai, kurių daugumas kuršiai, beveik visi žvejai. Žvejyba yra pagrindinis jų verslas ir pragyvenimo šaltinis. Šarkuva, Preila ir Pervalka yra grynai žvejų kaimai, o Nidoje ir Juodkrantėje šalia žvejybos taip pat nemaža pelno gaunama ir iš vasarotojų. Juodkrantė labiau yra panaši į kurortą, negu į žvejų kaimą. Daugiausia žvejojama Kuršių Marėse, kur pagaunama sterkių, ešerių, ungurių, lašišų, stintų ir kt. Žvejojama vasarą ir žiemą per ledą. Pavasarį ir rudenį, užėjus vadinamam šak tarpui (laikotarpiui, kada ledas yra nešamas arba jis yra toks plonas, jog dar nekelia), žvejai sėdi namuose, nuo viso pasaulio atskirti. Kuršių Marės yra žuvingiausia Lietuvoje vieta. Į jūrą teplaukiama žvejoti tik tuomet, kai nėra audrų. „Išpūdingas reginys, — rašo J. Pronckus, — kaip vakare po saulėlaidos lyg kokie nakties paukščiai išskės-

tais sparnais būrėmis palengva nusklenda tamsėjančių marių paviršium ilgiausia eilė laivelių. Ir taip ištisomis naktimis jie laido į marių dugną ilgiausias virves su meškerėmis arba valkioja didžiulius tinklus. Rytmetį taip pat su saule žvejų ekspedicija grįžta su grobiu. Čia jau prasideda moterų darbas — skrosti, rūkyti, džiovinti, skirstyti. Visa tai tebedaroma labai primityviu būdu: čia pat prieangy savo bakūžių turi nulipdytą iš purvo panašią į krosnį ugniavietę: ten pripila pušinių kunkorėžių ir užkuria juos. Iš viršaus sukabina rūkomąsias žuvis ir apkamšo viršų šlapiais skarmalais. Plekšės tokiu būdu iškepa labai greitai, unguriai troškinami ilgiau“.

Kasmet Kuršių Marėse ir jūroje žuvų pagaunama maždaug už penkis milijonus litų. Daugiausia sugautoji žuvis yra eksportuojama vokiškoje dalyje į Karaliaučių, o lietuviškoje dalyje į — Klaipėdą, Rusnę ir Didžiąją Lietuvą. Klaipėdą prijungus prie Lietuvos, žvejų gyvenimo sąlygos žymiai pagerėjo, ir dabar jie daug geriau gyvena, negu prie vokiečių.

Seniau šalia žvejybos Nerijos gyventojams taip pat daug pelno duodavo gintaras. Jo buvo randama ne tik jūros pakrantėse, bet ir Kuršių pamariuose. Taip 1855 m. netoli Juodkrantės buvo užtikti dideli gintaro klodai, ir čia buvo įtaisytos gintaro kasyklos, vėliau išgarsėjusios visoje Europoje. Mažutis, vos apie pusantro šimto gyventojų turis žvejų kaimelis virto pramonės vieta, kurioje dirbo apie 600 darbininkų, daugiausia lietuvių, atkeliavusių iš Mažosios Lietuvos. Nuo 1860 m. ligi 1890 m. kasmet, vidutiniškai imant, būdavo iškasama apie 75.000 kg gintaro.

Nerija ypač yra įdomi savo paukščių pasauliu: per ją eina kelias, kuriuo paukščiai keliauja į dausas ir iš

Nidos žvejo sodyba

jų grįžta. Pro čia lekia daugumas rytinės ir šiaurinės Europos paukščių; Nerijoje jie sustoja pasilsėti. Rudeniais, paukščiams išskrendant, ir pavasariais, jiems grįžtant, čia jų sustoja be galo daug. Fr. Lindner nustatė, kad čia sutinkama net 239 paukščių rūšys. Paukščių keliavimui ir gyvenimui stebėti 1901 Rasytėje vokiečių buvo įsteigta paukščių stebykla Volgelwarte Rossitten Germania, kuri yra viena iš svarbiausių visoje Europoje. Nerijoje taip pat yra retai kur beužtinkamų mūsų girių karalių — briedžių. Čia jie draudžiami medžioti ir yra ypatingai prižiūrimi. Per karą jie buvo beišnyksta, bet dabar jų jau yra privisę ir manoma jų Nerijoje esant apie 40—50 galvų. Tai labai gražūs ir čia gana jaukūs gyvuliai, kuriais mėgsta pasigrožėti Nerijos lankytojai ir vasarotojai. Vasaros metu jų daugiausia galima sutikti Preilos ir Pervelkos palvėse.

Baigiant šią trumpą apžvalgą apie gražųjį mūsų pajūrį ir darbščiuosius jo gyventojus, reikia pasakyti, kad jie stipriai yra suaugę su savo gimtine, su savo sunkiu ir be galo pavojingu žvejo darbu; tiek savo gimtinę, tiek savo sunkųjį bei pavojingąjį darbą jie karštai myli ir nenori su juo skirtis. Tatai ryškiai matyti iš jų

išlikusių liaudies dainų, kuriuose nuolat minima jūra, žvejys, žvejų mergatė pajuodakutė, kuri nemok trijų darbačių: nei plonai verpti, nei tankiai austi, nei drabužių rėdyti, o ji tik moka laive sėdėti, baltas rankas mazgoti. Tačiau ji žvejui yra didžiai brangi: veikiau jis sutiktų perleisti daug mērų lauko, nekaip savo mergatę. Žvejas tik apie savo luomo mergaitę tesvajoja. Jis linksmas su draugais dainuoja:

I žvejus eisva,
žvejus lankysva,
žvejų ženteliais būsva.

Žvejų mergyčių
minkštos rankelės
jų šalti patalėliai.

Irklas po galva,
tinklas po šonu,
žėgglis apsikloti.

Nerijos gyventojai mums yra gražus pavyzdys, kaip reikia mylėti savo gimtinę ir savo kasdieninį darbą. Taip, gal būt, yra todėl, kad pajūrio ir kalnų gyventojai labiau savo gimtinę myli, negu tie, kurie gyvena lygumuose.

A. Merkelis

Darbo alsavimas

Dega, liepsnoja saulė erdvėje,
Širdys krūtinėse nerimu dega,
Trupinam audrą, lenkiame vėją —
Galių žydėjime bronza nudegę.

Ginklu prisiekę ginti tėvynę,
Amžiais budėsime dėl tautos kraujo,
Laistome prakaitą, sėjame šviną —
Kuriame ateitį didžią ir naują!

Miškai ir pievos, laukai poligono,
Kalnai, pakalnės, tolumos žavimos, —
Vienas tik aidas stiprus ir malonus —
Karinio darbo vieningas alsavimas.

Jonas Docius

Gintaro gaudymas mūsų pajūryje

Eil. M. Bilvaiso nuotr.

Pažinkime savosios jūros veidą

Žmogui prigimta branginta savą daiktą, mat, kiekvieno prigimty tūno nuosavybės branginimo dėsni: savo nepaleisk. Vargšas brangina savo krepšį, ūkininkas myli žemės margą, miestietis — nuosavą namą, nes visi jie jaučia, kad tai jų turtas, jų nuosavybė, kurios nevalia kitiems paliesti. Nuosavybę turi ne tik privatūs asmenys, bet ir tautos bei valstybės.

Kr. aps. ministeris plk. inž. Dirmantas karo laivu į jūrą
S. Narušio nuotr.

Lietuvių tauta turi brangų turtą — jūrą. Sunku rasti kita tauta, kuri taip brangintų savo žemę, kaip lietuviai. Tačiau to negalima pasakyti kalbant apie meilę jūrai. Mūsų tauta, taip ilgai gyvendama prie jūros, nepamilo jūros tiek, kiek reikėtų ją pamilti. Šita mūsų senolių klaida įvyko gal todėl, kad jie nepažino pačios jūros, nepažino jos vertės krašto kultūrai, ekonomikai, energijai ir tautos ekspansijai. Atgijusi Lietuva turi atitaisyti savo tėvų kaltę ir pamilti tiek daug naudos galintį duot turtą — jūrą. *Meilė ir įvertinimas gimsta tik pažinus mylėtiną daiktą*, tat, norėdami, kad tauta pamiltų jūrą, turime ją supažindinti su tos jūros veidu, su jos įtaka tautos dvasiai ir dinamikai. Šį kartą susipažinkim su mūsų jūros — Baltijos — fizine geografija, t. y., su jos ribomis, plotu, su jos dugnu ir gilumu, su vandens sūrumu ir temperatūra.

1. Baltijos jūra istorijoje ne visada vadindavosi Baltija. Baltijos vardą pirmą kartą pavartojo C. Plinius Secundus (23—79 po Kr.). Tačiau dar ir dabar suomiai, švedai ir danai vadina ją Rytų jūra, nors visos kitos valstybės įvardija mūsų jūrą taip, kaip ir mes, būtent, Baltijos jūra.

2. Ribos ir plotas. Baltijos jūrą supa 10 valstybių: Danija, Vokietija, Lenkija, Dancigas, Lietuva, Latvija, Estija, Rusija, Suomija ir Švedija. Baltijos jūra turi tris įlankas: Botnijos, Suomų ir Rygos. Bendras Baltijos plotas su salom yra apie 415.000 km² penkis kart didesnė už Lietuvą), be salų — apie 385.000 km². Į tą vandens plotą įteka šios žymesnės upės: Neva, Visla, Oderis, Nemunas, Dauguva, Kemi, Dalaulven ir kt. Ilgiausia Baltijos jūros vieta yra

tarp Skageno rago ir Torneo (apie 1800 km), plačiausia vieta tarp Leningrado ir Stockholmo (700 km). Iš Klaipėdos į Stockholmą yra 460 km, į Kopenhagą 580 km, į Helsinkį — 620 km. Baltijos jūros mums tenka: Palangos krašte 25 km, Klaipėdos krašte 70 km. Viso 95 km. Gilumon kiekviena valstybė, kuri tik rubežiuojasi su jūra, turi pilną teisę į jūrą, kaip į savo turtą, tik 5,3 km. Toliau eina tarpvalstybiniai plotai.

3. Jūros dugnas ir gilumas. Apskritai, Baltijos jūra negili: vidutinis gilumas 60 m. Yra tik keturios vietos, kurios turi daugiau 200 m (469 m, 301 m, 294 m, ir 249 m). Suomijos įlankos giliausia vieta 121 m, Rygos 53 m, giliausia vieta tarp Lietuvos ir Švedijos 100 m. Mūsų pajūrys negilus — tik už 2 km siekia apie 10 m.

Baltijos dugnas nevienodas. Ties Šventosios uostu: ligi 20 m gilumo — tvirtai bangų suplaktas, nežuvingas smėlis, toliau yra žvirgždo ir akmenų, yra ir žuvingo smėlio. Dugnas ties Palanga: 25—35 m nuo krašto per 20 km tęsiasi akmenų - kūlių — juosta, už tų akmenų yra povandeninis smiltynas, kur veisiasi plekšnės, dar toliau vėl kūliai. Lietuvos, Latvijos, Vokietijos ir Lenkijos pakraščiai pasižymi plačiomis seklimų juostomis (ligi 5 km), per kurias didieji

Kariuomenės vadas gen. št. plk. Raštikis mūsų karo laive nuo komandavimo tiktelių seko jūreivių darbą

laivai neperplauktų, jei nebūtų iškasimų. Baltijoje, ypač šiauriniame Baltijos gale, yra daug povand. uolų.

4. Vandens sūrumas. Žinant, kad kiekvienais metais į Baltiją įteka 450 km³ gėlaus upių vandens, ir kad Baltijos jūra negili, aiškėja, kodėl Baltijos vanduo nėra sūrus. Vandenyuose, paprastai, druskos

Karo laivo „Prezidentas Smetona“ vadas mjr. Kaškelis
O. Milaševičiaus nuotr.

yra 3,5%, gi Baltijoje ties Palanga 0,66%, ties Ryga 0,45%, o Botnijos įlankoj net 0,26%. Prie didesnių upių žiočių mūsų jūros vanduo yra tiek gėlus, kad tinka net gyvuliams girdyti. Jūros paviršiu paprastai vanduo yra gėlesnis, negu gilumoj, nes sūrus vanduo, būdamas sunkesnis, skęsta. Vasarą vanduo pasūrėja, nes išgaruoja.

5. Kadangi Baltija turi nesūrų vandenį, tat ir užšalti jai yra didesnis galimumas, kaip vandenynams. Mat, kuo vanduo sūresnis, tuo jis ilgiau neužšala. Paprastas vanduo virsta ledu prie 0° , gi Lietuvos pajūry užšalimo pradžios galima tikėtis prie $-0,3^{\circ}$ ir $-0,4^{\circ}\text{C}$. Tačiau, kadangi jūra visada banguoja, šėlsta, tat užšalimas dar pasunkėja. Todėl pati jūra retai teužšala, pav., švedų kariuomenė 1658 ir 1709 m. žygiavo per Botnijos įlanką ledu. Ledas laikosi vidu-

tiniskai per metus: Klaipėdoj 12 dienų, Liepojoj 13, Rygoj 30, Taline 90, Suomijoje 167 d. Dėl menko užšalimo paprastai ištisus metus plaukioja garlaiviai: vienur ledus pralaužia ledlaužiai, kitur, pav., Klaipėdoj, Liepojoj nereikia jokių priemonių, nes ledas yra labai plonas. Taigi, nors pasitaiko, kad per ypatingus spėigus kai kurios Baltijos vietos ir užšala, vis dėlto ji yra patogus Pabaltijo valstybėms išėjimas į platųjį pasaulį.

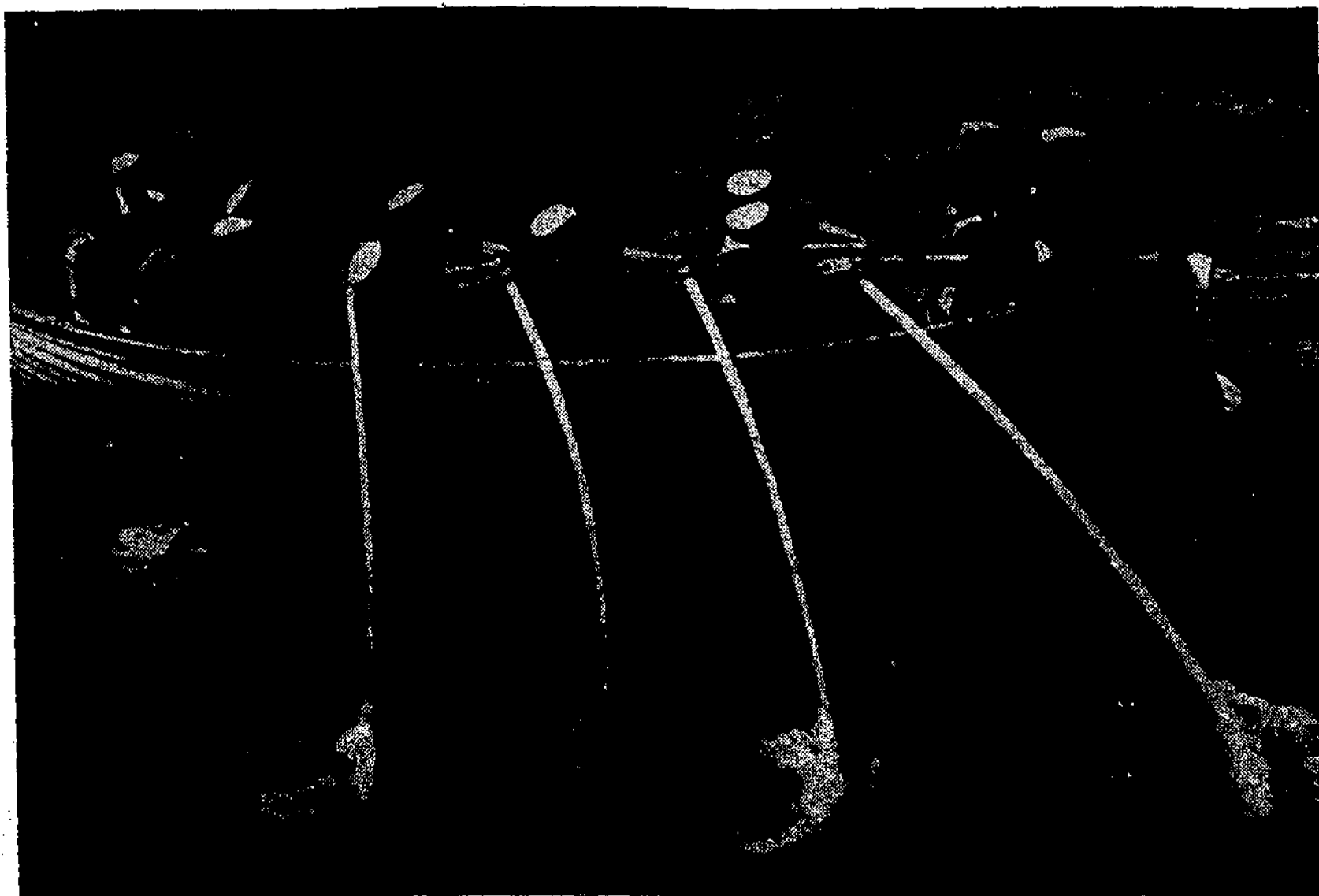
6. Vandens temperatūra, lygis. Baltijoje yra vietų, kurios aukštesnės už kitas. Tai priklauso nuo vandens lyginamojo svorio: kur druskos mažiau, ten vanduo stovi aukščiau pakilęs, pav., prie Klaipėdos Nemuno žiočių dėka vandens pakilimas yra $+0,22\text{ m}$. Yra Baltijoje ir vandens srovių. Joms susidaryti padeda vėjai, sūrumo nelygumas, nelygi vandens temperatūra ir upių vanduo. Baltijos potvyniai ir atoslūgiai yra nežymūs, nes juos išlygina vėjo sukeliama jūros paviršiaus svyravimai. Bangos trumpos: prie 12–15 m vėjo per sekundę pakyla aukštakai, o prie 25–29 m per sekundę — bangos siekia 9–12 m ilgio.

Baltijos vandens temperatūra įvairi net tuo pačiu metu, pav., vasarą mūsų pakraščių vandens temperatūra visada yra $2\text{--}3^{\circ}\text{C}$ aukštesnė, negu Švedijos. Aukščiausia vidutinė temperatūra yra liepos mėn.: Liepojoj 18°C , Taline $16,4^{\circ}\text{C}$, Klaipėdoj $17\text{--}18^{\circ}\text{C}$. Gilesnių vietų dugno temperatūra (virš 80 m) beveik pastovi — apie $+3,5\text{--}+4^{\circ}\text{C}$. Vėjai Baltijoje pučia iš vakarų ir iš pietų vakarų. Audrų daugiausia pasitaiko žiemą, mažiausia vasarą. Visai ramių dienų yra vos 2–3% (tuo tarpu kontinente apie Vilnių ramių dienų yra 25%). Vėjai jūroje daug greitesni, mat, čia nieks jų nesutrukdo: nei medžiai, nei namai. Baltijoje daug miglų, ypač rudenį ir žiemą.

7 Baltijos uostai. Didžiausias — Leninas (3 mil. gyv.), Kopenhaga, Stockholmas (600.000 gyv.), Helsinkis (250.000 gyv.), Talinas, Ryga (380.000 gyv.), Karaliaučius (300.000), Klaipėda (40.000 gyv., bet jis pralenkęs net Karaliaučių laivų tonazą atžv.), Štetas, Dancigas, Gdynė (naujai lenkų pastatytas).

Štai trumpos žinios apie jūrą. Pažinkim ją, o pažinę, pamilsim, gi pamilę — pasinaudosim ja savos tautos didybei ir laimei.

P. Launagas

„Prezidento Smetonos“ nuleista valtis
darbe

O. Milaševičiaus nuotr.

Klaipėdos uostas

Jei apie Vilnių sakoma, kad jis yra Lietuvos širdis, tai apie Klaipėdą galima pasakyti, kad ji yra Lietuvos plaučiai, nes per Klaipėdos uostą mes laisvai, nieko nevaržomi, galime jūromis susisiekti ne tik su Europos, bet ir su tolimomis užjūrio valstybėmis. O reikalas turėti laisvą išėjimą prie jūros labai rūpi mūsų jaunajai valstybei, kuri dėl nepalankių istorinių aplinkybių buvo keletą šimtmečių nuo jūros atstumta.

Turint laisvą išėjimą prie jūros, mes laisvai galime gabenti savo prekes į kitas valstybes; prekių pervežimas laivais kainuoja daug pigiau, negu geležinkeliais; daug žmonių gauna darbo prie prekių iškrovimo, pakrovimo ir šiaip uosto aptarnavime, valstybės išdas gauna pajamų iš atplaukusių laivų, kurie įplaukę į uostą turi mokėti tam tikrus mokesčius. Sukūrus savo tautinį prekybos laivyną, neteks kitiems mokėti didelių pinigų už prekių vežimą svetimais laivais ir be to, dar daug žmonių gaus darbo savajam laivyne.

Tos valstybės, kurios seniai suprato reikalą būti jūros valstybėmis, kurios mokėjo sukurti didelius prekybos laivynus, tapo galingos ir turtingos, pav. Anglija, Jungtinės Amerikos Valstybės ir tolimoji Japonija. Bet ir mažos valstybės, mokėdamos pažaboti jūros stichijas ir privertusios jas tarnauti savo tikslams, sukrovė didelius turtus ir iškovojo sau garbingą vietą didelių valstybių tarpe, pav., nedidelė Venecijos valstybė viduramžių nepaprastai iškilo, o „jūrų vežikai“ — olandų prekybos laivai jau naujesniais laikais aptarnaudavo daugelį Europos valstybių, ir Olandija turėjo iš to didžiulį pelną. Mūsų laikais jūros prekyba padėjo mažosioms valstybėms: Danijai, Olandijai ir Belgijai sukurti stiprius ūkiškus organizmus. O Norvegija su savo 2,8 milijonais gyventojų užima savo laivyno didumui vieną iš pirmųjų vietų pasaulyje. Ji yra kalnuota šalis Europos šiaurėje, kur žemės ūkis negali išmaitinti visų gyventojų ir todėl net $\frac{1}{4}$ visų norvegų dirba laivyne. Mūsų kaimynai latviai ir estai, atgavę nepriklausomybę, jau suspėjo sukurti gan didelį prekybos laivyną. Tiesa, jie turėjo nuo prieškarinių laikų didelius jūreivių kadrus ir gerai sutvarkytus uostus — senosios Rusijos palikimą, tat ir pajėgę per, palyginti, trumpą laiką sukurti savo tautinius laivynus.

Pažiūrėsime, kokiose sąlygose tenka mums kovoti už garbę tapti jūros valstybe?

Atgijusi Nepriklausoma Lietuva kurį laiką visai neturėjo išėjimo prie jūros. 1921 m. pagal susitarimą su Latvija, mes gavom siaurą jūros juostą nuo Palangos iki Šventosios upės žiočių. Jau tuomet buvo projektuojama statyti jūros laivynui uostą Šventosios upės žiotyse, bet 1923 m. sausio 15 d. prijungus prie Lietuvos Klaipėdos kraštą, mes gavome tvirtą pagrindą kurti savo tautinį prekybos laivyną — Klaipėdos uostą. Tik po šios istorinės mums datos iš nežymaus, nedidelio uosto, koks buvo Klaipėdos uostas prieškariniais laikais, pradėjo augti didelis, moderniškas su puikia dabartimi ir dar puikesne ateitimi, taip svarbus visai mūsų valstybei, savo nuosavas, lietuviškas Klaipėdos uostas. Dabar, kai tiek daug yra padaryta uosto praplėtimui ir sutvarkymui, kai taip išaugo laivų judėjimas ir prekių apyvarta, įdomu pažiūrėti, koks buvo Klaipėdos uostas prieškariniais laikais.

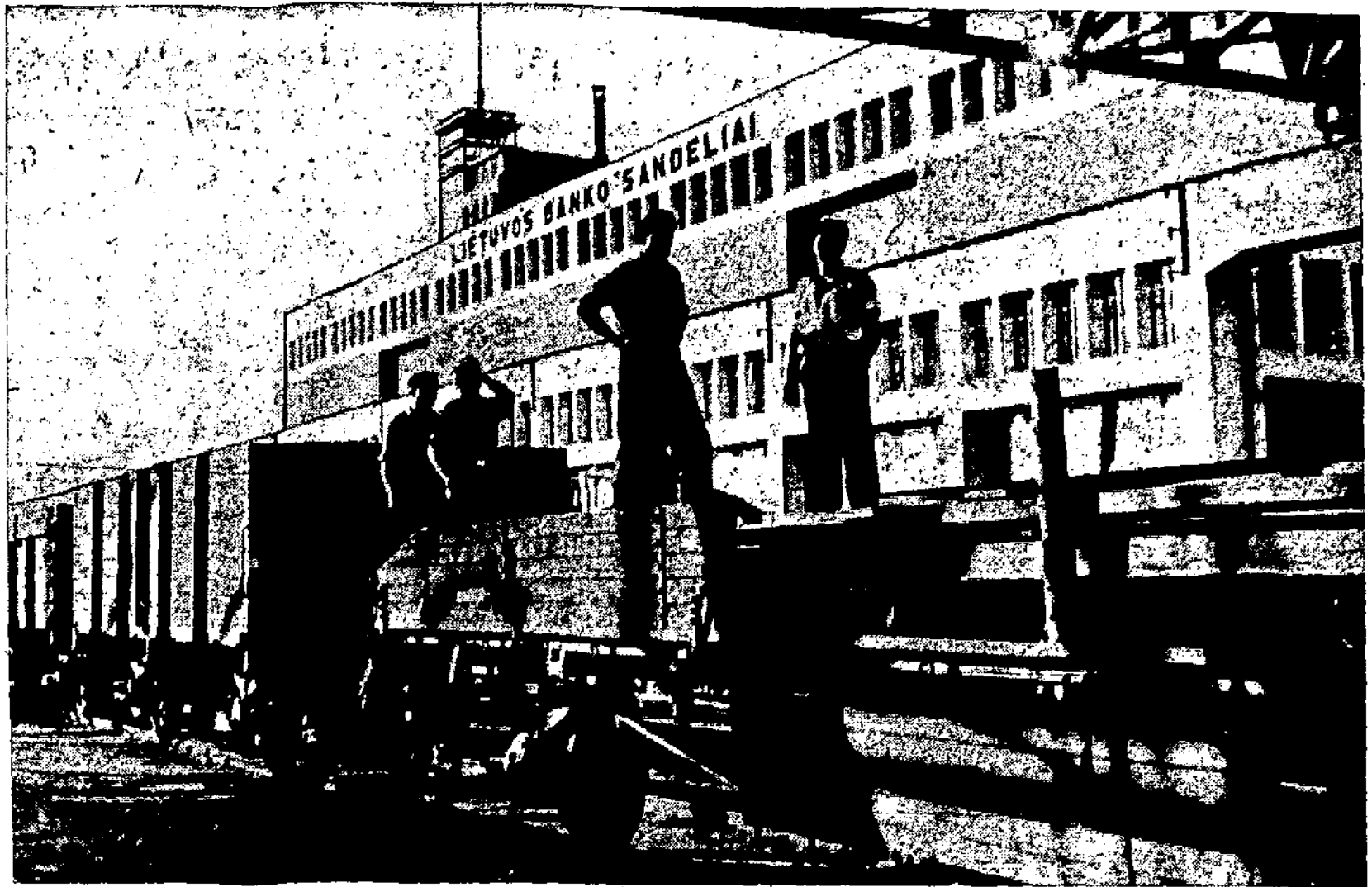
Klaipėdos uosto būseną prieš karą, tarp dviejų didžių valstybių proteguojamų uostų, iš vienos pusės tuometinės Rusijos Liepojos uosto (dabar Latvijos), o iš kitos — Vokietijos Karaliaučiaus uosto buvo visai nepavydėtina. Abi valstybės kreipė savo išvežimą bei įvežimą per šiuos ir kitus savo uostus, ir dėlto Klaipėdos uostas jokio vaidmens užjūrio prekyboje nevaicino. Būdamas Vokietijos valstybės pačiame kampe, jis neturėjo didelio natūralaus užnugario ir jei ne rusų miškas, kuris iš 9 anuometinės Rusijos gubernijų, esančių Nemuno baseine, dideliais kiekiais buvo plukdomas sieliais į Klaipėdos krašto lentpiūves, Klaipėdos uostas būtų visai negyvas. Apdirbtas vietinėse lentpiūvėse miškas buvo kraunamas Klaipėdoje į laivus ir gabenamas į kitus Vokietijos uostus. Be miško, XIX š. antrojo pusėje per Klaipėdos uostą buvo gana dideliais kiekiais išvežami javai, tačiau pravedus geležinkelį iš Karaliaučiaus į Eitkūnus, kuris sujungė Vokietijos geležinkelių su Rusijos geležinkeliais, ir praplėtus Liepojos ir Karaliaučiaus uostus, ši Klaipėdos uosto apyvartos šaka nusmuko ir šio šimtmečio pradžioje iš Klaipėdos uosto buvo kasmet išvežama tik keletą tūkstančių tonų javų. Savo laivynas, kuris XIX š. susida-

Laivai Klaipėdos uoste

Eil. M. Bilvairo nuotr.

Nauji sandėliai Klaipėdos uoste

rė iš keliasdešimt būrinių laivų, negalėjo išlaikyti konkurencijos iš garinių laivų pusės ir buvo išparduotas, o Klaipėdos garlaivių bendrovės prieš pat karą turėjo vos keletą garinių laivų.

Tuo būdu Klaipėdos uostas, neturėdamas natūralaus didelio užnugario, negalėjo sėkmingai konkuruoti su kaimyniniais uostais ir buvo tik mažu, be jokios ateities Rytprūsių žvejų uostu.

Tik atgavus Klaipėdos kraštą, Klaipėdos uostas pradėjo augti ir plėstis. Reikėjo įdėti daug triūso, geležinės energijos ir pinigų, norint atstatyti apipuvusias uosto krantines ir apgriautus molus, pagilinti užneštas smėliu vagas, pataisyti uosto rajone geležinkelius ir t. t. Darbas užvirė plačiu mastu: nuo 1923 iki 1935 metų Lietuvos valstybė uosto išlaikymo ir tobulinimo darbams išleido 33½ milijono litų, iš kurių 10½ mil. lt išleista grynai naujiems darbams. Naujų krantinių pastatyta 1100 tiesinių metrų, kurios aprūpintos geležinkeliais, keliamais kranais, didžiuliais Lietuvos Banko, „Sandėlio“ b-vės ir naujai statomais moderniškais „Lietūkio“ sandėliais, kuriuose tilps 10.000 tonų javų (tona — 20 centnerių). Šiuose sandėliuose javai bus rūšiuojami, valomi ir mechaninių įrengimų pagalba pakraunami į laivus. Visas uostas pagilintas 1—2 m ir dabar jo gilumas siekia 8 m. Nežiūrint jau padarytų didelių uosto praplėtimo darbų, laivai, kurių vis daugiau įplaukia į uostą, dažnai neturi vietos kur sustoti. Todėl vyriausybė, rūpindamasi uosto gerinimu ir plėtimu, pradeda naujus uosto praplėtimo darbus. Dabar numatoma per 3 artimiausius metus pastatyti dar 460 m naujų krantinių. Prie jų uostas numatytas padaryti iki 10 metrų gilumo, kad galėtų sustoti didieji jūros laivai. Šie naujieji darbai atsieis apie 4.000.000 litų, o kartu su naujos žemės pirkimu, su kuria būtų galima atlikti uosto ir vagų pagilinimo darbai iki 12 metrų gilumo, ir naujų sandėlių statyba, vyriausybė į uosto plėtimą investuoja dar per 6.000.000 litų.

Tačiau ne tik pačiame uoste vyriausybė daro didelius uosto tobulinimo darbus: kad pagyvintų uosto judėjimą ir atpigintų savo prekių išvežimo išlaidas, prieš keletą metų buvo per Žemaitiją pratiestas visai naujas geležinkelis Kuršėnai — Kretinga, kainojęs keliasdešimt milijonų litų, kuris tiesiu keliu sujungė uostą su visu kraštu. Dabar jau nereikia į Klaipėdą važiuoti aplinkiniu keliu per Latvijos teritoriją, nereikia naudotis ir Liepojos uostu, kaip tai buvo daroma, kol Klaipėdos uostas dar nebuvo sutvarkytas.

Pažiūrėsime kaip auga judėjimas Klaipėdos uoste. Į stebėjimo pagrindą imamas atplaukusių per metus laivų skaičius ir jų talpumas, nes laivai yra nevienodo didumo. Šis talpumas ne bendras (brutto), o naudingas prekių pakrovimui (netto), skaičiuojamas tonomis ir nuo 1924 metų iki 1935 m. judėjimas uoste atrodo šitaip:

Į Klaipėdos uostą įplaukė:

Metai	Laivų skaičius	Netto tonų talpa
1924 m.	694 laivai	266,800 netto tonų talp.
1925 m.	748 „	328,800 „
1926 m.	717 „	344,300 „
1927 m.	829 „	430,200 „
1928 m.	824 „	467,500 „
1929 m.	807 „	502,800 „
1930 m.	960 „	499,800 „
1931 m.	981 „	478,100 „
1932 m.	1113 „	519,700 „
1933 m.	1096 „	600,700 „
1934 m.	1030 „	622,812 „
1935 m.	1225 „	691,278 „

Iš tų skaičių matome, kad judėjimas uoste kasmet smarkiai auga ir per 12 metų įplaukusių laivų skaičius padvigubėjo, o laivų tonažas patrigubėjo.

Kokioms valstybėms priklausė įplaukusieji 1935 m. į Klaipėdos uostą laivai matyti iš šios lentelės: Vokietijos — 480, Švedijos — 221, Danijos — 116, Didž. Britanijos — 95, Olandijos — 74, Norvegijos — 53, Lietuvos — 48, Estijos — 35, Latvijos — 27 ir kitų valstybių — 76. Iš viso 1225 laivai.

Iš šios lentelės matom, kad mums prekes atveža ir išveža beveik išimtinai kitų valstybių laivai. Tik keli mūsų laivai palaiko susisiekimą tarp Klaipėdos ir kitų Europos kraštų uostų. Tuo tarpu mums dar daug pinigų tenka mokėti svetimoms valstybėms už naudojimąsi jų laivais, tačiau paskiausiai daromos rimtos pastangos sukurti savo didelį lietuvišką prekybos laivyną.

O kaip įdomu aplankyti uostą darbo metu! Didžiuliam plote, kokį dabar užima išbujojęs uostas, virte verda gyvenimas. Prie visų krantinių, kartais net laukdami eilės, išsirikiuoja svečiai iš tolimų kraštų — dideli, pasipuošę savo tautinėmis vėliavomis prekybos laivai, iš kurių iškraunamos iš užsienio atvežtos prekės: geležies dirbiniai, akmeninė anglis, trąšos, druska, naftos produktai, manufaktūra, silkės, cementas ir daugybė kitų prekių, kurių savo krašte neturime. Di-

Mūsų čia įmintos pėdos tvirtesnės už granitą

Toli toli nuo gimtosios Lietuvos žemės, Kolos pusiasalyje, kurio krantus plauja Ledinuotasis šiaurės vandenynas ir Baltoji jūra (ne mūsų lietuviškoji Baltija), kur vasarą saulė ištisus tris mėnesius nepaslėpia savo veido nuo žemės paviršiaus, kur žiemą tiek pat laiko sustingusiai šiaurės žemei neparodo savo spindulių ir nedrįsta iš už kalnų išlįsti ir meiliai žvilgterėti į šiaurės gyventoją lapį, briedžiais važinėjantį, 1917 m. vasarą suskambėjo pilna tėvynės ilgesio lietuviškoji daina. Tarp kalnų, kuriuos glamonėjo slenkantieji debesys, daužėsi lietuviškieji aidai. „Kur banguopa Nemunėlis, kur Šešupė miela plaukia, ten tėvynė mano brangi, tenai širdį mano traukia“. Aidai sklido iš 10 jaunų lietuviškų krūtinių, kurias dengė svetima, pilka rusų kariuomenės kario milinė. Daug lietuviškų dainų prisiklausė aukšti, debesys sklaidantieji Laplandijos kalnai, didžiulis Ymandros ežeras, prie kurio kranto miškuose, paliai pat geležinkelį, stūksojo maža medinė būstinė su lietuviškais įnamiais. Už ežero, ten toliau, buvo jaučiamas nepriklausomybės siekiantis Suomų kraštas, kurio tautiečių nemaža ir čia buvo sutinkama, bedirbant miškuose.

Jau rudeniui besiartinant, kartą lietuviškosios dainos aidas atsimušė į mišką, kuriame pokšėjo kirviai ir skambėjo piūkiai. Staiga vienas kirvis nutilo ir jauno belaisvio rankose sustingo. Ilgai ilgai tylėjo kirvis, kol jį vėl paragino dirbti. Tačiau kažin kas nepaprasto įvyko. Tarp kirvio smūgio aidų pasigirdo irgi kažin kas artimo tiems pilkiesiems lietuviškiems vyrams. Tyliai sklido lietuviškas aidas, liūdnas, ilgesio pilnas, primenąs kažin kokią jūrą, kitą jūrą, ne tas, kurios plauja ši šiaurės kraštą. Tai skambėjo lietuviškoji Neringos žvejo daina, reiškianti ilgesį savo gimtajai Bal-

džiuliai kranai, kurie riedėdami ant bėgių gali privažiuoti į kiekvieną uosto dalį, iš karto paima iš laivo didelius ir sunkius prekių ryšulius ir, pakėlę juos, sukasi ir lengvai perkelia ar tai tiesiog į sandėlius, ar į prekinius vagonus. Tačiau vien kranų laivams pakrauti ir iškrauti toli gražu nepakanka. Iš sandėlių prie laivų pastatyti ant aukštų ožių tilteliai ir ištisos darbininkų virtinės su tuščiais ir pakrautais vežimėliais greit laksto ten ir atgal ir, štai, žiūrėk, didelis ir talpus laivas bematant jau iškrautas ir plaukia į kitą uosto dalį, kur vėl kranų ir diktų, petingų darbininkų greit pakraunamas javais, statinėmis su sviestu, ilgomis, plačiomis dėžėmis su kiaušiniais, bekonu, miško medžiaga ir kitomis mūsų žemelėj išaugintomis gėrybėmis. Pakrautas laivas palengva traukiasi nuo krantinės ir loco laivėlio lydimas, kuris rodo jam kelią uosto vagoj, išplaukia pro uosto vartus — toli išsikišusius į jūrą molus, ir jau atviroj jūroj išplečia pilną greitį ir smarkiai piaudamas bangas, plaukia į tolimus užjūrio kraštus, kur mūsų gaminiai savo kokybe jau seniai iškovojo Lietuvai gerą vardą. Taip diena iš dienos nuo 1923 m. arti 11.000 laivų išplaukė iš Klaipėdos į įvairias pasaulio valstybes, pasiekdami tolimus Amerikos, Afrikos ir net Azijos uostus, visur skelbdami, kad mūsų jaunas uostas kasmet tobulėja, kad mūsų jauna, tolimuose kraštuose dar mažai žinoma valstybė, sugeba gražiai tvarkyti savo vienintelį langą į platųjį pasaulį — Klaipėdos uostą, — kad ji jau įėjo į jūros valstybių šeimą.

M. B.—s

tijos jūrai. Tai ji plaukė iš jauno belaisvio lietuvio, vokiečių kareivio, patekusio čia kartu su kitais belaisviais.

Dvi lietuviškosios dainos padidino lietuviškąją šeimą šiame šaltame ir svetimame šiaurės krašte. Į ją įsiliejo dar vienas narys, kitos svetimosios kariuomenės atstovas. Nuo šiol jau skambėjo bendros lietuviškosios sutartinės, jaunas belaisvis pasijuto esąs nebe svetimas, bet savas, artimas tai dešimčiai vyrų, kurių nei dainos, nei kalbos čia niekas nesuprato.

— Mūsų Baltija, mūsų Baltija! — dažnai iš jauno žvejo sūnaus lūpų iškrisdavo ilgesio žodžiai. — Kada nors grįšime prie jos, — sakydavo jaunas žvejys, — jūs atvažiuosite pas mane. Aš išvešiu laiveliu jus toli toli į jūros platybes, pasisupsime ant jos bangų, pasinardysime. Pamatysite kokia ji graži, nors dažnai ir rūsti. Kaip gražiai joje nardosi besileidžiančios saulės spinduliai. Kaip toli toli jos bangomis aidi lietuviškoji žvejo daina.

Po tokių žodžių ilgai nutildavo jaunieji vyrai, ilgai jų akys klaidžiodavo po kalnų aukštybes ir Ymandros ežero bangas. Visus slėgė tos pačios bendrosios tėvynės ilgesys, visų mintyse užė, bangavo Baltijos vaizdas, savosios jūros meilė. Juk jie grįš prie jos, ją aplankys, išbučiuos jos bangas, ji juos savo šaltame, bet maloniam glėby paglamonės, atgaivins.

Neilgai šaltame krašte lietuviškieji vyrai begyveno. Įsisiūbavusi Rusijos revoliucija visa, kas sena, griovė, ardė. Išardė ir tame krašte stovėjusią kariuomenės dalį. Ją išformavo ir jos karius paleido į visas puses išsivažinėti. Dešimt lietuviškų vyrų turėjo kraustytis į įvairius Rusijos kraštus, nes jų tėvynė dar tebekentė vokiečių okupacijos jungą. Jie išvažinės, vieni pas savo gimines, gyvenančias Rusijoje, kiti pas pažįstamus, tretį, svetur artimųjų neturį, vėl kaip nors versis. Bet lieka šis vienas jaunas jų brolis žvejys, kaip belaisvis.

— Ne, nepaliksime ir jo! — pasiūlė vienas iš dešimties. Juk mes trys rengiamės važiuoti į Smolenską, stoti į lietuvių batalioną. Kartu vešimės ir savo Mažosios Lietuvos brolį Martyną.

Ilgai tarėsi draugai, kaip jį su savimi paimti. Petras stovėjo galvą nuleidęs ir galvojo. Visi žiūrėjo į jį ir laukė jo žodžių. Juk jis buvo lyg ir jų vadas. Petras viską sugalvodavo.

— Nesunku bus! — pakėlęs galvą, nušvitusiu veidu pratarė Petras. Juk mūsų dešimt yra, vienam pasislėpti tarp dešimt bus lengva, ypač, kad dabar paio Rusijoje tvarka ir nieks labai nesidomės, kas ir kur važiuoja. Mūsų Pranas važiuoja tik iki Petrapilio, bet liudijimą paims iki Smolensko važiuoti. Iki Petrapilio visi važiuosime kartu specialiai mūsų batalionui skirtam traukiny. Čia mūsų niekas netikrins ir jokių dokumentų nereikės. Nuo Petrapilio Pranas perduos savo liudijimą geležinkeliu važiuoti Martynui, ir viskas išeis puikiai.

Išvažiavimo dieną pilki rusų kareiviai, šūkaudami ir džiaugdamiesi, grūdosi į specialiai jiems skirtus vagonus. Visi linksmi, kad važiuoja namo. Lietuvių būrelis nesigrūdo į vagonus, bet rimti ir tylūs stovėjo, lyg kažin ko laukdami. Petras kažką tarėsi su vienu geležinkelietiu. Geležinkelietis ranka parodė Petrui į vieną nuošaliai stovintį vagoną, į kurio pusę pasuko lietuvių būrelis ir dar kelioliką tos pat kuopos karei-

vių ne rusų. Šio vagono keleivių sudėty buvo ir mūsų Martynas, rusų kareivio drabužiais apsivilkęs. Petras viską gudriai parengė, kad niekas nė nepastebėjo, jog kuopa vienu kareivių padidėjo. Stovykla irgi Martyno greit nepasigedo. Juk sunku iš šio krašto ir dar šalčių metu pabėgti. O suirutės metu kam čia svarbu, jeigu koks ir pabėgs.

Po dviejų savaitių keli jaunuoliai atsidūrė Smolenske, lietuviško bataliono būstinėse. Ir čia Martynas stojo kaip buvęs rusų karys, kad nesusidarytų keblumų, jeigu susektų vietos rusų valdžia. Tačiau ir čia neilgai beteko būti. Įsigalėjusi bolševikų valdžia pareikalavo, kad batalionas arba priimtų raudonųjų vardą arba išsiskirstytų. Nutarta pasirinkti antrąjį kelią, ir netrukus bataliono kariai vėl pasklido į įvairias puses, bet jų dauguma grįžo į savo, vokiečių okupuotąją, tėvynę. Mūsų minimi jaunuoliai iš šiaurės su Martynu irgi pasuko gimtinės pusėn.

1918 m. kovo 17 d. 500 lietuvių karių, grįžtančių iš įvairių rusų frontų, sustojo vokiečių užimtoje Polocko stotyje. Visų akys buvo nukrypusios į traukinį, stovintį Lietuvos link. Tačiau okupantams šių savo tėvynės išsiilgusių vyrų jausmai buvo svetimi. Aplink apstoję vokiški durtuvai pakreipė jų žingsnius belaisvių laikinosios stovyklos link. Čia uždarytieji rado dar šimtus tokių pat, grįžtančių tėvynėn, Lietuvos vyrų, kurie jau dvi savaites čia „ilsisi“ ir vilties nebeteko greit pamatyti Lietuvą.

Petras, ilgai žiūrėjęs į Martyną, padėjo ranką ant jo peties.

— Žinai, Martynai, tu turi skirtis iš mūsų tarpo. Nors gaila, bet likimas taip lemia. Neseniai tu buvai belaisvis, dabar mes tapome. Tokia mūsų pavergtųjų dalis. Kovojome prieš savo norą už svetimųjų tikslus, vargome dėl jų, dėl jų turime ir nelaisvės perkęsti. Grįžk atgal į vokiečių kariuomenę, nes susekus gali būti teisiama ir baudžiamas, kaip dezertyras. Lietuvos nepriklausomybė jau paskelbta. Tikėkis, ji greit atgys, ir mes būsimė jai labai reikalingi. Tada vėl sugrįžk pas mus. Tada jau vargsime ir kovosime nebe svetimiams, bet sau. Tuomet būsimė nebe vergai, bet laisvi Lietuvos vyrai.

Martynas tylėjo galvą nuleidęs ir sunkiai pats su savimi kovojo. Gaila skirtis ir taip pat nebenorėjo svetimiams tarnauti. Juk gerai numanė, kad jį grūs į prancūzų frontą, su namiškiais gal tik vieną kitą dieną leis pasimatyti. Jis dar visai jaunas vyras. Paspaudė visiems savo draugams rankas ir pasuko belaisvių stovyklos komendantūros pusėn. Nuo to laiko draugai savo Martyno nebematė ir nebežinojo jo likimo.

*

1919 m. rugpiūčio mėn. pradžioj Vilniaus bataliono 3 kuopa įėjo į Dusetos miestelį. Anuometinė daina „Vilniaus kalneliai sveikiname jus“ skardžiai aidėjo gatvėmis. Gyventojai smalsiai žiūrėjo į atvykstančią naują dalį. Netoli buvo pozicijos. Kuopa ėjo į apkasus pakeisti kito dalinio. Kuopos sudėty ėjo Petras ir dar vienas buvusio šiaurės krašte dešimtuko vyras, geras dainininkas Vacys. Jo skardus balsas gražiai traukė dainą. Paliai vienus miestelio namus stovėjo keli mūsų raitininkai. Staiga vienas jų pašoko ir pribėgo prie žygiuojančios kuopos:

— Petrai, Vacy, jūs čia! — suriko.

Vacio daina staiga nutrūko, tik kiti ją toliau tęsė.

— A, Martynas! — kartu sušuko Petras ir Vacys.

Akyse žėrėjo visų trijų džiaugsmas. Draugai iš šiaurės vėl susitinka.

Kuopai sustojus, draugai gerai išsikalbėjo, papasakodami savo pergyvenimus nuo persiskyrimo dienos. Martynas iš tikrųjų buvo patekęs į prancūzų frontą. Grįžęs ir pabuvęs kiek namie, stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Savo pažadą ištesėjo.

— Dabar kariausime drauge ir už savo kraštą, — pabrėžė Martynas. Dar daug kovos reikės, bet juk visi ir susirinkome, kad tas kovas laimėtumėm ir įvykdytumėm tai, apie ką svajojome ten toli toli ledų krašte.

Petras, Vacys ir kiti lietuviškieji vyrai iš šiaurės (taip jie save pasivadino, atsimindami savo praleistą gyvenimą šiaurėje), grįžę iš nelaisvės, irgi stojo savanoriais į Lietuvos kariuomenę ir tarnavo įvairiose dalyse.

*

Pasibaigus kovoms dėl Lietuvos nepriklausomybės, vėl visi vyrai iš šiaurės išsiskirstė po gimtąsias pastoges. Vėl prabėgo daugiau, kaip metai laiko. Tik laiškais kiets kitą lankydavo.

Apie 1922 m. Kalėdas gyvus likusius šiaurės draugus aplankė laiškas iš Klaipėdos krašto.

— Martynas šventėmis sveikina! — gavęs pamanė Petras. Iš lėto atplėšė laišką ir pradėjo bėginėti per raides.

— Petrai, pasiilgau Tavęs aš ir banguojanti mūsų Baltija. Kada ant šiaurės vandenų kranto jai giesmes giedodavome, šiaurys vėjas visas jas suplukdė į jos bangas. Tos bangos ir šiandien man primena anų laikų žodžius. O juk mūsų lietuviškųjų vyrų daug oi daug, ir visuose kraštuose tokias giesmes giedojo, tokius žodžius kartojo ir visa tai dabar susiliejo į vieną bangą. Atvyk pas mane į svečius. Laukiu aš ir Baltija. Naujus Metus sutiksime Kretingoje. Užsuk pas Marytę, kurią pažinome mūsų dalims 1919 — 1920 m. stovint Kretingoje. Ji jau ištekėjusi, bet nesivaržyk. Jos vyras mano geras pažįstamas, apie jus gerai žino ir laukia. Paskui važiuosime pas mus, ten mano tėveliai laukia. Atvažiuok būtinai, nes paskui nebedrįsi pažvelgti į tą gražiąją ir audringąją, svajomis apipintąją, Baltiją.

Perskaitęs laišką Petras susimąstė. Jo žodžiai kažin ką saką, bet kodėl taip neaiškiai ir keistai rašo Martynas. Bet kuo toliau galvojo, kuo daugiau atsiminė iš praeities pašnekėsių, tuo labiau aiškėjo laiško turinys. „Baltija laukia“ skambėjo Petro ausyse žodžiai. Dabar viskas aišku. Ir Naujųjų Metų išvakarėse Marytės bute susirinko iš bermontininkų kovų pabaigos jos pažįstamieji. Trūko iš šiaurės penkių vyrų. Du jų liko negrįžę iš svetimiosios šalies, gal ten kur žuvę paliko. Trys krito karžygių mirtimi tėvynės gynimo frontuose, o likusieji susitikę vėl linksmai spaudė rankas ir teiravosi Martyno, kodėl jis sušaukęs juos.

— Jūra laukia lietuviškosios laisvės, laisvos lietuviškosios dainos savo pakrantėse, — karštai atsakė Martynas. — 1919—1920 m. padėjau jums, dabar turite padėti mums. Tik petys į petį suglaudę neleisime jūros bangoms nutolti nuo mūsų žemės. Eisime pasiryžę lietuviškąją pajūrį sujungti su visa Lietuva. Dabar suprantate?

Kada 1923 m. sausio mėnuo vertė pirmąją tų metų vagą, greta Martyno ir daugelio panašių pasiryžėlių, grandinėje žengė tvirtu žingsniu ir lietuviškieji vyrai iš šiaurės. Kas jiems šūviai, apkasai ir šimtmečių užstatytos sienos. Deda pėdą ir ji pajūrio krašte am-

RYTAS KARO LAIVE

Žaliose maršė ant inkaro ramiai ilsisi pilkai baltas laivas. Tai visada pasirengęs išeiti į audringą jūrą karinis pajūrio ir uosto sargas.

Ramiais žingsniais denyje vaikšto ginkluotas sargybinis. Dabar ketvirta valanda ryto. Beveik kas dešimtį minučių jis žvelgia į kabantį laikrodį ir kiekvienam pusvalandžiui praėjus, laivo varpu skelbia visam uostui, jog vėl aštunta jo sargybos laiko dalis praslinko.

Netrukus laivas pakeičia savo išvaizdą: tai dūmų kamuolius leidžia su dideliu vargu prižadintasis laivo virėjas, ruošdamasis pusryčiams.

Skardžiu švilpuku sargybinis pagaliau suardo visą plieninių priešakinių laivo patalpų ramybę. Keliasi įgula. Budintis puskarininkis su knyguote rankoje laukia tų, kurie nustatytu laiku nebus suvynioję, surišę ir nukabinę savo brezentinių lovų, kad juos galėtų apdovanoti „be eilės“, arba „be kranto“ dovanėlėmis. Iš dantimis ir nagais savo siūbuojantį guolį tvarkančių jaunųjų vargų šypsosi senesnieji jūreiviai.

Vyrai iš mašinų skyriaus

O. Milaševičiaus nuotr.

žiams įsmenga. Tvirta, ryžtinga lietuviškoji pėda. Jie eina vaduoti savojo pajūrio, ne svetimojo grobti. Girdėtis jūros bangų sveikinant, lietuviškas užimas. Jis stiprina, uždega kovos ugnimi pasiryžėlių eiles, kurios žengia ir žengia, nepabūgusios mirties ir grasinimų. Čia pat jūra — eilės kaupiasi. Vacys susmego ant snieguotos pajūrio žemės. Jūros bangos jo skardžių dainų neišgirs, neišgirs jų savoji lietuviškoji jūra, kuri klausėsi svetimosios, klausėsi ir savasis Nemunas, Neris ir Dubysa. Bet šimtai tokių pat Vacių dar žengia. Pagaliau viskas svetima griuvo ir lietuviškos laisvos, kaip laimėtojų, kojos sustojo ant banguojančios jūros krantų. Suskambėjo laisvos lietuviškos dainos pajūry, jau nebe svetimųjų pavergtos. Drąsios, ryžtingos, prisiekusios niekuomet tų pakraščių svetimiesiems neatiduoti.

Iš karininkų būstinių išeina blogai miegojęs budintis karininkas.

— Kas čia per triukšmas ir bėgiojimas po denį? Kodėl įgula dar nepusryčiavusi? — griebia į nagą budintį puskarininkį.

— Tamsta leitenante, pieno nėra! Nustatytu laiku išsiunčiau motorinę valtį pieno parvežti, bet pakely sustojo jos motoras ir srovė ją nunešė naujojo uosto link. Teko irklinę valtį išsiusti pienui parvežti ir motorinei parbuksiruoti.

— Kur būrinė valtis, kodėl ji be būrių?

— Džiovinamos, tamsta leitenante. Vakar vakare eilinis jūreivis Žiogas šotų laiku neatleidęs apvirto išsimaudė su kitais trimis.

— Gerai, prisiųskite motoristą ir Žiogą pas mane, kai sugrįš. Kuris motoristas buvo valtyje?

— Naujasis, tamsta leitenante.

Artinasi 8 valanda ryto.

Ramiai! Pagarba vėliavai! Vėliavą kelt! — pasigirsta komanda nuo laivo komandavimo tiltelio.

Lėtai ir išdidžiai kyla stiebu karinė laivyno vėliava. Trimitas bundančiam uostui skelbia, kad mes budime savosios jūros sargyboje. Švelnaus pietų vėjo pagauta vėliava linksmi sveikina patekėjusią saulę ir rodosi nori skristi kartu su trimito garsais po platų pasaulį, skelbdama: — per amžius budėję laisvę ir jūrą laimėję, ją ginsim nesigailėdami gyvybių. —

Tarnybų pasikeitimo laikas. Denyje pasirodo leitenantas — naujasis budintis karininkas.

— Labas rytas. Kas naujo?

— Senasis bud. karininkas perduoda žiūroną leitenantui.

— Taigi. Nieko. Šiandien prašyta daug žmonių. Tur būt, būsi skaitęs paliepiamų knygą? Ištiesi du puslapiai. Tik neužmiršk — artilerijos karininkui 4 žmonės prie pabūklų, 6 laivynui. Į paštą pasiųsti 2, esą daug siuntinių. Signalistus pasiųsti į krantą pratimų. Vadas išvažiavęs. 10 valandą jam pasiųsti motorinę valtį prie jachtklubo. Rodos daugiau nieko. Beje, ryt eisim į jūrą. Bus civilių ekskursija. Barometras krinta: turės darbo jūreiviai laivą plauti. Kas šiandien pusryčiams?

— Kava ir buterbrodai, kaip visuomet. Tiesa, pakartok kaip čia su ta motorke. Palauk, kur gi bėgi?

— Vyrai, dabar laisvai klausysimės kaip užia ir laisvai žiūrėsime kaip banguoja mūsų Baltija. Dabar niekas mūsų nebeperskirs. Jūra laisva — mes laisvi. Mūsų čia įmintos pėdos tvirtesnės už granitą. Jų niekas nebesutrupins ir jūros iš mūsų nebepaverš. Štai, jūra didinga, atkakli... — užsidegęs Martynas parodė į jūros platybes, į lietuviškąją langą plačiąjį pasaulin.

Lietuviškieji vyrai iš šiaurės tylūs ir susikaupe žiūrėjo į jūrą. Rodos, nieko negirdėjo, nieko nematė, nors ant to pat pajūrio stovėjo ir į jūrą žiūrėjo šimtai tokių pat, kaip jie, pajūrio vaduotojų. Vyru iš šiaurės akyse Martynas buvo didis ir kilnus. Širdy džiaugėsi ir dėkojo jam, kad ir juos pakvietė į tą didingą žygį. Jau ketvirtajame fronte vyrai išmėgino savo lietuvišką drąsą. Dabar už savąją jūrą.

St. Širvys

Pakeistasis jau karininkų būstinių tarpdury atsisukęs sako:

— 10 valandą. Jachtklubas. Yra parašyta paliepimų knygoje.

Denyje tepaluotais, suodinais, įvairiomis dažų spalvomis išdažytais darbo drabužiais ir suteptomis kepurėmis rikiuojasi įgula darbų paskirstymui.

Laivūnas skirsto. Su teptukais, dažų skardinėmis, šluotomis ir kitokiais įrankiais jūreiviai skuba į paskirtas vietas denyje, į mašinas ir kuryklas, ir imasi darbo. Viename kampe leitenantas, užklupęs jūreivį su teptuku rankoje, aiškina dažymo meną.

— Ranką laisviau. Ilgą traukimą, žmogau! Čia gi ne porcelano išdirbinius dažai.

Tai baigęs grįžta prie baigiančio skirstyti laivūno ir klausia.

— Na, o artilerijos karininkui 4 žmonės yra?

— Tamsta, leitenante, artilerijos karininkas pats užtektinai turi savo žmonių. Ta artilerija!...

— Ne, taip negalima, pagaliau, tai yra įrašyta paliepimų knygoje. Tuoju paskirti 4 žm. Supratai?

Laivūno veido išraiška, lyg jam būtų krūminį dantį ištraukę.

— Klausau, bet pasiliko tik sergantieji, kuriuos gydytojas paleido nuo darbų...

Čia pasirodo artilerijos karininkas ir klausia:

— Pone leitenante, ar paskyrėte man 4 žmones.

— Taip, yra paskirta.

— Gal dar galėtumei 4 žmones į municijos sandėlį?

Tuo tarpu pasigirsta sargybinio pranešimas „Valtis iš kranto“.

— Vieną valandikę, pone leitenante, — šypsodamasis taria budintis ir dėkodamas likimui, kad taip lengvai išsisuko nuo įžulauš žmonių reikalautojo, eina prie dešiniojo borto.

Pasirodo, kad atvyko būrelis norinčių apžiūrėti laivą. Keliolika minučių leitenantas turi derėtis ir aiškinti, kad dabar dėl laivo ruošos negalima apžiūrėti. Pagaliau susiderėta palaukti pertraukos po pietų.

Grįžtantį nuo svečių leitenantą pasitinka budintis puskarininkis ir praneša, kad sprendžiant iš balso, leitenantą kviečia prie telefono kažin kokia panelė.

— Dėkui. Pasiųskite valtį prie jachtklubo ir ten tegu laukia, kol atvyks laivo vadas.

— Klausau. Dailus — meniškas sukinys ir puskarininkis eina vykdyti įsakymą. Leitenantas eina prie telefono ir čia jam tenka aiškintis su „dūšia“, kuri prisipyrusi kviečia šį vakarą susitikti „toje pačioje vietoje“. Po ilgo dialogo, pasitraukęs nuo telefono leitenantas atrodo, lyg būtų didžiausį plotą nudažęs. Bet jį pasitinka laivo inžinierius, kuris užvertęs galvą stebi radio anteną.

— Pone leitenante, berods jau keletą kartų esu prašęs, kad anteną reikia daugiau įtempti, ir vis tas pats kartojasi.

— Bet, pone kapitone, čia ne mano sritis.

— Tai kas? Juk dėlto tamsta ir budintis, — atrėžia kapitonas.

Leitenantas, įbedęs akis, rengiasi atremti „puolimą“.

Pirmieji mūsų jūrų kariai lygiuoja
P. Labanausko nuotr.

„Motorlaivis grįžta“ — praneša tiltelio sargybinis.

Leitenantas lengvai atsidusta ir eina prie dešiniojo borto.

Mat, antena visiems žinomas inžinieriaus arkliukas, kuriuo, po nemiegotos dėl reumatizmo nakties, jodinėdamas visus apdalią pipirais.

Ilgas skardus švilpukas. Ant nuleidžiamųjų laiptelių pasirodo laivo vadas. Dentyje esą jūreiviai atsisoja ramiai. Karininkai saljutuoja. Du trumpi švilpukai — pagerbta.

Pro laivą praplaukia į vieną ir į kitą pusę nemažas skaičius įvairių tautybių prekinių laivų. Visi jie sveikinasi, nuleisdami savo vėliavas. Jaunas Lietuvos jūreivis — sargybinis karinės vėliavos pusiau nuleidimu atsako į simbolinį senųjų jūros tautų pasveikinimą vos gimusiai Lietuvos jūrinei pajėgai.

Darbo diena laive eina visu tempu toliau.

Žv.

Mūsų sentėvių kova dėl Baltijos pajūrio laisvės — kruvina drama, kronistų užrašyta, mūsų piliakalnių paliudyta.

Ji ir jūrininkas

Mielas kariui ilgas plaukas.
Žinoma, jog ne visų
Mylinčios gražuolės laukia,
Įsikirtę lig ausų.
Vienos kantrios, meilios, lėtos,
Kitos kimba per karštai.
Aš papasakosiu, štai,
Kas paties tikrai girdėta.
Buvo vakaras puikus.
Glostė kvapas šilto vėjo.
Sesės pynė vainikus
Ir apie karius kalbėjos.

— Pėstininko man patinka
Tvirtas žingsnis ir daina.
Ir prie raitininko linkus
Mergužėlė kiekviena.
Pentinai, suprask, ir kardas,
Vėliavėlė ant ieties,
Šautuvėlis už peties —
Patrauklus gusaro vardas!
Ne vienos akytės slysta
Palydint artileristą;
O užkopti už dausų —
Su lakūnu nebaisu.

— Man labiausiai širdį knietė
Jūros motinos banga.
Jūrininką sužavėti —
Rodos, būtų prabanga.
Vis jauna dvasia nerimo.
Vis svajoji apie tai,
Net miegodama matai,
Lyg kažkas vadinti ima:
„Lipk į laivą, būk be baimės.
Plauksime ieškoti laimės.
Pučia vėjas palankus.
Jūros kelias nesunkus“.

— Tad pabudusi iš miego
Sapnininką pavartau. . .
Jūros vaizdelius pamėgau.
Kai prisnūstu, vėl matau,
Rodos, šniokščia vandenynas,
Stovi aukštas švyturys,
O laively stovi jis. . .
Net ir vardą mano žino.
O paskui lyg tolsta bokštai.
Nuotykių baisiausių trokštu.
Plaukiame tolyn abu.
Tyli jis, o aš kalbu:

„Linksta stiebas, blaškos laivas,
Piauna bangą krūtine.
Per plačiuosius vandenynus
Nuplukdyki tu mane.
Sako, jog už jūrių marių
Noksta aukso obuoliai,
Rožėm barstomi keliai,
O artojai paukščiais aria.
Su karoliais deimantiniais
Aš sugrįžčiau į tėvynę;
Su tavim, ne su kitais,
Žaisčiau aukso riešutais.“

— Žinoma, kad grėbiant šieną
Atsirado ir tokių,
Kur per visą mielą dieną
Nenuleisdavo akių.
Vyrai, paprastai, vienodi.
Pasakysiu atvirai,
Nors ne kartą pavarai,
Jis ramybės nebeduoda.
Žodį dailina prie žodžio,
Dega vargšo akys godžios,
Lydi lydi takeliu
Ir pasako: „Aš myliu. . .“

— Pakvietė mane į šokius.
Buvo linksma ir graudu,
Kai galulauky, prie liepos,
Pasilikom vienu du.
Apkabinęs jis man tarė:
„Mergužėle, lauk manęs!
Duoki žodį — nepameši,
Pareigos jau laukia kario“.
Ant peties galva palinko.
Šeši mėnesiai praslinko.
Ar mėlavo jis, ar ne,
O bernelio — nė sapne.

— Kartą man pašte paduoda. . .
Kas? Iš kur? Ir nustebau.
Aišku, man. Ant balto juodu.
Voko kraštą nuskabau
Ir skaitau, skaitau be kvapo.
Virpa lakštas. Jo ranka!
Rašo: „Buvo atranka,
Ir mes jūrininkais tapom!
Štai „Prezidentas Smetona“.
Aš kairėj nuo kapitono.
Atminimui pasidėk.
Lauk manęs ir neliūdėk!“

„Čia, meilut, kita komanda
Ir kitoki rūpesčiai.
Pasilinks mint laiko randam,
Bet ir dirbame kropščiai.
Švarą laikom pavyzdinę.
Keliam kaip ir dalinius.
Po kavos kvapios, skanios
Tuoju mankštyba reikalinga.
Jaunos akys naujo dairo.
Laukia nuotykių įvairūs,
Nes žinai, kad vandenį
Dieną naktį gyveni“.

„Mokomės pajūrį ginti
Laivui tinkamais ginklais.
Turime susipažinti
Ir su paprastais irklais.
Mokomės ištempti burę,
Mokomės ir patys plaukti.
Jei pagalbos imtų šaukt,
Skęstančiam padėti turim.“

„Kiekvienai tarnybos sričiai
Mes nesigailim jėgų.
Klysiu, jei neparašysiu,

Jog mums miela ir smagu!
Čia stiebai tau, čia mašinos,
Ventiliatoriai, bliktis,
Čia sargybos paskirtis,
O paskui torpedos, minos,
Kompasai, tonažas, balai,
Ryšio ir bėdos signalai,
Kaip, sakysim, S. O. S.,
Kurie sklinda į erdves“.

„Ir savęs žiūrėti reikia.
Tam ir įnagius turi.
Visuomet judrus ir sveikas
Baltijos krantų karys.
Batai blizga kaip lakuoti,
Gurgžda patalas švarus.
Jūrininkas apdairus
Turi viską sudoroti.
Tenka aplankyti miestą.
Reikia savo ginklą šviesti.
Žiūri į tave visi,
Tu žinoki, kas esi.“

„Ech, mažyte, o jau jūra!
Kas jos grožį apsakys!
Kai į horizontą žiūri,
Rodos, kalnas prieš akis;
Rodos, ten dangus užlūžęs
Nudažytas raudonai.
Jūra juda amžinai
Ir paslaptinai vis užia.
Auksu gultą pasiklojus,
Saulė jūroj suliepsnoja
Dieviškų spalvų gama,
Darbo dieną baigdama“.

„Kartais pažvelgiu į tolį,
Į žvaigždes, susimąstau. . .
Klaipėdą vadavo brolis,
O padėjo man ir tau.
Gavęs jūrininko laipsnį,
Nedribsosiu be naudos.
Mano dirvės bus vanduo
Ir jo sveiko sporto straipsniai!
Ir prieš vėją ir pavėju
Būsi mano padėjėja;
Vėliavos suplevėsuos
L. Š. S. ir S. S. O!“

„Saulė leidžias, saulė teka,
Gėsta uosto švyturiai,
Bangos laivo šonus plaka,
Stovi ant blikties kariai.
Pirmas žingsnis, pirmas reisas. . .
Trūktelėjo mašina.
Jūrininkai, su daina!
Vėliavos nebenuleisim!
Raktą iš kartos į kartą
Perduosim nuo jūros vartų;
Giminė iš giminės
Mūsų įgulą minės!“

Palangos jūroj žaibavo, griaudė šūviai

— Pievose ištyso smilgos, suliepanojo dobilai. Jau laikas į poligoną važiuoti — kalba susitinkdami viršilos.

— Pažiūrėsim, kaip jūs egzaminus laikysit ten — laukuose, praktiškai — erzina puskarininkiai grandinius.

Iš kalbų seniai žinome kas yra poligonas pėstininkams, raitininkams ir artilerininkams. Sako, jie visi į Gaižiūnus traukia su nelabai ramia širdimi. Bet mes, nors dar tik pirmą kartą mūsų patrankos riedės šaudyti, nieko nesibijom. Juk į pajūrį žygiuosime! Visi trokštame jūrą pamatyti, visi norime sūriame vandeny maudyti, jūrų žuvies valgyti, gintaro pasirinkti. Todėl mūsų visų didžiausias rūpestis, kad tik kurio nors namie nepalikty.

— Važiuojam visi! — pagaliau viršininkai praneša visiems nepaprastai linksmą žinią. Tuoju šokam, pasirengiam ir išdundam į vakarus. Kas tie vakarai? Tai ne vien šalis, iš kur eina visi atodrėkiai, visi pavasariai ir blogi orai. Anksčiau vakarai mus gaivino, dabar — šviesina ir stiprina. Per vakarus susisiekiame su tolimomis šalimis, vakaruose mokomės jūromis plaukioti. Mūsų vakarai — mūsų Baltija su gražiausiais visoj šiaurės Europoj krantais. Plačiai tie gintaro krantai žinomi, gausiai svetimšalių lankomi, ginami ir garsinami. O mūsų dar permažai pažįstami, nors taip artimi. Mes net netikim, kad jūra, iš tikrųjų, suteikia daug šviesaus optimizmo, jaunumo, jėgų ir sveikatos ją lankantiems ir mėgstantiems.

Šit mes jau pajūryje. Per Palangą pravažiuojame su linksmomis dainomis. Dideli ir maži, visi mus lydi, mums moja, šypsosi. Nes tokių kareivių čia dar nebūta. O mes labai stebimės, kad tie žemaičiai tokie malonūs, linksmi, draugiški. Juk tiek kartų buvome skaitę apie žemaitišką šaltumą ir šiurkštumą.

Sustojame aukštame šile. Darbo daug — išsikrauti, susitvarkyti, pastatyti visą miestą palapinių ir kitų kitokių įrengimų. Nepastebimai užpuola vakaras. Sugulame, nurimstame, bet neužmiegame. Per visą šilą aiškiai girdime griausmingą jūros plakimąsi į krantus. Nieks nešnekučiuoja, visi klausosi bangų kalbos.

Kitądien veržiuos per šilą į ten, kur girdžiu užaujant. Einu, bėgu ir išlendu tiesiog ties Baltija. Koks baugus vėjo ir bangų dūsavimas! Prisiartinu, išiklausau. Dabar girdžiu ne vien bangų, bet ir šviesų rykavimą. Tai laisvo, stipraus vėjo siautėjimas tarp dangaus ir jūros mėlynų plotų. Pažįstu tą vėją. Už 300 km per atodrėkius ir dobilų laukuose kas vasarą jis mane glostė. Per devynius kalnus persirites, per devynias girias persikošęs, tėviškėje jis būna toks švelnus, gaivus. O čia, tokiose platybėse išibėgėjęs, jis nesuvaldomai puola mane pargriauti. Bet neparčiau! Tyčia atėjau, tyčia mokysiuos atsparumo, kantrybės, ryžtumo. Jau nebenoriu ilgiau būt menkas žmogelis, kaip tas girgždantis žvirgždas po kojom, kaip tas mašalėlis vėjo sukury. Aš noriu būt, kaip ta pušis pajūry — sausame smėly, šalty ir karėty visų vėjų sukiojama, lankstoma, laužoma, trupinama išaugusi tvirta, aukšta, žalia. Daug šakų jai trūksta, bet jos liemens nepalauš jokios audros. Jos šaknų neišraus ir patys didžiausieji viesulai. Kieta, kaip geležis, iš vakarų į rytus palinkusi, ji žaliuos žiemą vasarą — šim-

tą metų, savo aštriais spygliais gaudydama laisvų erdvių elektrą, visokio augimo skatintoją. Toks noriu būti — nepalaužiamas, didelis, gajus.

Tik dabar suprantu, kaip sunku jūrą aprašyti. Kaip aprašysi ją, tokią neaprepiamą, nežvelgiamą, nesuvaldomą? Dieną ir naktį tvinsta jos vandenys, dieną ir naktį rykaudama ritena ji į krantą slidžius akmenis ir kvepiančio gintaro gabalus. Ji įnirtusi trupina juos, trina, zulina, sumaišo ir pažeria ant baltų krantų, kaip kokią stebuklo dovaną.

Kiek gyvybės giliuose vandenyse? Tūkstančiai visokių žuvų ir kitų įvairiausių gyvių nardo jos tamsiose gelmėse. O kiek energijos bangose? Jei prie jūros gyvenčiau, jeigu jūrą kasdien girdėčiau, išmokčiau viską nugalėti. Atėjau iš plačių lygumų, iš tylių miškų, kur daugiau sapnų, svajonių ir atidėliojimų, kaip tikro darbo. O ščia veiklos pasaulis. Jis man patinka. Taip ir norisi visa gerkle į tėviškę surikti — Prie jūros veržkimės! Čia glūdi veikli kiekvienos šeimos ateitis. Pajūrinio oro cheminė sudėtis, temperatūra, drėgmė, vėjai, spaudimas, elektringumas, jonizacija, radio aktyvumas, infraraudoni ir ultravioletiniai spinduliai mus perdirbs našesniame žygių gyvenime. Jau ne vieną atsitikimą žinau, kad pajūry pagyvenę, visai, rodos, nusibaigę sugriuvėliai, vėl grįžo žygiuose lenktyniuoti.

Vėjas žymiai stiprėja. Įtūžusi jūra puola ir puola žemus krantus. Rodos, sutrupins, paskandins juos ir mane. Tūkstančiai skaudžių balsų bet kokią gyvybę veja šalin nuo kranto. Vėjas kaukia, bangos griaudžia, smiltys švilpia, viksvos šnera. Nebėra nė vieno daikto, kurs nedejuotų. Iš tolumos greit atplasnėja išsidraikę debesys. Niekaž dar nemačiau taip greit slenkančios miglos. Tučtuojau visą pajūrį apgaubia žalsva ūkana. Klaiku. O kad to užtektų! Iš debesų ant galvos papiumpa smarkus lietus. Dairaus užuovėjos, o kur ją rasi, jei ne miške. Miškas žmogui nuo amžių yra pirmoji užuovėja ir pastogė. Bėgu po plačia pušimi. Nors ir čia plikose šakose vėjas šimtais balsų užia, švilpia, staugia, spiegia, stena, kriokia, bet vis tiek su mišku aš geruoju, miškas man šventas. Prie viso ko reikia pasakyti, kad lietuvis visada mielai saugo miško rimtį ir šventumą. Jis ne vokiečių, kurs lyg tik į mišką, tuoj šaukia, rėkia, klykia, visus išgąsdina ir pats niekur ramybės neranda.

Debesys su perkūnija virsta ir virsta per galvą. Nei galo, nei krašto niekur nematyti. Kas daryt? Reikia ieškotis geresnės pastogės. Eisiu pas žvejus.

Bėgu prie kaimelio, o žvejys jau iš tolo moja sukėti pas jį. Ko daugiau benorėti? Žengiu į jo namus dėkodamas, vos kvapą atgaudamas. Jau ant slenksčio užuodžiu stiprų žuvies kvapą, kuriuo čia kiekviens daiktelis iki pat vidurio yra persisunkęs. O kas daugiau kvepės žvejo namuose? Tuoju, kaip gyvas, pustamsyje matau liesas menkes, plonas plekšnes, apskritas neges ir ungurius. Jų fosforingi ir jodu kvepią raumenukai erzina visokių mineralų ištroškusių sausumos gyventojų kraują. Tuo tarpu žvejas veda mane tamsia priemene, grabalioja apie duris ir atsiprašinėja, kad priebuty sukrauti žvejybos įrankiai kliūva man. Jis atidaro plačias duris ir mudu įžengiame į vidų. Mažų vaikų būrys atpakalin traukiasi nuo stalo. Kaip balti debesėliai, jie tyliai pranyksta už užtvoros. Sveikinuos su padžiūvusiais žvejo žmona. O senis mane kad giria, kad

giria, kaip didelį svečią. Tuojau ant stalo atsiranda džiovintų menkių su saldžia rūkščia duona ir šviežio pieno indas. Visi prašo ragauti, valgyti, stiprintis. Ką darysi, nors ir sotus iš stovyklos, turiu kramtyti ir gerti. Pamažu pradrišta ir mažieji. Visi žiūri, akis išsproginę, į kitaip atrodantį kareivį, negu jų brolis „iš Klaipėdos pulko“.

— Mes kaip pajūrio pušys audroje — juo mums sunkiau, juo stipriau savo vietoj laikomės, kad neprapultume. Ar išraus audra Vanagupių šilą? Ne! Ar mes pasitrauksime nuo Baltijos? Niekados! Mūsų vargingi smiltynai, mūsų piktoji jūra mums už viską brangiau — kalba ir kalba pražilęs, bet stiprus ir linksmas žvejys. Jo kalbos klausaus su nuostaba. Kai pažvelgiu į jo veidą — visuose paraudusių skruostų kampuose ir raukšlėse matau tą patį akmeninį tvirtumą. Atrodo, kad nieks nepalaužia jo noro gyventi. Nieks jo nebaido — nei audrų sutraukiami tinklai, nei sudraskomos burės, nei suaižomos valtys, nei, pagaliau, gimtąsias sodybas apdūmiantieji smiltynai. Ir apie skęstančius giminaičius ir kaimynus jis ramiai kalba. Atrodo, kad jis visada ramus. Ir varge iš po jo tankių, tamsių antakių švelniai blikčioja mėlynos akys. Mėlynos, kaip mėlyna jūra, kaip mėlynas dangus, kaip mėlynos jo namo langinės. Betgi tą mėlyną, raminamą spalvą mėgsta nevien žvejai. Per senus kaimus traukdamas dažnai matau mėlynas langines ir trobų bei klėčių duris, tarsi linais pražydusias.

Apsipratus su šilu, palapinėmis ir jūra, reikia pradėti šaudyti. Prikabiname prie traktorių ženitines patrankas, sukrauname prediktorius, tolimačius, dinamomasinas, foto teodolitus, radio stotis, šovinius, visą kitą turtą ir anksti rytą išlekiame Šventosios uosto link į Paliepginių laukus. O ten visomis kryptimis jau tiesiami telefono kabeliai. Tuojau pakeliamos ugnies vėliavos. Žvejai išeina iš savo namelių ir tariaisi — pasilikti namie ar važiuoti šalin, kai pradės šaudyti. Bet nieko — mes šaudysime į jūrą, jūroje platu, jūroje niekam pavojaus nepadarysime. Nebent išgąsdinsime prie smėlio dugno priglūdusias plekšnes ir tarp akmenų snaudančias menkes.

Sustatome savo ilgakaklius pabūklus, patikriname sekamuosius įrankius. Ir kai iš visur praneša, kad jau parengta, prediktorius tyliai kelia aukštyn savo stiklinę akis, suranda greit lekiantį, vos įžiūrimą, lėktuvą, suieško ant ilgos virvės tempiamą taikinį ir tučtuojau po komandos pasigirsta smarkus šūvis. Sviėdinys spindėdamas lekia keliolika ilgų sekundžių. O mes, galvas užvertę, sekame jo kelią, spėliojame, ginčijamės dėl pataikymo, kol jis visai prapuola iš mūsų melsvų akių. Tada ties taikiniu staiga žibтели balta kibirkštėlė ir susikledena juodų dūmų debesėlis. Bet pirm, negu išgirstame tolimą sprogimą, telefono laidais iš sekimo punktų atleikia trumpi, aiškūs pranešimai apie sprogimą. Juk šaudančiam karininkui prie prediktoriaus labai svarbu žinoti, kur sviėdinys sprogo — kairėj ar dešinėj, aukščiau ar žemiau, prieky ar užpakaly skriejančio taikinio. Žinodamas nukrypimus jis gali per sekundę į prediktoriaus mechanizmą įnešti tinkamas pataisas ir tik tada jau paleisti naują, taiklesnį sviėdinį. Ir taip sprogsta sviėdiniai vis arčiau ir arčiau, kol pataiko tiesiog į taikinį ir šis iš kelių kilometrų aukščio, iš pat debesų palengva krinta į mėlyną jūrą. Tada ugnies centre, vadovietėj ir sekimo punktuose visus apima nepaprastas džiaugsmas ir valiovimas. Negana to! Kur tik klausaisi, visuose žvejų kaimeliuose — Vanagupiuose, Kunigiškiuose, Paliepgiriuose, Šventojoje ir kitur — tik klega, šaukia, krykštauja. Bet šaunūs žvejai supranta reikalą — greit įstumia savo valtį į bangas, įžiebia motorą ir leidžiasi toli jūron, kad spėtų maršką pagauti, kol ji dar nepanirio į gelmes. O balta marška, kaip taikos vėliava, kaip gulbės plunksnelė leidžiasi vis žemyn ir žemyn, kol pagaliau susiklosto ant pakeltų rankų plūduruojančioj valtyj.

Tai šitaip šaudėme Palangos poligone. Atskirais šūviais ir pusiau automatiškai, po vieną pabūklą ir visą bateriją. Kai šaudė visa baterija, tada pilnas dangus būna ugnies, dūmų ir karštų skeveldrų. Tada lėktuvas skuba sprukti šalin. Tegu jis sau sprunka, numušti, sutaršyti mums reikalingą tik velkamą maršką. Jeigu ją numušame, reikiant numušime ir prieš lėktuvą.

J. p. Dmt. Čibas

Vaišėse pas žvejus
Dmt. Čibo nuotr.

MARIŲ DUONA

Marėse lūžčioja bangų nugaros. Jos bėga nuo Kintų pusės ir sliuogia į Neringos krantų nuolaidumus. Ant balto smėlio išmeta sidabrinių žuvyčių ir vėl atgal traukiasi. Žvitrios žuvėdros puola, tarytum paleisti iš palaidinių akmenys, ir klykdamos graibsto išmestą ant kranto grobį.

Žvejys Andrikis grįžta nuo anapus ir artinasi prie Pervelkos krantų. Kelintą dešimtį metų tarnaujanti pajuodavusi valtis su kaupu prikrauta šieno. Stipri valtis, priekiu pasikylodama, slyščiuoja nuo vienos bangos ant kitos ir smagiai nešasi priekin. Andrikis sėdi prie vairo ir stebi išsipūtusius žėglius. Čia pat stovi jo dukterė Erika. Ji žiūri į bangas ir kažką galvoja, pasirėmusi šonu į sukrautą šieną.

— Vėjas vis didesnis darosi. Reikia nuleisti didysis žėglius. Dar apvirsim su paskutiniu šieniu grįždami, — prašneko tėvas. — Atsisėsk tu dabar, Erika, prie vairo. Aš eisiu nuleisti žėglio.

— Ir aš manau, kad reikia nuleisti, — atsakė Erika, užimdama tėvo vietą. — Juoktusi visas kaimas, jei apvirstumėm paskutinę šieno valtį veždami.

Senis Andrikis nuleidžia didįjį žėglių, sutvarko stiebą ir vėl grįžta į savo vietą.

— Dabar aš pavairuosiu. Tu pasėdėk, tėti, — atsisakė Erika užleisti vairavietę.

Andrikis užsirūko ir patenkintas pučia dūmus. Vogčiom jis seka dukters judesius, vėjo nupūstą ir saulės įdegintą jos veidą.

— Vargas mums su tuo šieniu. Gera būtų, jei čia pat Neringoj jo turėtumėm. Gabenk dabar tu jį iš Kintų per mares. Na, dėkui Die, paskutinį kartą jau važiuojam. Kitais metais bus geriau — su Mikiu vėl važinėsim.

Erikos akyse pasirodė linksmos ugnelės. Paminėtas vardas nušvietė jos veidą, tarytum šviesos pluoštu.

— Kai Mikis Radinis sugrįš, mums visiems bus labai linksma, — šyptelėjo ji.

— Kitaip tada galėsime gyventi. Senis Radinis jau nebepajėgia būti mano valtės draugu. Nesveikuoja, vargšas. O su Mikiu kai išbėgi į mares — žuvų kaip vandens turi. Iš kariuomenės grįžęs jis dar spėsesnis bus.

Juoda valtis, kas kartas aukščiau pasikylodama, artinasi prie Pervelkos kaimo pamario. Gelsvomis kopomis šliaužia debesų šešėliai. Erika seka juos ir vos pastebimai šypso — ji galvoja apie Mikį. Senis Andrikis, geroką laiko gabalą patylėjęs, vėl šneka į savo dukterį.

— Atidėlioti nebebūtų ko. Mikis grįš už poros mėnesių, tad galėtumėt susituokti dar prieš Kalėdas. Tuomet aš jį paimsiu sau į draugus, o senį Radinį paliksim šiaip sau karšti. Su Mikiu daug pinigų galėsime užkalti. Visiems užteks.

Erika dar labiau nušvito. Ji iš džiaugsmo ir vairą negerai pasuko.

— Jis man anądie tą patį rašė. Taip mes ir padarysim. Aš visą laiką bijojau, kad Mikis į kariuomenę išėjęs nepamestų manęs. Tokiame dideliame mieste gyvendamas galėjo susirasti, sakau, ir kitą. Kariuomenėj betarnaudamas, platesnį pasaulį pamatęs ir visokių gudrybių išmokęs, juk galėjo mane užmiršti.

— Niekus galvojai. Kur esi mačiusi, kad žvejo vaikas nuo savo trobos bėgtų. Neringos žvejo kūne žvejiškas ir kraujas teka. O tas kraujas visuomet ištikimas žvejo daliai. Tikresnio žvejo, kaip Mikio, viso Neringoj nerasi.

Iki Pervelkos kaimo pamarių beliko vos pora šimtų metrų. Senis Andrikis pasikėlė iš savo vietos.

— Na, duokš dabar man. Tu nepataikysi taip gerai į krantą prižėglioti.

Tėvui vairavietę užleidusi, Erika vėl užėmė pirmąją savo vietą. Ji dabar įsižiūro į kaimo trobas, į stogus, iš kurių kilo ir jūros link skleidėsi pilkai melsvi dūmai.

— Gerokai išalkau. Kažin ką verda mama pietų?...

— Peralkau ir aš. Pusryčių mažai širyt valgiau. Na, jau gali leisti žemyn žėglius.

Erika vikriai nuleido sulopytas drobes, susuko jas paliai stiebus. Valtis pamažu prisitartino prie pamario sekumos. Tuomet senis Andrikis išmetė inkarą. Valtis sustojo.

Andrikis su Erikas dar pritraukė valtį arčiau kranto. Po to juodu pradėjo krauti šieną į pakrantę.

— Šiomet mūsų karvutė galės pramisti, kaip cisorius. Šienas geras, o privežėm, kaip ne vienais metais. Pavasarį net parduoti jo galėsime. Kur dėsime tiek prisivežę, — džiaugėsi senis Andrikis, nešiodamas šieną dideliais šakės glėbiais į krantą.

Ruduo

— Andrikenė palydėjo užkritisia už Neringos kopų saulę, neramiai apsidairė. Pažvelgė į Erikos veidą.

— Bus audra. Nereikėjo mūsų vyrams bėgti į mares. Ypač seniui Radiniui nereikėjo. Juk nesveikuoja, o čia į tokias mares.

— Sakiau ir aš tėvui. Bet nepaklausė. Kur tu sulaukysi, kada visi išplaukia.

— Daugumas jau grįžo, o mūsų net nematyti. Erika, įsižiūrėdama į marių horizontus, pridūrė.

— Nematyti. Antai, va, Bastikai, Kurtai grįžta, o mūsų visi nematyti.

Moterys, sėdėdamos kieme ant plataus suolo, lopė tinklą. Jų akys nekartą kryo į gretimą kiemą, kur abu jaunieji Puodžiai vilko nuo pamario didelį gurbą žuvies. Jie ką tik buvo grįžę iš žūklės. Vyresnysis Puodžius vienu metu šūktelėjo Andrikio kiemo link.

— Jūsiškiai dar negrįžo, Erika?

— Ne dar, — atsakė ši, beveik nepakeldama nuo savo darbo akių.

— Kodėl tu tokia pikta, Erika?! — vėl šaukė bernas, plačiai nusišypsodamas.

Erika tylėjo. Puodžiaus Vilius jai labai nepatiko.

— Ko jis nori iš manęs. Amžinai vis lenda ir lenda, — pasakė ji Andrikienei.

— Ką padarysi. Jaunas bernas... Juk ne ungurio širdį turi. Norėtų prisimeilinti. Neužmiršk, jog tu, Erika, esi gražiausia mūsų kaime.

Puodžiaus Vilius vėl šaukė.

— Mikio lauki! Negrįžta dar. Matyt, su kokia miestiete susidėjo. Juk Preilos Rademacherio Ernstas jau širyt grįžo. Artilerininku atitarnavo.

Erika ir dabar neatsako, neįsitraukia su bernu į kalbą. — Tegu šneka vienas, jei patinka.

Jei taip, tai mūsų Mikis irgi turėtų jau grįžti, — svarstė Andrikenė.

— Paskutinę savaitę jis man nieko nerašė. Kažin ką jis mano. Matyt, staigiai, niekam nepranešęs nori sugrįžti. Ot linksma būtų!...

Saulė jau nusileido — užlindo jūrai už nugaros. Moterys dar kartą įsižiūro į mares, ar nepamatys saviškių. Tačiau marėse matyti vien grįžtantį Purvinį, o nuo Nidos pusės plaukiantis baltas garlaivis.

Per dangų plaukė pilki debesys. Vėjas vis didėjo. Bangos, spėjusios gerokai pasistiepti, kas kartas labiau blaškėsi. Grįžę žvejai vilko ant kranto valtis, nes laukiama audra galėtų jas sudaužyti. Reikia saugoti valtį, nes ji didžiausias žvejo turtas, jo duona ir druska.

Kad ir nebepirmas toksai laukimas, tačiau Andrikenę pradėjo imti nerimas, Moteris, kuri nekartą savo gyvenime yra laukusi vyro iš audringos jūros ar marių sugrįžtant po keturias ar penkias dienas, negalėjo susirasti iš nerimasčio vietos, kai visiškai sutėmė ir pradėjo lyti. Dar neramiau pasidarė, kai ėmė griauti perkūnas.

Į Andrikenės trobą atėjo ir Radinienė pasiguosti. Vis kažkaip lyg ir ramiau vargo spaudžiamiems į krūvą susirinkus. Moterys skundėsi Dievui, dūsavo, pagaliau ėmė melstis.

Lauke jau šėlo audra. Vėjas švilpė paliai langines ir įsikibęs į kraigą purtė stogą.

Iš kiemo atėjo Erika. Jos veidas buvo labai pilkas. Abi moterys, į tą veidą pažvelgusios, jau žinojo atsakymą.

— Nematyt nieko. Tamsu kaip maiše, — pasakė nusiminusi Erika.

Praslinko sunkaus nerimasčio du pusvalandžiai. Moterys per tą laiką skundėsi Dievui ir prašė Jį nekriauti ir taip jau vargingo jų gyvenimo.

Staiga kažkas pabeldė į langą. Moterys pašoko. Erika nubėgo prie durų. Greitai ir plačiai jas atidarė.

— Mikis! Mikis parvažiavo!

Taip. Tarpdury stovėjo visas kiaurai perlijęs Mikis Radinis.

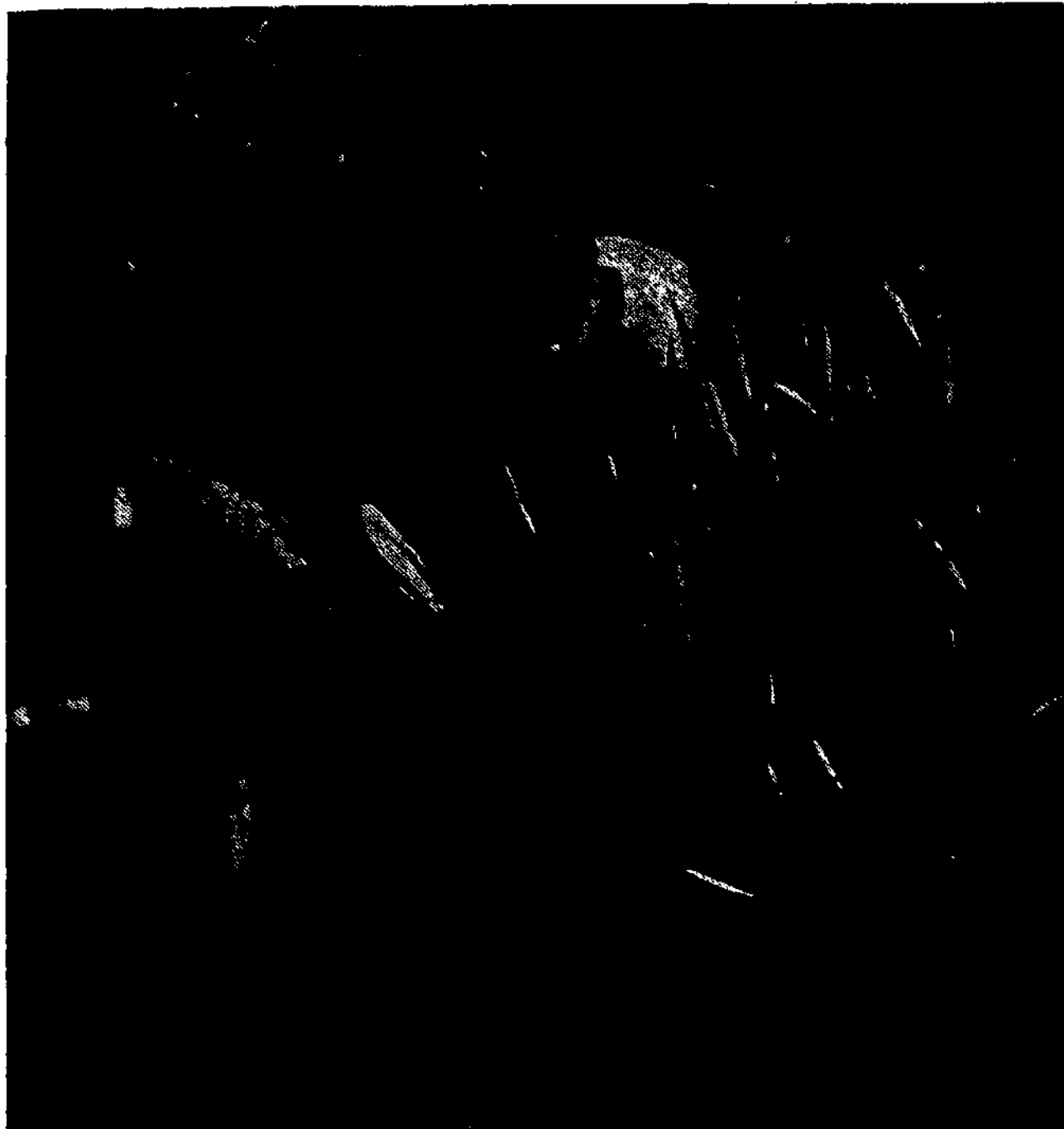
— Sveika gyva, Erika! Laukei manęs?... Na, ir audra!

Mikį pasitiko motinos glėbis. Senutei net ašaros pasirodė, karštai su sūnum besisveikinant.

— Tad pabaigėi jau visai. Daugiau nebevažiuosi atgal? — šnekėjo motina.

— Pabaigiau, mama. O kur Andrikis?

Motina neramiai pažvelgė į Andrikenę.

Jie vėžiauja

Dmt. Čibo nuotr.

— Marėse, sūneli. Su tavo tėvu išplaukė ir negrįžta. Mes laukiam čia, nerimaujame.

— Marėse?! — nusigando Mikis. — Aš turiu eit žiūrėt jų. O kaip kiti?

— Kiti pavakariais jau grįžo.

Mikis greit nubėgo į tėvo trobą ir pasidėjęs daiktus susirado savo žvejiškus drabužius. Motina mėgino jį sulaikyti. Girdi, bent pavalgyk, juk peralkęs. Tačiau Mikis atsisakė. Jis niekuomet to nepadarysias. Juk esąs žvejys, o be to, ir karys. Pirmiausia turįs atlikti savo pareigą. Karys visuomet turįs eiti artimui į pagalbą. O čia esąs tikras jo tėvas tokioj nelaimėj.

Išbėgo ir Erika su Mikiu į pamarius.

— Žiūrėk, va, matai, kur jie! Pagalbos šaukiasi! — sušuko Mikis, rodydamas ranka į mares, kur nakties tamsumoj matyti švysčiojantis žiburys. — Na taip. Pagalbos ženklais šaukiasi.

Mikis greitai susirado arčiausiai prie kranto stovinčią valtį. Jis buvo labai stiprus, o be to, Erika jam padėjo, ir valtis greitai buvo nustumta į vandenį. Erika irgi norėjo kartu su juo, bet Mikis griežtai uždraudė. Išnyko nakties tamsumoj vienas. Erikai širdis užšalo matant, kaip bangos blaškoma ir daužoma valtį paslėpę šėlstanti nakties tamsuma.

Daugiau negu valandą Mikis kovojo su dūkstančiomis marėmis. Bet nepasidavė joms stiprus bernas ir savo tikslą pasiekė. Jis prisiartinio prie savo tėvo valtės, kurią bangos blaškė, tartum skiedrą. Čia jis pamatė, kad audra buvo nulaužiusi visus stiebus ir sudraskiusi žėglius. Andrikis irklais valdė valtį, o Radinis su žibaliniu žibintu šaukėsi pagalbos. Nelaimės ištiktieji pastebėjo prisiartinusią valtį. Jie pagavo Mikio numestą virvę — lyną. Vargais negalais ją pagavo. Stipriai pririšo ją prie savo valtės. Senis Radinis, audros išvargintas, susmuko valtės dugnan, o Andrikis toliau su irklais dirbo — jam dabar reikėjo žiūrėt, kad bangos neapverstų valtės.

Sumaniai su žėgliais dirbdamas, narsiai ir atkakliai veržėsi Mikis į krantą. Dabar plaukti buvo dar sunkiau, nes jo valčiai teko vilkti ant ilgo lino pririštą nelaimės ištiktųjų valtį. Mikis skubėjo, nes labai bijojo, kad išvargęs Andrikis nebepajėgs suvaldyti audros blaškomos valtės ir apvirs. O tuomet kas beišgelbės nelaiminguosius!

Gal dvi valandos prabėgo sunkiai su šėlstančiomis marėmis bekovojo, kai visiškai čia pat pasirodė krantas, kur buvo matyti susirinkęs su žiburiais beveik visa kaimas.

— Tegyvuoja mūsų kareivis Mikis! — jau ėmė kažkas šaukti.

— Puikiai, Miki, puikiai! — šaukė kitas.

— Sakiau, kad jis išgelbės juos, — džiaugėsi Erika, griebdama drauge su kitais už lino ir vilkdama į krantą nelaimingųjų valtį.

— Viešpatie, kur mano vyras?! — sušuko klaikiu balsu Radinienė.

Yra, yra, — išvargusiu balsu pranešė Andrikis. — Jis tik iš nuovargio nusilpo.

Mikis, nuoširdžiai viso kaimo sveikinamas, sunkiai kvėpavo ir šluostėsi prakaitą. Karštai pasisveikino su išlipusiu iš aplaužytos valtės tėvu ir Andrikiu. Taip nuoširdžiai visų sutiktas jis nežinojo ką sakyti. Tik gerokai vėliau jis prašėko.

— Baigiau tarnauti kariuomenėj. Dabar aš jau tikras pilietis. Gaudysiu toliau žuvis.

Juozas Žukauskas

Mūsų tautinio prekybos laivyno užuomazga

Apie mūsų tautinio prekybos laivyno reikalingumą jau daug kartų įvairiose vietose buvo rašyta ir kalbėta. Jo principinis reikalas tiek yra aiškus, kad nekur nesukelia didesnių diskusijų. Tačiau, kiek girdėti, šiuo metu rengiamasi daryti konkrečių žygių tautinį prekybos laivyną išplėsti platesniu mastu. Mes šiame rašinyje paliesime tik trumpą mūsų tautinio prekybos laivyno kūrimosi eigą ir jau pasiektus laimėjimus.

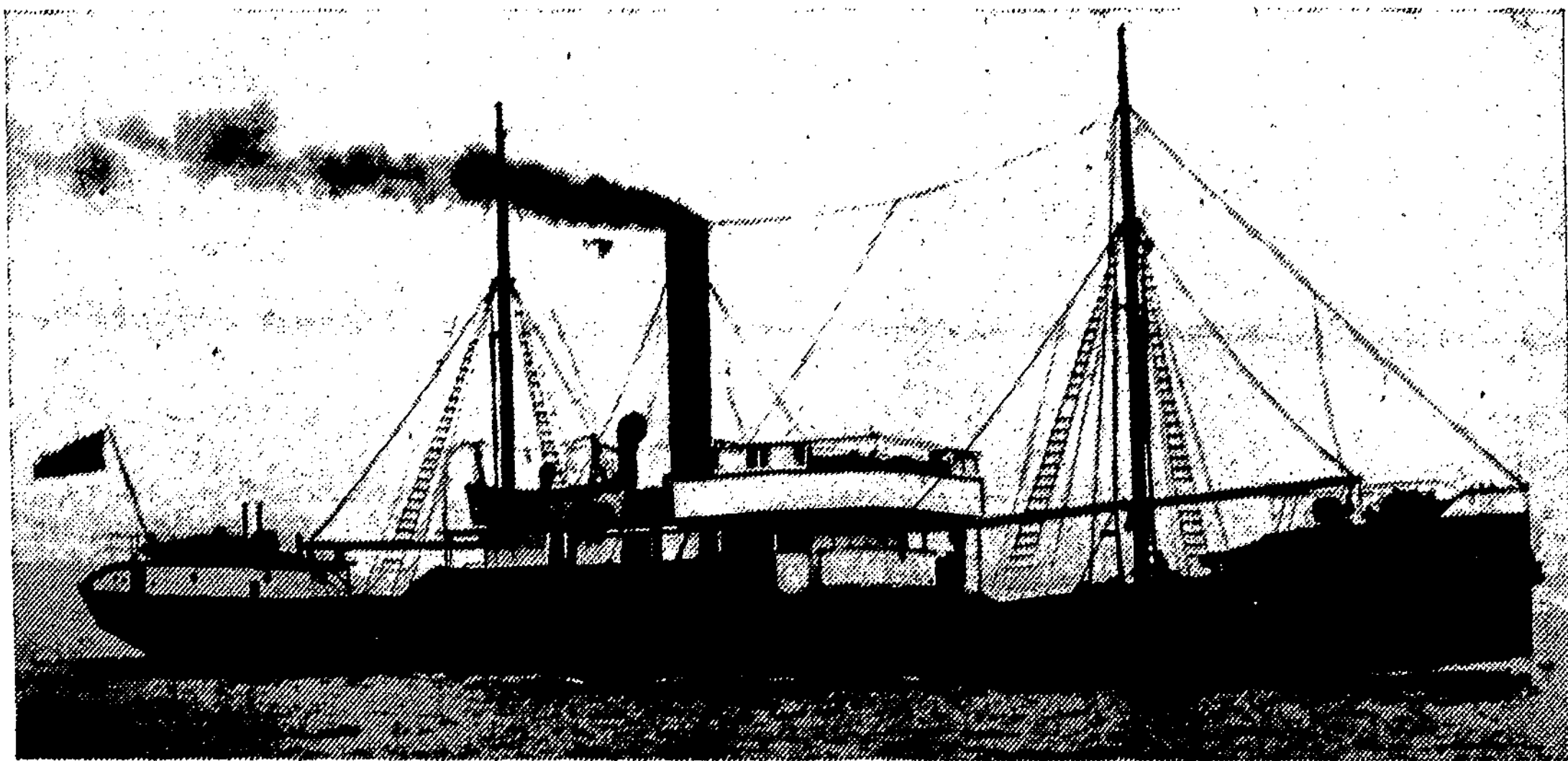
Mūsų tautinio prekybos laivyno kūrimosi istorija siekia tų laikų, kai mes dar neturėjome savojo Klaipėdos uosto. Jau 1922 metais Kaune įsisteigusi Lietuvos garlaivių bendrovė nupirko du būrinčius laivus — „Jūratę“ ir „Kastytį“. Kol neturėjome savojo jūros uosto, šiuodu laivai buvo išnuomoti estams ir tarnavo jų prekybos reikalams, tačiau ant jų plevėsavo mūsų trispalvė vėliava ir abu laivai buvo įregistruoti Jurbarko uoste. Kai buvo atvaduotas Klaipėdos kraštas, tai pirmieji Lietuvos vėliavos nešiotojai jūrų keliais — „Jūratė“ ir „Kastytis“ sugrįžo į Klaipėdos uostą ir buvo perimti tiesioginėn jų savininkų žinion. Tačiau pirmieji lietuvių tautos žingsniai į jūrą, matyti, buvo lemta apmokėti aukomis, nes šie abu laivai 1924 metais tragingai nuskeno Baltijos jūroje, vienas Švedijos, o antras tėvynės pakrantėse.

Praslinkus trims metams po šios skaudžios nelaimės, viena laivininkystės bendrovė Vokietijoje nupirko nedidelį garinį laivą, kuris buvo pakrikštytas „Lydzium“. Šis laivas, tik labai trumpą laiką plaukiojęs po Lietuvos vėliava, tų pačių metų audringą rudens dieną iš Klaipėdos uosto pabėgo ir atsidūrė Dancigo įlankoje. Vėliau jis buvo perkrikštytas „Aspašia“ vardu ir po Baltijos jūrą plaukiojo su kontrabandiniu spiritu. Kiek vėliau laivininkystės bendrovė „Lietgar“ nupirko du gerus garinius laivus, kurie buvo pavadinti „Klaipėda“ ir „Palanga“, bet po iškilmingų krikštynų ir juodu išplaukė į jūrą daugiau Klaipėdos uoste nebeprasirodė, kitaip sakant, irgi pabėgo. Dabar „Palanga“, žinoma, pavadintas kitu vardu, po vokiečių vėliava dar tebeplaukioja Šiaurės jūroje, o „Klaipėda“ stūkso Hamburgo uoste parduotas laužui.

Po šių visų skaudžių ir karčių nepasisekimų, ilgesnį laiką tautinio prekybos laivyno reikalais nebuvo padaryta rimtesnių žygių. Tiesa, šio laivyno propagandinei minčiai visuomenėje varyti buvo susidariusi viena kita organizacija, tačiau ligšiol jos savo platesnio veikimo neišplėtė ir konkrečių vaisių nedavė, nors visuomenėje tautinio prekybos laivyno realizavimo mintis buvo ir tebėra labai gyva. Šių metų pradžioje labai gražių konkrečių žygių ėmėsi akcinė bendrovė „Maistas“, kuri iš karto nupirko net tris prekybinius jūrų laivus. Tai „Maistas“, „Rimfrost“ ir „Barfrost“.

Laivas „Maistas“ yra 641,153 „brutto reg.“ ton. talpos, statytas 1915 metais Helsingborge. Tik nupirkus, šį laivą iš Hamburgo į Klaipėdos uostą parvedė lietuvis jūrų kapitonas Krikštopaitis, kuris ir dabar jam vadovauja. Jūrų kpt. Krikštopaitis yra išėjęs Suomijos jūrų mokyklą ir navigacijos institutą Abo. 1930 metais jūrų kpt. Krikštopaitis grįžo į Klaipėdą, įvairiuose laivuose plaukiojo pirmuoju ir antruoju karininku ir atliko reikiamą stažą kapitono vietai užimti. Tai pirmasis mūsų jaunosios jūrininkų kartos tolimojo plaukiojimo kapitonas, vadovaujantis pirmajam Lietuvos tautinio prekybos laivyno laivui „Maistui“. Šio laivo įguloje yra keturiolika vyrų ir visi jie lietuviai. „Maiste“ pirmuoju karininku yra Suomijoje jūrininkystės mokslus baigęs jūrų kpt. Daugėla, o antruoju — jūrininkystės mokslus baigęs Latvijoje prekybos laivyno karininkas Šimkevičius. Įgulos narių tarpe yra jau patyrusių jūrininkų, po keliolika metų plaukiojusių anglų ir belgų laivais, bet yra keletas ir tokių, kurie pirmą kartą tuo pačiu laivu išėjo į jūrą. Tačiau dabar jau visa įgula tinkamai susipažinusi su savo darbu ir mūsų pirmasis lietuviškas laivas savo uždavinį atlieka nė kiek neblogiau, kaip kitų senų jūrinių tautų toki patys laivai. „Maistas“ plaukioja po Baltijos ir Šiaurės jūras, aplanko Dancigą, Antverpeną, Roterdamą, Gdynę, net Londoną ir kitus uostus.

Be baimės, be avarių „Maistas“ sėkmingai skrodžia Baltijos ir Šiaurės jūrų vandenį. Nors tik nuo šių metų pradžios jis plaukioja po Lietuvos vėliava, tačiau „Maistas“ jau yra patyręs ir didelių audrų.

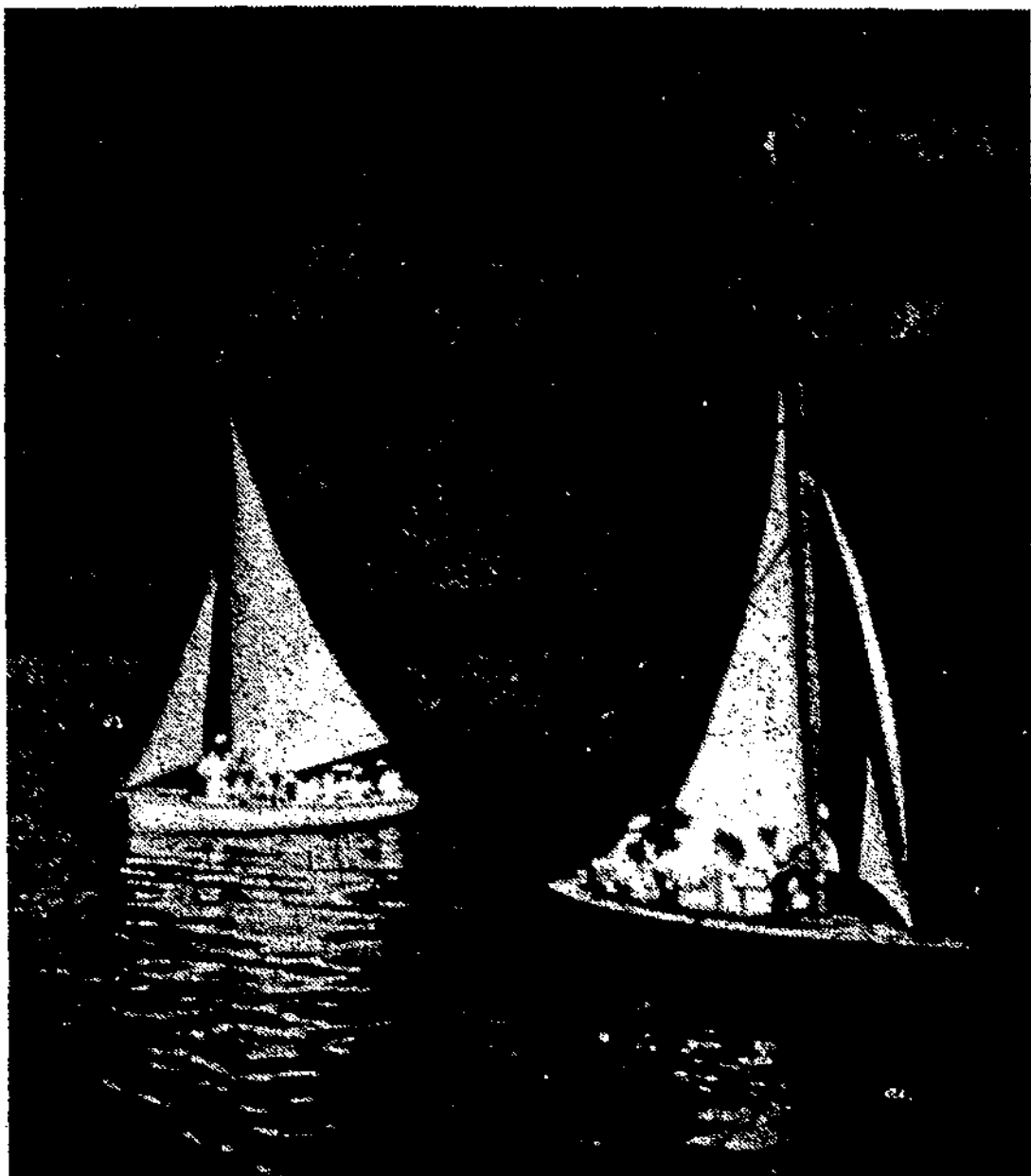
Pirmasis mūsų dabartinio prekybos laivyno laivas „Maistas“

ypač kai jis pirmą kartą po mūsų trispalvę keliavo Šiaurės jūra. Tačiau ligšiol viskas eina gana laimingai ir tai mums rodo, kad lietuvių tauta yra ne kiek neblogesni jūrininkai, kaip ir žmonės tų tautų, kurios savo laivynus turi jau išstisus šimtmečius.

Kiti du „Maisto“ bendrovės nupirkti laivai taip pat yra su šaldytuvais, pritaikyti bekono, sviesto ir įvairių kitų maisto produktų vežiojimui. Tai „Rimfrost“ ir „Barfrost“, pirkti iš norvegų. Jų vardai jau artimiausiu laiku bus pakeisti lietuviškais. Drauge ir laivų kapitonai bus pakeisti lietuviais. Gi visa kita šių laivų įgula, pradedant pirmaisiais karininkais ir baigiant jungais, jau dabar yra visi lietuviai. „Rimfrost“ laive pirmuoju karininku yra Suomijoje baigęs jūrininkystės mokslus jūrų kpt. Babarskis, o antruoju — Belgijoje baigęs jūrininkystės mokslus Burbulis. „Barfrost“ laive pirmuoju karininku plaukioja jūrininkystės mokslus baigęs Suomijoje jūrų kpt. Marcinkus, o antruoju — Italijoje baigęs jūrininkystės mokslus Kaminskas. Eilinių įgulos narių tarpe yra jau buvusių jūrininkų, bet yra ir tik dabar naujai į jūrą bežengiančių. Vis dėlto ir čia darbas eina sklandžiai ir šiems laivams kol kas gerai sekasi. „Rimfrost“ ir „Barfrost“ taip pat plaukioja po Baltijos ir Šiaurės jūras, nuolat lankydami reikalingus uostus.

„Rimfrost“ yra 541,67 brutto reg. ton. talpumo, statytas 1920 metais, po Lietuvos vėliava plaukioja nuo šių metų vasario 8 d. Jo įgulą sudaro 13 vyrų. „Barfrost“ yra 541,74 brutto reg. ton. talpumo, statytas 1920 metais, po Lietuvos vėliava plaukioja nuo vasario 13 d. Jo įgulą taip pat sudaro 13 vyrų.

Šie trys laivai ir sudaro tikrojo mūsų tautinio prekybos laivyno užuomazgą, iš kurios vėliau turės išaugti didelis ir galingas Lietuvos prekybinis laivynas, kuris atitiks mūsų valstybės ūkį, jo sąlygas ir reikalavimus. Jeigu ir toliau mūsų tautinis prekybos laivynas plėsis tokiu tempu, kaip plėtėsi šiais metais, tai netrukus mes galėsime į viso pasaulio vandenį paleisti apie 20 lietuviškų prekybos laivų.

Mūsų būriuotojai

O. Milaševičiaus nuotr.

Tiesa, po Lietuvos vėliava šiuo metu plaukioja ir daugiau prekybos laivų, tačiau kol kas jų dar negalima priskirti prie tikrai tautinio mūsų laivyno užuomazgos, nes juose dar toli gražu ne lietuviška dvasia. Jų visa įgula tebėra svetimtaučiai, išskiriant tik pirmąjį karininką, kuris yra lietuvis jūrų kpt. Domeika. Šie trys laivai — „Holland“, „Gotland“ ir „Friesland“ — priklauso klaipėdiškoms vokiečių laivininkystės bendrovėms, juose kapitonai ir kiti įgulų nariai, daugiausia, tebėra vokiečiai.

Artimiausiu laiku akc. b-vė „Maistas“ rengiasi pirkti dar keturis prekybinius laivus, dėl kurių derybos jau vedamos. Tuo būdu netrukus jau galimas dalykas, kad mūsų tautinio prekybos laivyno pagrindu bus septyni lietuviški laivai. Drauge su anais trimis vokiškų laivininkystės bendrovių laivais, tai bus jau dešimt prekybos laivų, kurie pasaulio vandenį skros po trispalvę Lietuvos vėliava ir mūsų vardą garsins įvairiuose užsienių uostuose. Praeis dar kiek laiko, ir mums jau nebereikės mokėti tų milžiniškų sumų, per metus apie 16 milijonų litų, už mūsų įvairių žemės ūkio gaminių transportą į kitas šalis. Mūsų krašto ūkį pajėgs aptarnauti savas tautinis prekybos laivynas.

J. S.

LAISVOJI JŪRA

Ritėsi bangos, ošia ir šnara —
Gieda jaunystės giesmę amžiną.
Puola į krantą, baras po baro —
Su vėjais atgal nusidanginą.

Šventą akimirką siela gyvena,
Apsvaigsta tavo nuostabiu grožiu,
Kai audra sukelia rūščius titanus
Ir vėl išblaško, sulaužo gožose.

Graži tu rytą rausvam spindėjime.
Nuostabi prieblandoj melsvojo vakaro;
Kai rulingis atneša dovanas žvejui —
Išbarsto ant kranto gintaro ašaras.

Saukia, vilioja tavo platybė
Apleisti krantą, tylųjį uostą,
Lėkti pavėjui kartu su kyrais
Ten, kur vien bangos plaka ir glosto.

Nuostabus ritmas tavo šnarėjimo
Amžinu ilgesiu užburia sąmonę.
Kas tavo veidu nors kartą grožėjosi,
Tas neužmirš jo visą gyvenimą.

Laisva, galinga ir nenurimstanti,
Visados didžiu rūpesčiu budinti;
Tavo globoje baimė nugrimsta —
Dvasią ir kūną kietai užgrūdini.

Jūra laisvoji, tau mes sudėsime
Didžiausią auką laisvųjų vyrų!
Tavo sargyboje amžiais budėsime,
Kaip jūrų aras, kaip budrūs kyrai.

Vainis Vabalas

Literatūra apie mūsų pajūrį

Kiekvieno lietuvių šventa pareiga gerai pažinti savo gimtąjį kraštą. Ypač gi mes turime kuo geriausiai pažinti savo gražųjį pajūrį, nes jį pažinę, labiau jį pamilsime, dažniau jį lankysime, daugiau rūpinsimės jo skaisčiaja ateitimi. Aš čia nurodysiu svarbesnius lietuvių kalba veikalus apie mūsų pajūrį.

Palangos praeitį mums trumpai vaizduoja dr. Jonas Basanavičius savo veikale Iš Palangos istorijos. Plačiau apie Palangos kraštą etnografiniu, geografiniu, gamtiniu ir kitokiais atžvilgiais rašo Ign. Končius ir V. Ruokis knygoje Palangos Kraštas. Palangos kraštui pažinti medžiaga. 1926 m. Tai gerai aprašomąjį dalyką išmanančių mokslininkų parašytas veikalas, kuris plačiai, gyvai ir vispusiškai mus supažindina su Palangos kraštu. Kiek Palanga yra turėjusi reikšmės mūsų tautiniam atgijimui galime sužinoti iš S. Vaineikienės knygos Palangos atsiminimai, 1931 m. Be to, šis veikalas duoda medžiagos pažinti netolimausiai Palangos praeičiai. Verta taip pat pasiskaityti ir knygutę Vadovėlis po Palangą ir jos apylinkę, 1922 m.

Apie Klaipėdą, jos praeitį ir reikšmę mūsų kraštui yra kur kas didesnė literatūra, negu apie Palangą. Čia pirmoje vietoje paminėtinas didelis ir moksliskai dalyką gvildenęs R. Valsonoko veikalas Klaipėdos problema, 1932 m. Iš kitų lietuvių kalba veikalų apie Klaipėdą ir apie Mažąją Lietuvą dar paminėtini šie: Ign. Jonynas. Klaipėda 1923. I. 15 — 1933. Medžiaga paskaitoms, 1932 m.; P. Pakarklis. Klaipėdos srities gyventojų tautybė prieš vokiečių ordono atėjimą. 1933 m. P. Šležas. Klaipėdos miesto istorijos bruožai 1252—1466 m. 1933 m., Urbšienė. Klaipėdos istorijos paraštėje, 1934 m. A. B. Klaipėdiškis. Vadovėlis po Klaipėdos kraštą ir žemaičių bei Prūsų paribius, 1924 m., A. B. Klaipėdiškis. Mažosios Lietuvos politikos veidrodys, 1923 m., Kovo 20 diena. Mažosios Lietuvos prisiglaudimui paminėti, 1921 m.; Anas Bruožis. Mažosios Lietuvos mokyklos ir lietuvių kova dėl gimtosios kalbos, 1935 m. (atspaudas iš 1923 m. Mūsų žinyno); Vincas Vileišis. Tautiniai santykiai Mažojoje Lietuvoje ligi didžiojo karo istorijos ir statistikos šviesoje, 1935 m.; Pov. Pakarklis. Mažoji Lietuva vokiečių mokslo šviesoje, 1935 m. Senąją medžiaginę pajūrio kultūrą mums padeda pažinti gen. V. Nagevičius savo archeologinėje studijoje Mūsų pajūrio medžiaginė kultūra VIII—XIII amž. 1936 m. (Pryšmončių ir kitų vietų kasinėjimai). Čia visi suminėti veikalai moksliskai gvildena istoriniu, politiniu, etnografiniu ir kitokiais atžvilgiais mūsų pajūro kraštą. Juose rimtais argumentais sugriaunamas vokiečių pseudo mokslininkų (tariamųjų mokslininkų) tvirtinimas, kad seniau Klaipėdos kraštas buvęs vokiečių gyvenamas ir kad čia lietuviai esą ne tikrieji jo gyventojai, bet atėjūnai. Seniau vokiečių mokslininkai taip pat tvirtindavo, kad Klaipėdos

kraštas senovėje buvęs lietuvių gyvenamas, kad senoji to krašto kultūra esanti lietuvių kultūra. Tik dar palyginti labai neseniai vokiečių mokslininkai tam tikrais politiniais sumetimais savo nuomonę pakeitė. Tad dabartinė vokiečių literatūra apie Klaipėdos kraštą yra vienašališka ir nepatikima.

Kuršių užmaris, gražioji Nerija, lietuvių kalba taip pat jau turi šiek tiek literatūros. Pirmasis mus su tuo nuostabiai gražiu kraštu supažindino žurnalistas Juozas Pronskus savo veikalėlyje Lietuvos Sahara Kuršių užmaris, 1923 m. Čia jis gyvai ir vaizdžiai mus supažindina su to gražiojo krašto praeitimi, jo gamta, gyventojais, jų kultūra, papročiais etc. Gale yra pridėta šešios charakteringos užmario žvejų dainos. Pats veikalas gausiai iliustruotas. 1932 m. Lietuvos Šaulių Sąjunga išleido Petro Babicko Gintaro Krantas, 83 mūsų pajūrio vaizdai. Šiame savo veikale žinomas mūsų rašytojas žodinio meno ir foto nuotraukų pagalba vaizduoja visą mūsų pajūrį, nuo Latvijos ligi Vokietijos sienos. Autorius apie pajūrį ir jo gamtą visur rašo entuziastingai. Ypač nesigailima gražių vaizdų ir žodžių nuostabiai Nerijai (Neringai). Autoriui „Neringa — muzikos kūrinys. Nesuprastas, neįvertintas. Neringa — poema, kurios pradžios mes negirdėjome. Neringa — įkvėpimas visiems tiems, kurie turi sielą ir širdį. Neringa — dar neperskaitytas lapas mūsų tėvynės gyvenimo knygoj...“ Tas pats leidėjas 1933 m. Petro Babicko išleido antrąjį veikalą apie mūsų pajūrį Marių pasakos. Tai lyg antrasis sąsiuvinis Gintaro Kranto. Tik šio veikalo formatas žymiai mažesnis ir pats veikalas beletristiškesnis. Abu veikalai labai gausiai iliustruoti ir gražiai išleisti. Juos būtinai turėtų perskaityti kiekvienas lietuvis, mylįs savo jūrą ir jos nuostabiai gražų pajūrį. Petras Babickas mūsų gražiąją Neringą savo veikaluose apžvelgia meniškuoju, estetiniu atžvilgiu, o Vl. Vilimas savo veikale Kuršių Nerija Slenkančiosios kopos ir jų įtaka sodyboms — moksliniu atžvilgiu. Perskaičius P. Babicko ir Vl. Vilimo veikalus galima susidaryti platų ir visapusišką Nerijos vaizdą.

Jūros ir pajūrio reikalams yra leidžiami du specialūs žurnalai Jūra ir Pajūris.

Saulėlydis Baltijos jūroje

Dar karinės prievolės reikalu

(Kariuomenės Štabo paaiškinimai, kas ir kokiomis sąlygomis turi atlikti karinę prievolę).

Šiomet liepos 1 d. įsigaliojus naujam karinės prievolės įstatymui (Vyr. Žin. 538 nr.), kai kurių laikraščių redakcijos, įstaigos ir atskiri asmenys kreipiasi į Kariuomenės Štabą, prašydami karinę prievolę liečiančiais ar su ja susijusiais klausimais paaiškinimų.

Kad atskirai nereiktų to aiškinti redakcijoms, įstaigoms ar asmenims, Kariuomenės Štabas karinės prievolės reikalu pranešimus periodinei spaudai duos tik per „Elta“ ir tik tais klausimais, kurie nėra aptarti atitinkamų įstatymų ar jiems vykdyti viešai paskelbtų taisyklių, arba dar nepaaiškinti anksčiau duotais pranešimais spaudai. Šį kartą į patiektus karinės prievolės reikalu klausimus Kariuomenės Štabas praneša štai ką:

1) Karinės prievolės įstatymo 5 str. pasakyta, kad Lietuvos gyventojai, kurie negali įrodyti savo pilietybės, karinę prievolę atlieka Lietuvos piliečiams nustatyta tvarka. Šis nuostatas bus pradėtas taikyti tik tiems 1915 metais gimusiems ir jaunesnio amžiaus nuolatiniams Lietuvos gyventojams, kurie neturėjo ar neteko kitos valstybės pilietybės ir dar neišsigijo arba nebeteke Lietuvos pilietybės, kitaip sakant, kurie, šaukiant karinės prievolės atlikti jų vienmečius, neturės jokios valstybės pilietybės (apatridai). Šiai kategorijai priklauso ir nuolat Lietuvoje gyveną, taip vadinamieji „nansenistai“, t. y. asmenys, neturintieji jokios pilietybės ir gyvenantieji tik su Nanseno pasais.

Šios kategorijos vyrų, gimusių 1914 m. ir senesnio amžiaus, jei jie neišgys Lietuvos pilietybės, karinės prievolės klausimas visiškai nebus sprendžiamas ir į apskričių karinės prievolės komisijas jiems nereikia stoti.

Turime pažymėti, kad toks nuostatas pas mus dar tik dabar įvestas, tuo tarpu kitose valstybėse (Lenkijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Belgijoje, Rumunijoje ir kt.) jis jau seniai veikia. Jis yra teisėtas ir teisingas, ir seką iš valstybės gyventojų pareigų sąvokos.

2) Vyrų, kilę iš okupuotos Lietuvos, kai tik gauna nuolatinius Lietuvos vidaus pasus, karinę prievolę atlieka Lietuvos piliečiams nustatyta tvarka. Tačiau, kurių karinės prievolės klausimas buvo išspręstas prieš pasų davimą, tos prievolės klausimas antrą kartą nebesprendžiamas.

3) Klaipėdos krašto gyventojai, kurių karinės prievolės klausimas dar neišspręstas, tos prievolės atlikti šaukiami ir imami bendra tvarka, tik pradėdant gimusiais 1909 m. Senesnio amžiaus to krašto gyventojų karinės prievolės klausimas visiškai nesprenžiamas (Konvencijos dėl Klaipėdos teritorijos 13 str.).

4) Mokytojai, kvalifikuoti jūrininkai, Ž. Ū. M-jos matininkai ir kultūrtechnikai, kurie pagal buvusio karinės prievolės įstatymo 26 str. (V. Ž. Nr. 109, eil. 483 ir Nr. 406, eil. 2803) jau yra gavę karinės prievolės atlikimo atidėjimus ligi jiems sueis 32 metai amžiaus, jei jie dirbs nurodytose savo specialybėse, karinės prievolės atlikti nebešaukiami ir minėtam amžiui suėjus įskaitomi apsaugon. Kurie savo specialybės pareigas nustos eiti prieš sueisiant jiems 32 metų amžiui, taip pat kurie dar iš viso nebuvo gavę karinės prievolės atlikimo atidėjimų, — karinę prievolę atlieka bendra tvarka.

5) Lietuvos ir užsienio mokyklų moksleiviai (mokiniai ir studentai), kurie pagal buvusio karinės prievolės įstatymo 28 str. 1—3 § jau yra gavę karinės prievolės atlikimo atidėjimus mokslui baigti, jei jie tas mokyklas tebelanko, karinės prievolės atlikti šaukiami tik per artimiausią naujokų šaukimą po to, kai jiems sueis minėtame straipsnyje nurodytas amžius, t. y. aukštųjų mokyklų studentams 26 metai, o aukštesniųjų ir joms prilygintų viduriniųjų mokyklų mokiniams 23 ar 24 metai, nors apskričių naujokų ėmimo komisijų duotų karinės prievolės atidėjimo liudijimų galiojimas pasibaigtų minėto amžiaus dar nesuejus. Jiems duotų liudijimų galiojimas pratęsiamas ligi šiol buvusia tvarka.

6) Aukštųjų ir aukštesniųjų ar joms prilygintų viduriniųjų mokyklų moksleiviams, kurie pagal dabar galiojantį karinės prievolės įstatymą nebeteisės gauti arba naudotis karinės prievolės atlikimo atidėjimais, bet jau yra perėję į paskutinį mokyklos kursą ar klasę ir ligi 1936—1937 mokslo metų pabaigos galės lankomą mokyklą baigti arba jos kursą išklausti (jei jie per šio rudens naujokų ėmimą bus priimti karinės prievolės atlikti), p. Krašto Apsaugos Ministeris, pasirėmęs karinės prievolės įstatymo 104 str., sutiko jų siuntimą į kariuomenę (įkadravimą) atidėti ligi 1937 m. rudens, kad per tą laiką ga-

lėtų baigti ar išklausti lankomos mokyklos kursą ir 1937 m. vasarą stoti į aspirantus.

7) Moksleiviai, šiems atidėjimams gauti, stodami apskrities karinės prievolės komisijon, turi apskrities komendantui patiekti mokyklos liudijimą, kad ligi 1936—37 mokslo metų pabaigos lankomą mokyklą tikrai galės baigti — ar jos kursą išklausti.

8) Karinės prievolės įstatymo 114 str. 3 § pasakyta, kad Krašto Apsaugos Ministeris taikos metu gali karius, baigusius vidurinę (buv. aukštesniąją ar jai prilygintą) mokyklą ir kariuomenėje išėjusius mokomąją kuopą ir pakeltus į puskarininkio laipsnį, paleisti iš kariuomenės neištarnavus 18 mėnesių laiko.

P. Krašto Apsaugos Ministeris šį nuostatą numato praktiškai taikyti jau ir šį rudenį priimtiems naujokams, sudarant galimybių jiems patekti į mokomąsias kuopas ir tuos jų, kurie atliks įstatymo nustatytas sąlygas, tikroje karo tarnyboje laikyti tik apie 15 mėnesių. Kitokių lengvatų karinei prievolei atlikti tos kategorijos žmonėms (abiturientams) tuo tarpu neteikiama.

9) Ryšium su aprėžimu lengvatų mokslui eiti, priimamųjų aspirantų kandidatų skaičių numatoma, kiek bus galima, padidinti, kad karinę prievolę aspirantais galėtų atlikti visi norintieji ir tai tarnybai tinkami kandidatai.

10) Karinės prievolės įstatymo 241 str. 3 § pasakyta, kad dabar naujokų rezerve ar apsaugoje esą vyrai bus pervesti apsaugon. Apsaugoje jie bus laikomi ligi pabaigos tų metų, kuriais jiems sueina 45 m. amžiaus, t. y. taip pat, kaip ligi šiol buvo. Tuo būdu, jų karinės prievolės atžvilgiu naujas įstatymas jokių esminių pakeitimų nepadarė.

11) Dėl karinės prievolės įstatymo numatytų karo mokesčių Kariuomenės Štabas per periodinę spaudą jau yra paaiškinęs. Moterims taikos metu įstatymai jokių karinių prievolių kol kas nenumato.

Ką tik atvykęs į poligoną

Pajūrio žvejai

Nepriklausoma Lietuva kartu su Klaipėdos kraštu turi 91 km pajūrio: 20 km tenka Didžiajai Lietuvai, o likęs pakraštys — Mažajai Lietuvai (Klaipėdos kraštui). Šiam pajūrio ruože, o taip pat abipus Kuršių marių, gyvena lietuviškiausia Klaipėdos krašto gyventojų dalis — žvejai.

Skirtingas nuo sausumos gyventojų gyvenimas, pilnas pavojų ir nuolatinės iš pat mažens kovos su jūros stichija, išpaudė žvejų veiduose ypatingą antspaudą. Ramus, drąsus, šviesių akių žvilgsnis, tamsiai nudegęs nuo saulės ir vėjo veidas, lėti, tačiau pilni paslėptos jėgos judesiai, atkaklus, užsigrūdinęs kovose su bangomis ir vėju būdas iš pirmo žvilgsnio atskiria žvejį nuo „laukininko“ — ūkininko, nors ir žvejai, ypač šiapus Kuršių marių, turi nedidelius ūkelius ir ūkininko darbas jiems nėra svetimas. Tačiau ūkeliai jų nedideli, retai kas turi 12 ha, pelkėtoje dirvoj sunkiai auga rugiai, avižos ir bulvės, todėl pagrindinis žvejų pragyvenimo šaltinis yra žvejyba jūros ir marių vandenyse. Gyvena žvejai susispietę į kaimus — bendri darbai ir bendri vargai jūroje traukia ir sausumoj drauge gyventi.

Žinomesni žvejų kaimai yra Neringoj — nuostabus grožio siauroj 1½ — 3½ km platumo ir 109 km ilgumo smėlio juostoje, kuri tęsiasi nuo Kranto iki Klaipėdos ir skiria Kuršių mares nuo atviros jūros. Mūsų Neringos pusėj (kita pusė priklauso Vokietijai) didžiausias žvejų kaimas — Nida. Bet vargu Nidą galima pavadinti kaimu: greta paprastų su išpiautais pagražinimais ir mėlynai dažytais langinėmis tipiška lietuviškų žvejų trobelių, pastatyti puošnūs su didžiulėmis stiklinėmis verandomis viešbučiai ir restoranai; greta kuklių žvejų dukrų gėlių darželių, žagarinė tvo-

ra aptvertų, matyti lygiai pakirpti žaliuojanti gazonai su simetriškai sugrupuotais gėlynais, greta paprastų stalų, prie kurių žvejai parduoda rūkytas plešnes ir ungurius, pastatytos moderniškos krautuvės su mirgančiomis iš visų pusių įvairiaspalvėmis, įkyriomis reklamomis.

Tik Nidos pakraščiuose nėra senojo ir naujojo gyvenimo kontrastų: prie pat nendrėmis apaugusių marių krantų stovi, vaisių sodeliuose paskendę, nedideli, arkliukais papuošti, šiaudiniais stogais žvejų nameliai; kiemuose, iki pat marių ant įkaltų į smėlį baslių pakabinti džiūti tinklai, o saulėtą dieną, dažnai kur ant ilgų virvių susagstytos džiovinamos plešnės; iš tolo jos atrodo lyg taboko lapai. Toliau, tarp nupiautų nendrių prie tiltelių prišti platūs smaluoti laivai. Kiekvienas laivas stiebo viršūnėj turi ypatingą ženklą — iš fanieros ar plonų pailgų lentelių dailiai išpiautą vaizdelį, bendrai iš žvejų gyvenimo ar laivo savininko ypatingo gyvenimo įvykio, pav.: žvejų regata (laivų lenktynės), užpuolęs žvejį briedis ir t. t. Šie laivai su įvairiais meniškai padirbtais, dailiai nudažytais išpiautuose rėmeliuose pagražinimais atrodo lyg iš pasakos paimti; rodosi, lyg ir jūrų karalaitė Jūratė tik tokiais laivais plaukė pas žvejį Kastytį.

Kitas žvejų kaimas — Juodkrantė, kur dar užsiliko šimtmetis pušynas, taip pat gausiai vasarotojų lankomas. Tik nedideli, vos kelių kiemų žvejų kaimai Preila ir Pervalka, kur nesustoja kurortiniai garlaiviai, gyvena savo tyliu, kasdienių rūpesčių pilnu gyvenimu. Pajamų iš vasarotojų beveik nėra, sklypeliai čia nedideli ir maitina žvejus tik marės ir jūra. Pasisekė sugauti daug žuvies — džiaugsmas apima visą kaimą: bus už ką nusipirkti duonos, tinklų ir įrankių. Bet kar-

tais audra užklumpa žvejus jau toli nuo kranto nuplaukusius, didžiulės bangos užpila mažus laivus, ir dažnai tenka išmesti atgal į jūrą sugautas žuvis, kad nenugrimstų kartu su laimikiu į dugną. Renkasi tuomet žvejų žmonos su vaikučiais prie kranto, laukia savo maitintojų atplaukiant ir džiaugiasi, jei jie, nors ir be laimikio, sveiki namo sugrįžta. Tačiau kasmet atsitinka, kad kas nors nesulaukia savo vyro, tėvo, brolio, daug kas lieka su mažais vaikučiais be šeimos galvos ir vargsta visą gyvenimą. Vienais metais, dar prieš karą, siautusi Lietuvos pakraščiuose audra pagrobė iš karto apie 60 žvejų gyvybių. Graži ir duosni yra mūsų jūra, tačiau supykusi godžiai reikalauja žvejų gyvybėmis apmokėti už gausius iš jos gelmių ištrauktus turtus.

Verčiasi žvejai dar ir gintaro gaudymu. Po audrų bangos išmeta į krantą daug smulkaus gintaro; didesni gi gabalai kartu su vandens augalais ir iš marių atneštu dumbliu į krantą neišmetami, laikosi bangų lūžimo vietoj — kokia 15—20 metrų nuo kranto. Žvejai, patyrę, kurioj vietoj daugiau tų atmatų yra, brenda brezentiniais drabužiais apsivilkę į jūrą ir didelių tinklinių samčių pagalba traukia tas atmatas į krantą, kur jų žmonos ir dukros, mikliai vartydamos, suranda gintaro gabalų, kartais net iki $\frac{1}{4}$ kilogramo svorio. Žiemą, kai marės aptrauktos ledu, iškertamos aketės ir gintaras gaudomas tinklų pagalba. Gintaro gaudymas duoda žvejams nors nepastovių, bet kartais gražių pajamų. Šiaip žvejai gyvena gana vargingai. Taupo žvejys ilgus metus, deda skatiką prie skatiko, nuperka padoresnį laivelį ir naujus tinklus, ar keli susidėję įgyja motorinį laivą — kuterį, bet štai užėina audra, sudrasko tinklus, sudaužo laivą, o jei pats žvejys laimingu atveju lieka gyvas, tai pasilieka be laivo ir tinklų, kaip artojas be arklio ir arklo. O kartais tiek žuvies sugaunama, kad dėti jos nėra kur, nes kaina taip nupuola, kad neapsimoka laimikio vežti į Klaipėdos turgų, kur daugiausia žuvies parduodama. O žuvies kasmet mūsų pajūry ir Kuršių marėse sugaunama arti 2.000.000 kg. Jūros žvejyba, tinkamai sutvarkyta, gali virsti svarbia mūsų ūkio šaka, todėl paskiausiai vyriausybė itin susirūpino paremti jūros žvejybą, suburti žvejus į kooperatines, vien tik žvejų reikalus tvarkančias, organizacijas, kur jie gautų pigų kreditą reikalingiems įrankiams ir tinklams nusipirkti. Norima apdrausti visus žvejus bei jų turtą nuo nelaimingų atsitikimų,

Žvejo duktė

padėti jiems parduoti didelius sugautos žuvies kiekius, aprūpinti gerais uostais, kur jų laivai galėtų pasislėpti nuo audrų ir t. t. Jau daug kas šioj srity padaryta: Šventosios upės žiotyse pastatytas didelis žvejų uostas, Nidoj žvejų uostas žymiai praplėstas ir pagilintas, Klaipėdos „Žuvies“ b-vė pastatydino didelius šaldytuvus, kuriuose vasarą sugautos žuvys gali būti keletą mėnesių išlaikomos. „Žuvies“ b-vė organizuoja žuvies pardavimo skyrius visoje Lietuvoje: tuo būdu norima išplėsti žuvies vartojimą ir tuo padėti žvejams realizuoti pastovia kaina bet kokius sugautos žuvies kiekius. Padėdami mūsų pajūrio žvejams, mes stipriname savo

Žvejų laivai Nidoje, Kuršių marėse

Eil. Bilvaiso nuotr.

Žvejo sūnus

pozicijas prie jūros, ir tuo pat keliu ir visų Lietuvos gyventojų gerovę.

Baigdamas norėčiau patarti visiems „Kario“ skaitytojams nepraleisti progos aplankyti Klaipėdos kraštą, puikiąją Neringą — Lietuvos Sacharą su jos didžiulėmis smėlio kopomis, kurias iš vienos ir kitos pusės skalauja begaliniai Baltijos ir Kuršių marių mėlynieji vandenys; aplankykime netoli Preilos esančias, taip vadinamas briedžių salas — vietas, kur laisvė gano briedžių kaimenės; aplankykime žvejus, Nidoje apžiūrėkim sklandymo mokyklą, kur mūsų jaunieji sakalai nuo aukštų kopų mokosi skraidyti ir drąsiai raižo mėlynąją padangę. Klaipėdoje būtinai užėikim į uostą; tiek daug naujų išspūdžių teikia verdas jame darbas, įrengimai, laivai...

Gal daug kas pasakys, kad progų aplankyti pajūrį nėra, kad kelionė brangi ir t. t. Tokie samprotavimai visai neturi pagrindo. Juk daugumas karių, prieš stodami į kariuomenę, buvo šauliai, jaunalietuviai, skautai. Atlikę karinę prievolę, vėl grįšim į šių organizacijų eiles; jos kasmet pajūry rengia stovyklas, ekskursijas, o stovyklaujant ir ekskursuojant ir turėsime galimumo pažinti visą pajūrį. Mūsų geležinkeliai duoda ekskursijoms didelę nuolaidą, o vasarą į pajūrį leidžiami kas savaitę kurortiniai traukiniai, kurie ir atskirus asmenis pigiai veža prie Baltijos krantų.

Puikią progą pažinti savo pajūrį davė kariams ir mūsų K. Št. Spaudos ir Švietimo Skyrius, surengęs š. m. per Sekmines ekskursiją garlaiviu į Klaipėdos kraštą. Reikia tikėtis, kad panaši ekskursija bus surengta ir kitais metais, tad ir galėsime aplankyti gražiausias pajūrio vietas, Klaipėdos uostą, išplaukti į jūrą ir aplankyti 6 p. P. K. Margio pulko karių, kurie kartu su visais Lietuvos kariuomenės kariais nuolat budi pajūrio sargyboj.

M. B—sas

Kaip pajūrio žvejai žvejoja

Daugeliui atrodo, kad pajūrio žvejyba mažai kuo skiriasi nuo paprastos žvejybos mūsų ežeruose. Esmė gal ir taip, bet vis dėlto skirtumas yra. Reikia atsiminti, kad pajūryje žvejyba eina plačiu mastu, tūkstančiai žmonių iš to gyvena, tad ir savaime suprantama, kad žvejyba čia stengiamasi suprastinti, kad be didesnio vargo ir trumpiausiu laiku būtų pasiektas didelis žuvies laimikis. Pajūrio žvejyba nuo ežerų žvejybos dar ir tuo skiriasi, kad čia įvairioms žuvų rūšims yra ir atitinkami tinklai, kurių kiekvienas žvejys privalo turėti už keletą tūkstančių litų. Kadangi už tokią sumą tinklų vienam žvejui beveik neįmanoma turėti, tai tokius tinklus nusiperka susidėję 3 ar 4 žvejai. Visi pajūrio žvejai tarpusavy gerai sugyvena, tai ir ginčų dėl tų tinklų naudojimo neįvyksta. Pajūrio žvejai be gerų ir didelių tinklų, be būrinių laivelų, dar privalo turėti ir motorlaivius, taip vadinamus kuterius. Apsirūpinę tokiais žvejybos priemonėmis, jie leidžiasi į jūrą. Jų žvejėjimo plotas yra gan didelis. Todėl ir nenustabu, kad audrai užėjus daugelis žvejų nespėja iš jos pabėgti ir po kelių dienų, ar net savaitės, jų laivai randa išplautus bangų ant kranto. Tai yra nepaprastai pavojingas amatas, kuris visuomet pareikalauja nemaža aukų. Bet žvejai prie savo amato labai yra prisirišę ir jūrą pamilę.

Kiekvienų metų laikotarpyje žvejojama kitokios žuvys. Pavasarį, kada oras atšyla, prasideda plekšnių, o vasarą ungurių bei menkių žvejyba. Žiemą — silkių, silkučių, šprotų, kilkių, lašišų, lašišaičių ir kt. Marių žvejyba skiriasi. Čia žvejojami ešeriai, žiobriai, karšiai, lydekos, didžiosios ir mažosios stintos, vėgėlės ir kitos žuvys, kurių pavadinimų nė nesužymėsi. Paskutiniųjų jūrose nėra dėlto, kad jos nepakenčia sūraus vandens. Žiemos metu žvejojama tinklą panardinus po ledu, o vasarą meškerėmis, spendžiamaisiais — velkamaisiais tinklais ir kitomis priemonėmis.

Aš čia skaitytojams papasakosiu, kaip žuvys yra gaudomos ūdomis ir kiek žvejai turi vargo, kol jas parengia gaudymui ir vėl sutvarko. Ūda pajūrio žvejai vadina 2000—25000 metrų ilgumo ploną, bet stiprią virvelę, ant kurios kas metras yra pririšamos trumpesnės (apie 15 cm) virvutės su kabliukais. Taigi, viena ūda turi tiek tų kabliukų, kiek ji metrais turi ilgumo. Ant tų kabliukų yra užkabinamos žuvelės, taip vadinamos tūbos. Jos tinklais yra gaudomos jūroje nuo kranto už 2—3 km. Įsivaizduokim, kad žvejys pasiima į jūrą nuleisti 4 ūdas, taigi, iš viso ant kabliukų reikia sukabinti apie 10000 tų tūbų. Tai jau, iš tikrųjų, reikia laiko ir kantrybės. Šį darbą dažniausiai atlieka žvejų vaikai.

Tokioje ūdomis žvejyboje teko dalyvauti ir šio straipsnio autoriui. Aplamai, ūdas nuleisti į jūrą ir jas ištraukti paprastai vyksta 3—4 žvejai. Man teko matyti ūdos ištraukimo procedūrą. Kai mes jūroje nuo kranto atsidūrėme maždaug už 35 km (kranto jau nebematyt), aš pamačiau ant jūros paviršiaus plevėsuo- jant vėliavėlę, kuri žvejų vadinama pliegeliu. Tai, ga- lima sakyti, yra šluotkotis, kuris per vidurį yra apkal- tas medžio kaladėlėmis, viename jo gale yra balta vė- liavėlė, o kitame gale, pasinėrusiame vandeny, pririšta virvė, jos gale akmuo, o prie pat akmenio jau ūdos vienas galas. Kai ūdos vienas galas jau yra paskandin- tas, laivas pamažu plaukia pirmyn ir kai jau visa ūda būna į vandenį nuleista, vėl pastatomas pliegelis. Jūs galite pamanyti, kad gali atvažiuoti koks nors kitas žvejys ir ūdą su visomis žuvimis ištraukti. Taip, galėti gali. Aš irgi taip maniau. Bet kai tokią mintį pareiš- kiau žvejams, jie tik pečiais patraukė, nusistebėjo ir pareiškė, kad tokio atsitikimo jiems dar netekę per- gyventi.

Taigi, nuleidę ūdas žvejai grįžta ir jų ištraukti važiuoja po 3 ar 4 dienų. Aš tikrai nusistebėjau, kad žvejai jūroje daug geriau orientuojasi, kaip eilinis pi- lietis ant žemės. Nors mūsų ūdos buvo nuleistos už 35 km tolumoje, bet žvejys taip nuvairavo laivą, kad mes tiesiog priplaukėm prie pliegelio. Tuo tarpu žvejys, laivo vairuotojas, jokio orientavimosi taško neturėjo. Aplink, kaip sakiau, tik vanduo ir vanduo, o viršų dangus.

Ūdų ištraukimas panašiai vyksta, kaip ir jų nulei- dimas į dugną. Vienas žvejys vairuoja laivą, kitas at- sisėda prie pat laivo krašto, laivui einant traukia ūdą, užsikabinusias už kabliukų žuvis nuo pat jūros pavir- šiaus semia su tinkliniu samčiu (kad, žuvis, pav., men- kės, kurios yra gan sunkios, nenutrūktų) ir meta jas į laivą. Trečias — pagautas žuvis rūšiuoja ir meta į gel- das. Ketvirtas, jei toks yra, irgi turi darbo.

Toks varginantis darbas trunka apie 3—4 val., žiūrint, kiek yra nuleistų ūdų. Nereikia manyt, kad ant kiekvieno kabliuko užsikabina žuvis. Kartais iš- traukia ir 50 kabliukų, o žuvies nė vienos. Žvejai, su kuriais man teko plaukti ir pasžiūrėti kaip žvejojama, buvo nuleidę apie 8 ūdas. Ūdos tarp savęs buvo suriš-

Parinksiu savajai gintarų

Dmt. Čibo nuotr.

tos ir sudarė 16 km ilgumo virvutę arba 16.000 kabl- liukų.. Visų žuvų (daugiausia ungurių, menkių ir plekšnių) buvo ištraukta apie 4 centnerius. Jeigu gi būtų buvęs kiekvienas kabliukas „pilnas“, žvejai būtų pagavę apie 50 centnerių arba 150 pūdų.

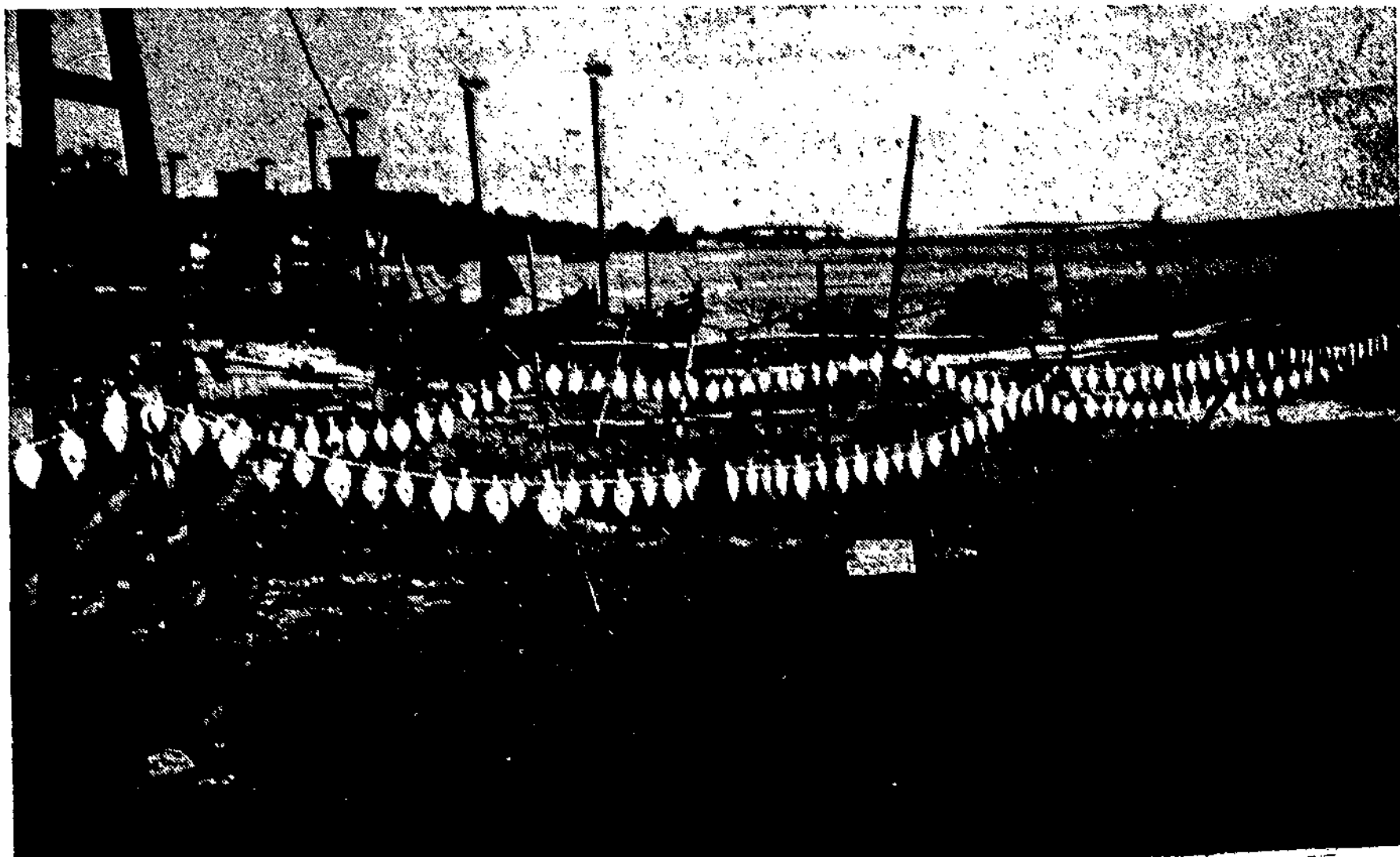
Ūdos į dugną nuleidžiamos tiesia kryptimi arba vingiuotai, atsižvelgiant į tai, koks yra jūros dugnas. Ir reikia stebėtis, kad laivas yra taip išvairuojamas, kad niekad neužvažiuojama ant ūdos.

Po tokios žvejybos ūdos yra išdžiovinamos, vėl sudedamos ant apvalių geldų kraštų, prikabinamos ant kabliukų tūbos, ir vėl galima leisti į jūrą.

Žvejybą ūdomis praktikuoja visi pajūrio žvejai, pradedant Šventosios uostu ir baigiant Nida.

Per metus laiko mūsų pajūrio žvejai pagauna apie 2 milijonus kg žuvies. Žvejyba užsiima apie 2000 žvejų. Be to, daugelis žvejų, be žvejybos, dar užsiima ir žė- mės darbu, nes vien iš žvejybos daugelis negali pra- gyventi.

Al. Matekūnas

Plekšnių džiovinimas Nidoje
Eil. M. Bilvaiso nuotr.

„Jūros vasara“ yra pradžia didelių darbų

„Jūros vasarai“ pasibaigus

Mūsų kelias į savąjį Baltijos pajūrį eina per to pajūrio lietuvių širdis. Lietuvio įsitvirtinimas Baltijos pajūryje glūdi nuoširdžiam sugyvenime tarp Didžiosios ir Mažosios Lietuvos žmonių. Gi šį sugyvenimą gali pažadinti tik gilus tautinis susipratimas iš abiejų pusių, meilė prie viso, kas lietuviška, meilė savajai jūrai. Tiek Didžiosios, tiek ir Mažosios Lietuvos žmonės turi būti sąmoningi ir garbingi lietuviai, turi įvertinti tą aukščiausios valios paskirtį, kuri mums lėmė lietuvišais gimti.

Maždaug šių minčių vedamos ir užsibrėžusios kelis svarbius tautinius siekimus, žymesnės mūsų visuomeninės ir kultūrinės organizacijos, vadovaujamos Lietuvos Vakarų Sąjungos, šiemet buvo surengusios taip vadinamą „Jūros vasarą“. Pirmiausia, ši vasara turėjo tikslą padaryti įžangą į daug konkrečių darbų, kad Lietuva taptų jūros valstybė tikra to žodžio prasme, kad ji pajustų tą garbę, kokią ji turi nuo amžių ir visa tai suprasdama, kiekvieno piliečio pasiryžimu užpildytų tas spragas, kurios mūsų kraštui dar neleidžia atlikti jūros valstybės uždavinių. Juk dar per maža lietuviškoji trispalvė vėliava plevėsuoja pasaulio vandenynuose, per daug dar esame reikalingi kitų pagalbos jūriniam valstybės gyvenimui gyventi. Tad „Jūros vasaros“ uždavinys ir buvo paskatinti visą lietuvių tautą užimti jai prideramą vietą jūros valstybių gyvenime, paraginti prie nuoširdesnio tautinio susipratimo tarp abiejų mūsų valstybės dalių gyventojų ir pažadinti visų tautos sluoksnių tauresnę ir skaidresnę meilę savajai jūrai.

Antra, prieš akis mums stovi tautinio prekybos ir karo laivyno klausimai, žvejybos reikalai, žvejų būklė, pajūrio kurortai ir daug kitų kultūrinių, ekonominių ir socialinių klausimų, susijusių su Baltijos jūra bei jos pajūriu. Tai vis konkretūs ir rimti uždaviniai, kuriems vienos vyriausybės iniciatyvos nepakanka. Čia būtina taip pat ir visuomenės iniciatyva bei jos reali parama, nes ir visuomenei tenka didelis atsakingumas savo pareigos neatlikus. Juk mūsų organinis suaugimas su pajūrio lietuviais ir Baltijos jūros reikalų gilus supratimas priklauso visuomenei. Tegul šiandien būtų gilesnis abiejų mūsų valstybės dalių žmonių susigyvenimas, kitaip atrodytų ir politinis Klaipėdos klausimas.

„Jūros vasara“ pasibaigė rugpiūčio 31 d. Ji parodė, kad savo užsibrėžtiems tikslams „Jūros vasara“ daug patarnavo. Didelį vaidmenį čia suvaidino mūsų pajūryje veikiančios lietuviškosios organizacijos. Nuo pačių pirmųjų „Jūros vasaros“ dienų buvo atgijęs visas Baltijos pajūris. Pirmoji žvejų regata Karkliniuose buvo kaip ir įžanga į šios vasaros nuolatinę jūros šventę. Gražiai pasirodė skautų jachtklubas, daug gyvumo įnešė jūros skautų stovykla Kopgalyje. Iš pačių pirmųjų „Jūros vasaros“ dienų pasirodė ir jauna lietuvių stovykla Giruliuose, o vėliau ir saskrydis Palangoje su priesaika jūrai. Toliau, kamuolio žaidimo sąjunga surengė rungtynes Klaipėdoje, žirginio sporto sąjunga — arklių lenktynes pajūryje. Galima sakyti, kad nebuvo praleista nei vienos šventės, nei vienos progos, kad Baltijos pajūris nebūtų turėjęs atitinkamos programos.

Visomis šiomis progomis iš visų Lietuvos kampelių plaukė ištisos ekskursijos ir paskiri asmenys į lietuviškąjį pajūrį. „Jūros vasaros“ metu nemaža ekskursijų iš Klaipėdos krašto atsilankė ir į Didžiąją Lietuvą. Tai darbininkų, laukininkų ir žvejų ekskursijos, kurių dalyviai, jų lūpomis tarant, čia patiria daug jiems artimo lietuviško jaukumo ir dauguma jų net iš pagrindų pakeičia savo anksčiau turėtą nuomonę apie Didž. Lietuvą ir jos kultūrinį veidą.

„Jūros vasarai“ organizuoti visame krašte buvo susidarę per 600 specialių komitetų, kurie gana aktyviai dirbo savo apylinkėse. Vietos visuomenei komitetai surengė daug paskaitų, suvaidino scenos veikalių ir kitokiais būdais varė jūros propagandą. Kai kurios stambesnės organizacijos labai palankiai sutiko iškeltą mintį — steigti Vakarų kultūros fondą ir jį jau ėmė remti aukomis.

Pasibaigus „Jūros vasarai“, neturėtų atrodyti, kad tuo jau privalo baigtis ir mūsų duoklė savajai jūrai. „Jūros vasaros“ pabaiga reiškia tik pradžią didelių darbų. Ji buvo tik įžanga į šiuos darbus.

Pirmiausia, kaip jau minėta, yra pribrėdę tautinio prekybos ir karo laivyno klausimai. Šie klausimai nebegali būti toliau atidėliojami. Jau laikas visai lietuvių tautai sutelkti visas savo išgales ir jėgas, kad lietuviškasis laivynas, kurio užuomazgą jau turime, būtų pradėtas kurti platesniu mastu. Tai yra dienos klausimas, nes tik savas laivynas Lietuvą padarys tikra jūros valstybe. Šiuo reikalu jau artimiausioje ateityje rengiamasi daryti didesnių konkrečių žygių. Be abejo, čia svarbus vaidmuo priklausys ne tik čia, bet ir po visą žemės kamuolį gyvenantiems mūsų tautos vaikams, ypač Šiaurės Amerikos lietuviams.

Rimtą dėmesį mūsų visuomenei teks atkreipti ir į kultūrinius Mažosios Lietuvos reikalus ir į teigiamą konstruktyvinę propagandą tiek krašto viduje, tiek ir užsieniuose. Pagaliau, ateina eilė ir moksliekiams Mažosios Lietuvos bei Baltijos jūros tyrinėjimams.

Taigi, matome, kad rimtų ir svarbių uždavinių Baltijos jūros atžvilgiu mes turime nemažą. Jie yra skubūs ir svarbūs visai mūsų tautai ir valstybei. Į šią jūros darbą turi įsitraukti viso pasaulio lietuviai, kuriems gera valia ir sveikas protas diktuoja didžiuosius mūsų tautos artimiausios ateities uždavinius. Pasibaigusioji „Jūros vasara“ kaip tik ir padėjo iškelti ir daugiau išjudinti šiuos visus mūsų jūrinius uždavinius.

Kitais metais didžiosios mūsų organizacijos rengia nepaprastą jūros šventę, per kurią mūsų krašto piliečiai masiniai plauks prie Baltijos jūros krantų. Jie per šią šventę turės reto galimumo įsitikinti, kad sustartinai dirbdami ir subūrę visas jėgas išugdysime protu ir širdimi vieningą lietuvių tautą ir sustiprinsime jūrinę mūsų valstybės galią.

V. Zm.

Baltija yra mūsų! Prie jos mes plėsime savo galybę

Savosios jūros meilė

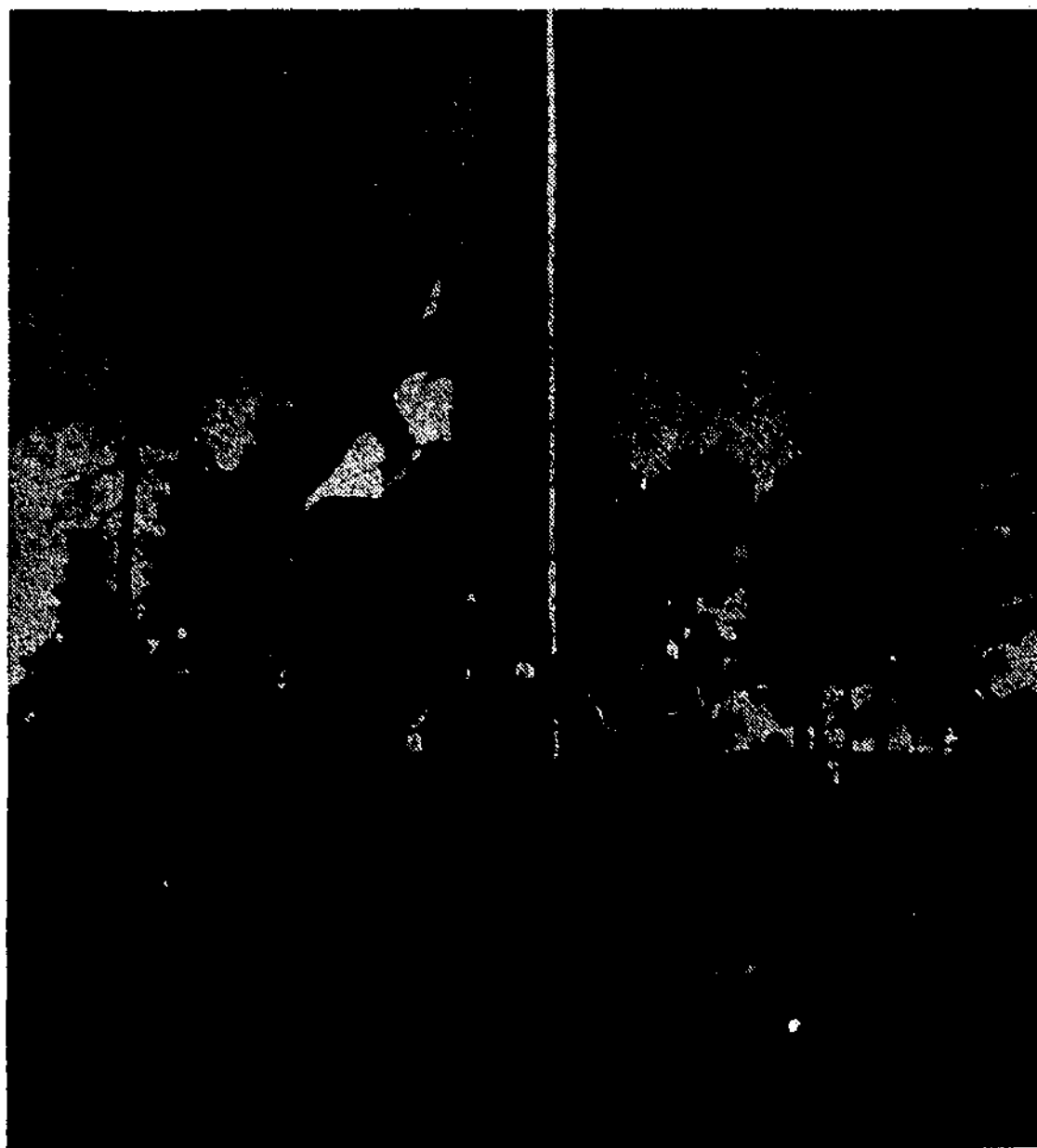
Graži šių metų vasara buvo „Jūros Vasara“. Ne be reikalo šis vardas duotas: lietuvis, amžiais gyvenęs prie jūros ir tik dėl nepalankių aplinkybių, kaip žinome iš istorijos, atitolęs, vėl kviečiamas į bendro darbo talką užkariauti plačiuosius jūros vandenius. Kiekvienas raginamas atvykti prie mūsų vartų į pasaulį ir nuostabiu reginiu išgyventi nenumaldomą jūros troškimo jausmą. Jūros visiškai nematęs, sakykime, turi priimti jūros krikštą, išsimaudydamas sūriame vandeny ar laivu išplaukdamas tolyn į žalsvas platumas. Visi turi pajusti, kaip artima, miela ir bangi yra lietuviui jūra.

Na, ir sutraukė šių metų vasara tūkstančius. Pajūryje stovyklas įsirengė veik visos mūsų jaunimo organizacijos, nes kur rasi tinkamesnę vietą, kaip čia, darbą jungiant su bangų ošimu, nuotaiką su jūros meile. Šauliai stovyklavo Smiltynėje, jaunalietaiviai Giruliuose, skautai: Kauno — Vaidoto, Birutės ir Vytenio jūrų skautų laivai — Neringoje, Maironio d-vė — Giruliuose ir Marijampolės jūrų skautai. Gražioje Nidoje mūsų sklandytojai surengė tarptautinę sklandytojų sąskrydį, mokytojai — tarptautinę stovyklą Palangoje, žemaičių krašto jaunalietaiviai — sąskrydį Palangoje. Jei pridėtume dar atskirus ekskursijų būrelius, kurie baidarėmis, pėsti ir kitomis priemonėmis suplaukė į pajūrį, gautume gražų jūros pasiilgimo ir susidomėjimo vaizdą. Čia tenka pažymėti, kad ir įžymiosios pajūrio vasarvietės turėjo daugiau vasarotojų nei ankstyvesniais metais. Visa tai

rodo, kad lietuvis atgimsta, susipranta ir tikrai pradeda jūrą branginti. Ir jei kiekvienais metais ta meilė augtų ir didėtų, turėtume ir konkrečių vaisių — savąjį tautinį laivyną, kurio graži pradžia — karo laivas „Prezidentas Smetona“ ir jo kariai jūrininkai. Reikia tikėti mūsų entuziazmu, atsidavimu ir pastangomis, ir mes būsimė jūros valdovai.

Jūros lankymas yra surištas ir su kitu svarbiu uždaviniu — tautine propaganda. Neslepiamas dalykas, kad pajūrio krašte turi įtakos svetimi veiksniai, siekią ne tik mūsų jūrą paveržti, bet ir gražų pajūrio kraštą. Mūsų gyvybės pareiga tvirtai saugoti savo langą į pasaulį, kad mūsų krašte pro jį eina spinduliai šviestų ir gaivintų mūsų jėgas. Todėl, eidami prie jūros, nepraeikime vienkiemių, kaimų, miestelių, kur triūsiasi kuklūs žvejai, neužmirškime plačiau išsikalbėti ir pasipasakoti, kad pažintume jų darbą, gyvenimą, rūpesčius. Skleiskime tautines mintis, kalbėkime apie krašto pažangą. Svarbiausia, pasirodykime verti lietuvių vardo: tegul mato, kad kiekvienas iš Didžiosios Lietuvos yra rimtas, drausmingas, pažangus, malonus. Jaunieji tegul sudainuoja gražių dainų, ar kitokiu būdu patraukia (ypatingai gerai tas galima atlikti stovyklose, laužų programų metu). Stebėdami gražius mūsų pasirodymus ir tarpusavio santykius, vietos žmonės visada padarys teigiamų išvadų. Tokiu gyvu pavyzdžiu mes atremsime kai kurių užmetimus apie mūsų neišauklėjimą, nesusipratimą ir t. t. Taip: reikia visa, kas gera ir gražu nešti į mūsų pajūrį, nes ten turi klestėti tik tikras lietuviškumas. Tad prie jūros teeinie kuo daugiausia žmonių, tiek suaugusiųjų, tiek jaunimo. Jūros meilė turi nugalėti visas kliūtis.

Jūros meilė eina, apskritai, iš vandens meilės. Kiek krašte žmonės domisi ežerais, upėmis bei juos išnaudoja, tiek žino ir supranta didžiųjų vandenų — jūros reikšmę. Upės, sakykime, yra tos arterijos, kuriomis žmonės susisiečia su jūra. Mūsų visi įžymieji miestai yra įsikūrę prie upės, nes vanduo ne tik sveikatos, bet ir darbo nuotaikos šaltinis. Vandenų reikšmė, tiek senovėje, tiek dabar, vis tebėra didelė. Senovėje upės, santakos, ežerai tarnavo, kaip gynimosi ir prekybos vietos. Dabar visiškai tas pat. Vandeniomis eina didžiausias susisiektis su pasaulio kraštais. Karo metu — upė, ežeras yra natūrali kliūtis. Tai svarbūs privalumai. Čia pažymėtina tikra istorinė tiesa, kad gyventojai prie vandens yra kultūringesni ir pažangesni. Reikia tik pažvelgti į jūros valstybių gyvenimą; pamatysime, kad jų kultūra smarkiai praneša tolimojo žemyno gyventojus. Čia būtų galima išvardinti visą eilę valstybių, kurios šeiminkauja Viduržemio jūroje, Atlanto vandenyne, Baltijos jūroje ir t. t. Tai yra todėl, kad jūra — pirmasis kelias į plačią pasaulį, pirmoji proga pažinti kaimynų gyvenimą, pažangą ir pasiimti tai, ką jie gero yra pasiekę.

Jūros skautai pakelia vėliavą savo stovykloje

Jūra — mūsų močiutė

(Ištrauka iš Alytaus tunto jūros skautų Mindaugo laivo kronikos knygos)

Jau tūkstantis metų, kai jūra močiutė šaukia lietuvį prie savęs. Ji kviečia meiliau už mylinčios mergelės šypseną, jos žodžiai karštesni už meilės ašaras.

Laiminga ta šalis, kuri nors ir maža dalele prieina jūrą, tą amžiais nerimstančią, žygiuosna kviečiančią jūrą.

Dar laimingesnė ta šalis, kurios sūnūs moka mylėti ir gerbti savąją jūrą. Ne tam Baltijos bangos glamonėja mūsų pakrantes, kad būtų gražu į jas pažiūrėti, didingu ir bauginančiu vaizdu pasigrožėti; ne tam, kad kartais jų bijotum ar net neapkęstum.

Jūra — tai plotas dideliems žygiams, kurioj tiek tauta, tiek žmogus gali pareikšti savo drąsą, galybę ir sugebėjimus. Jūra, tai žmonių auklėtoja, jų charakterių kilnintoja, nes ji moko žmogų nebėti pavoju, niekad nenusiminti, ugdo nuoširdų artimo meilės jausmą. Ji žadina energiją ir sumanumą, ji padaro turtinę gyvenimo prasmę.

Tad broliai, tenebūna mūsų šildys nebylios jūros močiutės viliojančiam šauksmui.

Tarkim mes jai:

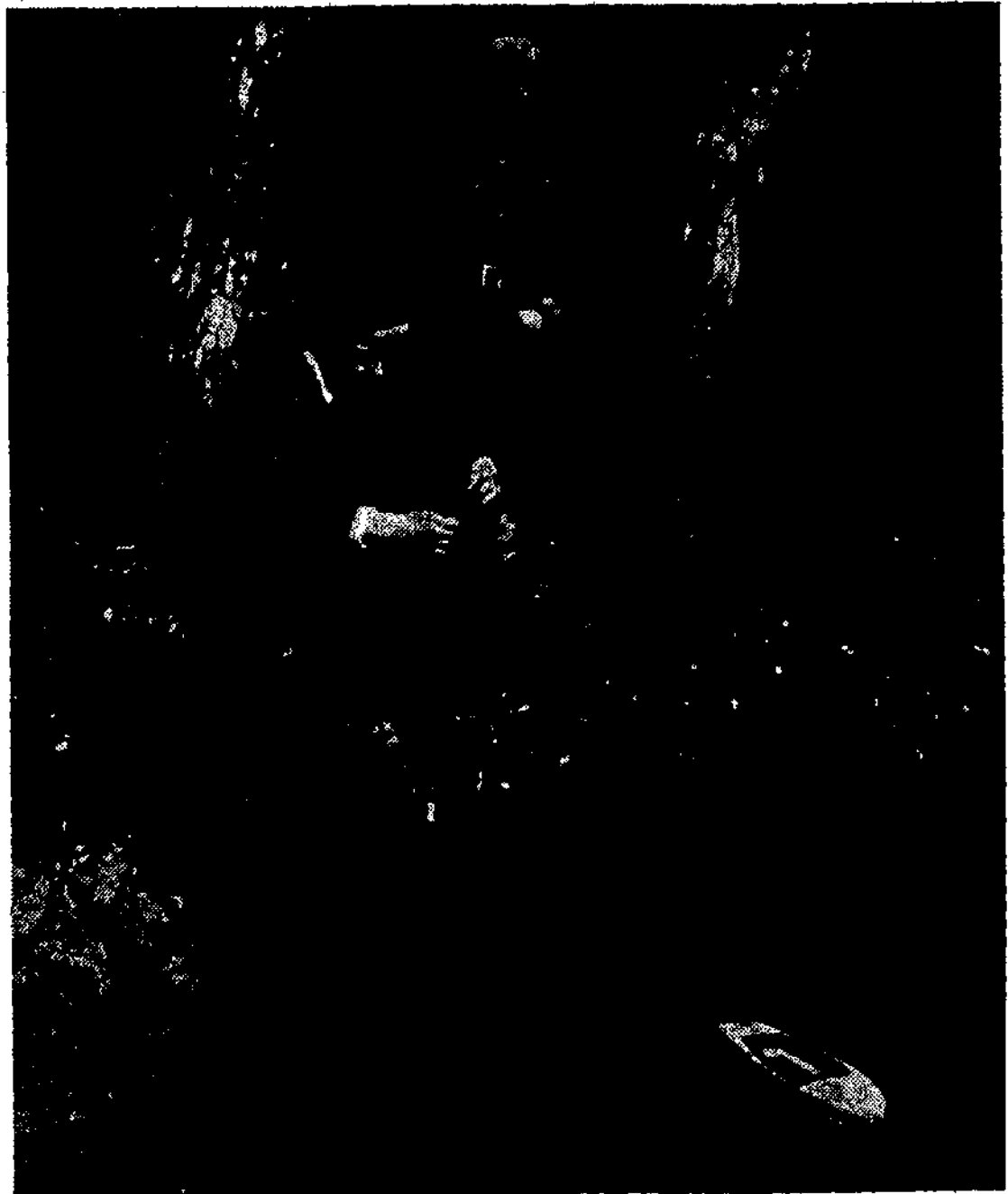
— Močiute. Kraujo kaina pirkto tave mums mūsų didvyriai, tačiau nė už kraują tavęs mes neparduosim. Teklos tavo pakrantes mūsų lavonai, bet tu buvai ir būsi mūsų. Tu mūsų tautos gražiojo vainiko puikusai žiedas, tu mūsų saulėtos ateities skaisčioji žvaigždė.

Mūsų žygiai, mūsų mintys — tau, brangioji motinėle, jūra.
Mindaugiečiai

Mūsų susidomėjimas vandenimis iki šiol nebuvo pakankamas. Teikiamų turtų neišnaudojome. Tai, žinoma, trukdė visų sričių atstatymas ir tobulinimas. Paskesnieji laikai jau rodo didelį šios srities pagyvėjimą. Iškilo vandens sporto šūkiai. Jaunieji fiziškai lavinimusi vandenyje, suaugę teikiamų vandens gėrybių naudojimu ateina į tikrąjį kelią. Per žemyno vandenį — į jūrą!

Čia tenka pažymėti mūsų jaunimo organizaciją — skautus, kurie iš visų organizacijų plačiausiai šią sritį apėmė. Skautų sąjunga turi specialų jūros skautų skyrių. Krašte yra pasklidę daug jūrų skautų vietų: Klaipėdoje — draugovė, Alytuje — laivas, Biržuose — d-vė, Marijampolėje — valtis, Mažeikiuose — laivas, Šiauliuose — laivas, Telšiuose — draugovė ir laivas, Utenoje — laivas, Tauragėje — laivas, Kaune — 2 laivai ir 1 valtis, Seinuose — valtis, Panevėžy — 2 laivai, Rokišky — laivas, Ukmergėje — 2 laivai ir Kėdainiuose — laivas. Jūros skautai skiria pirmąjį barą jaunime: ugdo jūros meilę ir atsidavimą jai ir moko konkrečiai apsieiti su vandens susisiektimo priemonėmis, darbu ir jos pareigomis.

Baigiant, tenka žvelgti į ateitį, kur, rodos, ir matome, kaip visų šių pastarųjų dėka, putojančios Baltijos bangomis rikiuojasi mūsų laivai, kaukia sirenos, rūksta kaminai. Ant denių eina gyvenimas ir darbas. Tai mūsų jūrininkai.
Bolius Vosylus

Ir mes būsime Lietuvos jūrininkai
Dmt. Čibo nuotr.

Baltija

Akim nesiekti kranto nuo kranto,
Nesulaikyti pečiais bangos.
Baltija miela! Širdis supranta
Ritmą didingą tavo kovos.

Niaukiasi bangos prieš šiaurų vėją,
Pušys palinksta smėlio krante.
Lietuvis visad tave mylėjo,
Visad buvai jam didi, šventa.

Matei tu žilą tautos senovę,
Kęstučio žygius, priešų klastas.
Ant tavo kranto dievaičiams krovė
Narsus žemaitis didžias aukas.

Mylėjai kopų tu žavią tylą,
Klausei nurimus pušų dainos.
Žinau, tą kraštą tu tebemyli
Galinga meile širdies jaunos.

Ir tavo bangos Lietuvai užia,
Barsto gintarais gelsvas smiltis.
Ten, kur pakrantėj meldžiasi pušys,
Plieninių ritmų plaka širdis.

J. Palionis

Jūra — tai gražus ir didis Dievo galybės kūrinys. Kas kartą regėjo jūrą, tas ilgės ją vėl matyti. Skaisti slaptinga jūros didybė skaidrina ir gaivina lietuvių dvasią

Štai tos džiaugsmo ašaros...

Miesto gatvėmis žygiavo šaulių būrys. Prieš juos keletas savanorių. Savanoriai atrodė tik ką grįžę iš fronto ir džiūgavo savo pergale. Jų veido bruožuose dar lyg matėsi tas pasiryžimas ginti savo tautos teises ar žūti kulkomis ir šrapneliais suraižytoje žemėje.

Vytas Labutis matė žygiuojančius. Matė kietai sučiauptas jaunesnių šaulių lūpas, kurios, rodos, sakyte sakė apie savojo krašto meilę bei pasiaukojimą. Savanorių veiduose galima buvo skaityti didieji lietuvių žygiai, kuris dėl savo teisių, tarytum viesulas lاندė prieš galybę.

Jo sieloje švystėjęs vienintelis raminas ir teikiąs nepaprastų jėgų žodis — tėvynė. Atidžiau pasižiūrėjęs, Vytas pamatė vieną savanorį, kuris skyrėsi iš kitų energingesniais žingsniais. Ant jo krūtinės, šalia kitų medalių, pastebėjo Klaipėdos krašto vadavimo medali. Vyto akys jį lydėjo ligi gatvės pasisukimo. Dar kurį laiką girdėjosi laisvės daina, kuri daužėsi į mūrinės sienas, sklido gatvėmis tolyn, triumfuodama Lietuvos nepriklausomybę; tą mintį stengėsi įdiegti ir kiekvieno praeivio širdin.

Visame mieste buvo šventės nuotaika.

Vytas, susižavėjęs savanorių daina, beveik pamiršo gimnaziją. Tik išnykus paskutiniui šauliui, atsiminė.

— Turiu skubėti, — galvojo.

Pagreitino žingsnius. Jau gimnazijoje. Netrukus karinio rengimo instruktorius liepia visiems rikiuotis — eisią pagerbti žuvusių karių, vaduojant Klaipėdą.

Nesuprantami jausmai kilo Vyto krūtinėje, kuomet gimnazistų vora koja į koja žygiavo bažnyčios link ir traukė dainą. Jis lyg jautė pasididžiavimą, lyg gėrėjosi naujai augančiomis jėgomis, kartu džiaugėsi, kad jis pats yra laisvas lietuvis, narys tos tautos, kurios nepaveikė geležinės okupantų krūtinės, kuri tiek daug laiko kentė svetimųjų globą ir vėl kėlė laisva, galinga, kaip jaunas ažuolas, pasiryžusi, kaip pavasario upė, sugriauti kiekvieną kliūtį.

Bažnyčioje padėkos himnai siekė dangų.

Pamaldos baigėsi. Grįžtant į gimnaziją, mergaitės uždėjo kritusiems karžygiams vainiką.

Vėl visi gimnazijoje. Paprastos, baltai dažytos sienos sutalpina jaunuolius. Tarp šių sienų gimnazistai ne kartą linksmindavosi, dažnai rengdavo įvairius teismus, minėjimus. Kiek tuomet būdavo triukšmo! Vienas už kitą vaizdingiau stengdavosi papasakoti įspūdžius, svarbius atsitikimus. Dar kiti, būdavo, pasiekia trečioje eilėje sėdintį draugą ir su dideliu malonumu suteikdavo jam slaptą spriktą.

Tačiau šiandien — kitokia nuotaika. Net mažesnieji, apriemę, kaip miškas pavasario vakarą, kantriai laukė pasirodant direktoriaus. Jis įėjo.

— Brangieji mano auklėtiniai, — pradėjo, — susirinkome minėti naujas Klaipėdos atvadavimo metines. Jums gal sunku suprasti, kokią žygį atliko keletas pasiryžusių, nugalėdami darganą, šaltį ir daug stipriau ginkluotą priešą. Tikiuosi, kad jūsų jaunos sielos taip pat dega pasiryžimu aukoti savo jėgas tėvynės laisvei, jos gerovei.

Dabar jums papasakos savo įspūdžius vienas tų kovų dalyvių.

Vytas pamatė tą patį savanorį, kurį jau buvo pastebėjęs ryte žygiuojant. Jis drąsiau, truputį sujaudintu balsu pradėjo:

— Jūra. Dar mažas būdamas, girdėdavau šitą paslaptingą žodį pasakose. Girdėdavau kalbant, kaip jūra supyksta ir kaip tuomet šiaušiasi jos nugara. Jūrą vaizdavausi, kaip pasakų pilį.

Mūsų jūrų skautai

A. Grušnio nuotr.

Paslaptingą. Viliojančią. Dažnai neramią, griaušančią uolotus krantus. Bet jūros, nors labai norėjau pamatyti, nepamačiau.

Slinko laikas. Nė nepajutau, kaip sutvirtėjo mano rankos, ir kaip lengvai kilnojau dirvonų akmenis. Prasidėjo naujas gyvenimas. Blizgėdavo diena arš plūgas, žvangėdavo smagiai pustomas dalgis...

Atsimenu, tuomet buvo žiema. Pasikinkęs bėrį, lengvai slydau žiemos keliu į miestelį. Gėrėjausi baltomis kažką svajojančiomis eglėmis, sniego žibučiais, kurie veriančiai blizgėjo saulės spinduliuose.

Miestelyje mane nustebino netikėta žinia — sukilo klai-pėdiečiai.

— Klaipėda! Uostas! Jūra! — lyg žaltvystyklės tamsia naktį šmėkščiojo mano sieloje šitie pasakingi žodžiai. Buvau nesenai grįžęs iš fronto. Dabar vėl kilo nesuprantamas noras grįžti į kovų sukuri. Manau dėl to, kad ten — vakaruose lietuvių vėl kovojo dėl gyvenimo, už jūrą, už brangų prosenių miestą Klaipėdą. Amžiais budinti dėl savo teisių lietuvių siela pasiekė ir pajūrį.

Atsidūriau Klaipėdos krašte. Mačiau, kaip kulkosvaidžių ir granatų ugnyje krito negausūs pasiryžusieji. Bet karinga jų dvasia dar labiau skatino mus kovoti. Praėjo viena gyvybės ar mirties naktis, o rytas jau pasveikino Klaipėdos gatvėse.

Kitą dieną, vakare, gavau leidimą išeiti į miestą. Pirmoji mano mintis buvo pamatyti jūrą. Tuoju ten nuskubėjau.

Koks žavingas vaizdas! Bangos, lyg varinėjamos nematomų milžinų, plakė švyturio akmeninius pamatus. Vietomis mirgėjo ledų gabalai, o toluomoje dar įžiūrėjau išplaukiantį prancūzų kreiserį... Apsvaigęs nepaprastu ir didingu reginiu, be žodžių prisiekiau jūrai visuomet būdėti jos sargyboje.

Savanoris nutilo. Tylėjo ir salė. Vyto akyse žėrėjo keisti žiburiukai, o lūpų kampuose slėpė kažkokias mintis.

Grįžę į klases, gimnazistai vėl atgavo paprastą nuotaiką. Tik Vytas vaikščiojo tarp suolų ir kažką galvojo.

Atėjo auklėtojas.

— Pone auklėtoja, — prabilo Vytas, — žinau gerą samanyką.

— Prašau.

— Surenkime ekskursiją į pajūrį. Mūsų dar niekas jūros nematė. Mums įdomu pamatyti tą kraštą, dėl kurio ištisus amžius kovota ir kuris yra taip lietuviškas.

— Mintis neblogo... Bet lėšos?

— Taupytumė. Sudarysime ekskursijos fondą.

Klasė mielai sutiko.

Atėjo vasara. Jūros vasara — taip ją visa tauta susitarė vadinti.

Ekskursininkai perėjo pušyną ir pamatė Palangos bažnyčios bokštą. Dar keli kilometrai, ir jaunuoliaiėjo Palangos gatvėmis.

— Greičiau į jūrą! — nerimavo.

Prieš akis išsiskleidė nesugaudomi vandens plotai. Baltos bangos siekė kojas. Didesnės net užliedavo.

— Maudytis!

Sūrios bangos vilgė jų plaukus, lindo į burnas.

— Aa! — vieninteliai žodžiai tarp liūliuojančio vandens.

Netrukus pasigirdo dar vienas balsas:

— Ir jūs čia, vyrai.

Tai buvo tas pats savanoris.

— Džiaukitės, pūškaukite, taškykitės — mūsų jūra ir mūsų bangos. Kiekvienas lašelį, paklauskite, pasakoją, kaip po plačiąją Lietuvą iš mažiųjų upelių ateina džiaugsmo ašarėlės į jūrą.

Paėmė į sauja vandens; lašeliai ritosi.

— Štai tos džiaugsmo ašaros...

Pavakary jaunystės sūnūs ir dukros jau lėkė plentu į Klaipėdą.

Elektros šviesoje mirgėjo langų stiklai ir iškabos. Vytas pamatė, kad šalia lietuviškų parašų, kabojo vokiški, o vietomis lietuviški buvo labai darkyti. Suspaudė širdį. Į jo giedrą linksmos jūros sukeltą nuotaiką įsiveržė klaidios mintys. Jis visiškai netikėjo, kad išgirs policininko žodžius:

— Ich verstehe nicht. Vytas kaip tik klausė kelio į stotį...

Neramus miegojo tą naktį. Akyse vis stovėjo anas policininkas: kažin ko juokėsi. Paskui, tarytum matė kovą, girdėjo didelį triukšmą, viskas sukosi. Gale pasigirdo švelnūs garsai, ir Vytas pamatė skleidžiantis Lietuvos trispalvę vėliavą. Ji didėjo, augo ir uždengė visus horizontus.

Kitą dieną aplankė uostą. Čia pamatė vieną laivą su tautine vėliava. Ji palengva plėvesavo laivo gale, lyg būrė galinčius Lietuvai laikus.

— Būsi amžinai laisva, — sušnibždėjo Vyto lūpos, ir jis pajuto amžinai surištas su šitu kraštu.

J. Ašmenskas

KARIUOMENĖS GYVENIMAS

1 P. PULKO 18 METŲ SUKAKTIES ŠVENTĖ

Rugpiūčio 25 d. 1 p. p. šventė savo 18 metų sukaktį. Iš vakaro skaitytos plačios paskaitos apie pulko žygius. 10 val. 30 min. pulko sporto aikštėje kapelionas kun. Keblaitis atlikė iškilmingas pamaldas ir pasakė šiai šventei pritaikytą pamokslą.

Vėliau išsirikiavusiam pulkui pasakė reikšmingą kalbą 1 p. p. vadas gen. št. plk. Gustaitis. Po to buvo paradas ir bendri pietūs III bataliono kareivinėse. Juose, be pulko karių, dalyvavo nemaža svečių. Čia pasakyta daug gražių kalbų. Šia proga mokomos kuopos mokiniai, mok. Dūdės vedami, susirinkusius palinksmino gražiomis dainomis.

15 val. prasidėjo linksmoji dalis, kurią, ltn. Eidimtui prižiūrint, labai gražiai įvykdė mokomos kuopos mokiniai. Įžanga padaryta gražiu koncertu. Buvo sugriežta 6 gražūs dalykėliai. Vedė mok. Rudauskas. Mokiniai Dūdėnas ir Kairys paskaitė savo kūrybos eilėraščių. Mokiniai Rudauskas ir Ciplijauskas labai puikiai atliko keletą klouniškų dalykėlių, kuriais nepaprastai užimponavo publiką, nes salėj be pertraukos skambėjo juokas. Mokiniai Dūda ir Naruševičius gerai atliko duetą. Mokiny Rudauskas padainavo daug gražių ir įdomių kupletų. Po to suvaidinta vieno veiksmo komedija „Kirpėjas“, kurioje, be anksčiau minėtų asmenų, veikė dar j. pusk. Grėbliuskas. Pagaliau mokinių choras, mok. Dūdės ir Naruševičiaus vedamas, sudainavo keletą gražių dainelių.

Oras buvo gražus, todėl šventė gerai pavyko. Ukmergės visuomenė gausiai į ją atsilankė. Čia ji patyrė daug nuostabių džiaugsmo ir malonumo.

U-tis

ULONAI POLIGONE

Rugpiūčio 22 d. 12 val. 2 ulonų L. D. K. Birutės pulkas atvyko į poligoną. Atvykę stovyklą radome tuščią, lyg apmirusią, nes anksčiau gyvenęs 2 artilerijos pulkas buvo išvykęs ir palikęs tik palapinių griaučius. 25 d. buvo pradėti pratimai. Visi kariai labai patenkinti ir džiaugias poligonu, nes čia po darbų taip jauku ir ramu. Orkestras kasdien griežia ir linksmina, tad laikas bėga kaip vanduo. Kareiviai sako, kad jiems čia linksmiau, negu pulke, kad net nesinorėtų ir grįžti atgal į pulką.

S. j. p. Endriukaitis

ŠAUKS Į KARIUOMENĘ DRAGŪNUS

Rugsėjo mėn. bus pašaukti į kariuomenę vienas mėnesiui karą pratimų atlikti visi lygtinėse atostogose ar atsargoje esą dragūnai.

ŠIO MĖNESIO PABAIGOJ PALEIDŽIAMI Į ATSARGĄ

Rugsėjo 30 d. bus paleisti iš kariuomenės visi 1935 m. gegužės 1 d. ir ankstyvesnių tarnybos pradžių kareiviai, kurie ligi š. m. spalio 31 d. tikroje karo tarnyboje ištarnavo ne mažiau kaip 18 mėnesių.

PIRMASIS LIETUVOS TAUTINIS CIRKAS „AUŠRA“ IR FAKIRAS HORO HALI RADVILIŠKIO ĮGULOJE

Įgulos viršininkui leidus, rugpiūčio 22 d. Radviliškio šaulių namuose fakiras Horo Hali įgulos kariams, civiliškiams tarnautojams su šeimomis rodė vieną seansą savo labai įdomių fakiriškų numerių. Pirmiau parodė išdaigas, o vėliau kariams išaiškino ir parodė, kaip tos išdaigos daromos. Dabar kareiviai išmoko gana įdomių išdaigų, kurias žada parodyti grįžę į namus.

Rugpiūčio 23 d. tautinis cirkas „Aušra“ kariams ir civil. tarn. su šeimomis davė papigintą atskirą seansą savo programos ir parodė smulkius egzotiškus žvėris. Cirkio programa kariai labai patenkinti. Labiausiai patiko čigonų choras, kuris susilaukė iš karių gausių plojimų. Cirkio programoje dalyvavo ir radio Pupų Dėdė.

V. A.

GRAŽI VYTENININKŲ ŠVENTĖ

Rugpiūčio 26 d. 9 p. p. III batalionas šventė savo metinę šventę. Po pamaldų ir pamokslo visi susirinko į kareivinių rūmus. Bataliono vadas apibrėžė švenčių-minėjimų ir gražių tradicijų reikšmę kariuomenės gyvenime.

Sugiedotas Tautos himnas, sušukta valio už valstybės ir kariuomenės vadovybes ir pulko karių gimines...

Po to 9 kuopos vadas skaitė paskaitą iš pulko istorijos. Ryškiai nupasakojo apie partizanų organizavimąsi ir kovas Joniškėlio — Pasvalio apylinkėse, kur 1919 m. buvo suorganizuotas atskiras batalionas, vėliau išaugęs į 9 p. pulką.

Už pasižymėjimą kautynėse apdovanoti Vyčio kryžiais 48 kariai.

Žuvusieji pagerbti atsistojimu.

Po pietų visi bataliono kareiviai buvo nuvesti į kiną.

K. a. St. O.

RENGIAMĖS PRIZINIAM ŠAUDYMU

Rugpiūčio 27 d. buvo pirmas 3 p. p. II bataliono jaunųjų kareivių pasirengimas priziniam šaudymui. Stačiom nuo rankos geriausias šaudymo kandidatas pasirodė 4 kuopos j. k. Šrederis ir 5 kp. Guoga.

29 d. buvo eilinių prizinis rengiamasis šaudymas. Geriausias kandidatas pasirodė 4 š. kuopos eil. Klečkus, išmušdamas per 100 taškų.

V-s.

ŠAUDYMO RUNGTYNĖS

Š. m. buvo leidžiama universiteto studentams ir gimnazijų mokiniams atlikti šaudymo pratimus kovos šoviniiais. Vadovauti buvo pavesta kariuomenės dalims. V.D.U. šaulių studentų kuopa šaudymo pratimams atlikti priskirta prie Kauno m. ir apskr. kom-ros karo policijos mokyklos.

Studentų šaulių kuopa karo policijos mok-los karininkams ir liktiniams puskarininkams už jų pastangas padedant pasirengti ir atlikti minėtus šaudymus padovanojo dovaną — gražią statulą.

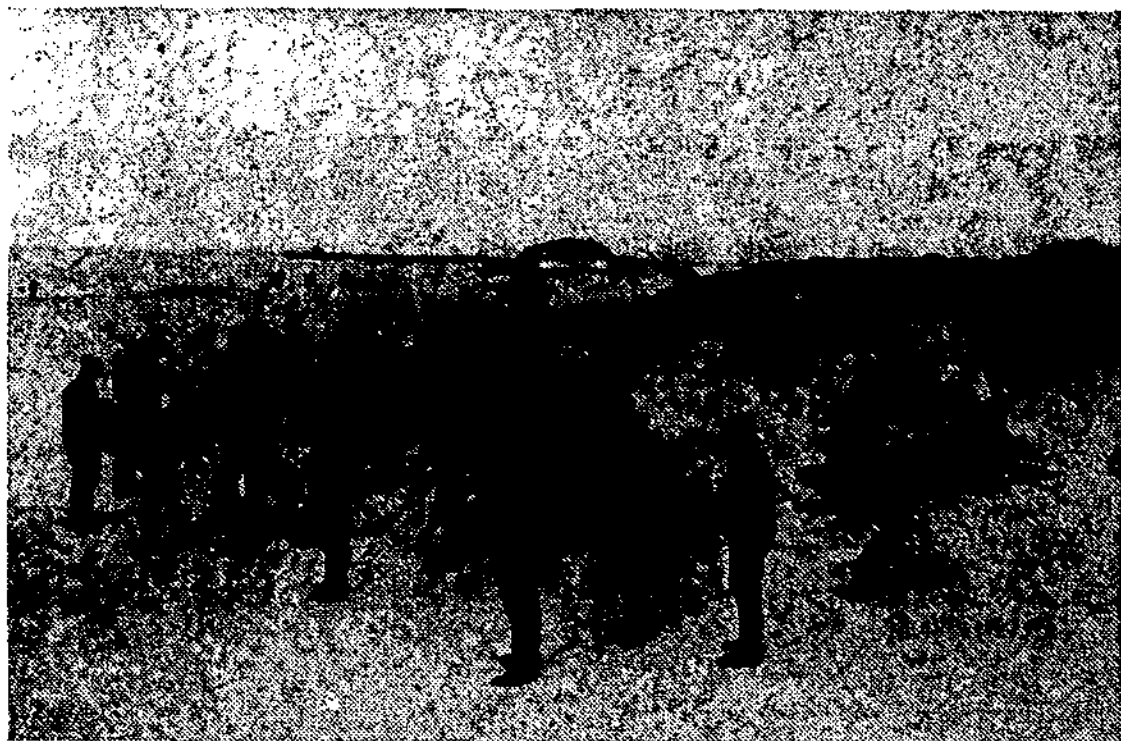
Rugpiūčio 25 d. dėl minėtos dovanos buvo šaudymo rungtynės. Dovaną laimėjo likt. viršila Jurgis Pacevičius. Kartu jam tenka ir geriausio karo policijos mokyklose šaulio vardas.

Z. Grīts

Kokios tos menkės?

Dmt. Čibo nuotr.

Mūsų kariai Palangos pajūryje

S. Narušio nuotr.

UOLUS BŪSIMŲJŲ PUSKARININKIŲ PARENGIMAS

Šiais metais baigę mokomąjį būrį karo policijos mokyklos kadras-grandiniai, mokyklos viršininko nuožiūra verti pakelti į jaun. puskarininkio laipsnį, buvo dar kartą išegzaminuoti.

Reikalauta, kad būsimieji puskarininkiai tvirtai žinotų puskarininkio pareigas. Daug dėmesio atkreipta ir į bendrą išsilavinimą. Gerai išklausiusieji šiuos papildomus egzaminus, mokyklos viršininko buvo pristatyti dalies vadui pakelti į jaun. puskarininkio laipsnį.

Z. Grils

SPORTO DIENA TAURAGĖS ĮGULOJE

Kiek anksčiau „Karyje“ buvo rašyta, kad 7 p. ž. K. Butegidžio pulko metinė sporto šventė būsianti rugpiūčio pabaigoje. Bet minima šventė atidėta į rugsėjo 6, 7 ir 8 d. Paskutinė sporto diena sutampa su Tautos šventės diena.

Sporto dienoje dalyvaus Pagėgių ir Naumiesčio įguly sportininkai.

Al. Sicila

TURĖSIM PIONIERIŲ AIKŠTELĘ

7 p. p. I b-nas paskiausiai šalia kareivinių rajono, gražioje ir patogioje vietoje, rengia pionierių aikštelę. Joje bus šie skyriai: slėptuvė, būrio apkasai, sunk. ir lengv. kulk. lizdai, sekykla, susisiekimo eigos ir įvairios vielų kliūtys. Minima aikštelė bus naudinga jaun. kareiviams, kurie praktiškai susipažins su ja. Be to, slėptuvės bus praktiškai naudojamos, k. t.: dujų leidimui, dujokaukių pritaikymui ir t. t.

San. pusk. M. Grinius

PUIKIAI VEIKIA ORKESTRĖLIS

Priešlėktuvinėj aps. rinktinėj likt. vyr. pusk. Konstantinavičiaus pastangomis suorganizuotas karių - mėgėjų stygų orkestrėlis. Orkestrėlį sudaro 8 žmonės su smuikom, mandolinom, gitarom, balalaikom ir kt. instrumentais — daugiausia žmonės, jau ir prieš kariuomenę buvę įvairiuose orkestruose. Ypatingai gerai pasirodo smuikininkas eil. Karkalas.

Orkestrėlis, nors ir naujas, bet jau spėjo gražiai pasirodyti ir visuomenės tarpe: girdėjome jį iš radiofono, pusk. rėmovėjų ir viešuose vakaruose karių klube. Rugsėjo 20 d. jis rengiasi vėl su savo linksmomis kūrinėliais pasirodyti radiofone.

Karių tarpe šis orkestrėlis labai populiarus ir mėgstamas. Kiekvieną šventadienį beveik visos dalies kariai susirenka į jo būstinę paklausyti linksmos ir žavingos muzikos.

Pusk. Mažrimas

DRAGŪNAI IŠVYKO Į POLIGONĄ

Rugpiūčio 18 d. 3 dragūnų Geležinio Vilko pulkas paliko savo nuolatinę stovyklą ir išvyko į poligoną. Vyko žygio tvarka, tik mažas procentas žmonių važiuo traukiniu. Žygio metu oras buvo gražus. Pirmą dieną nujota 15 km. Rugpiūčio 22 d., t. y. po 4 dienų žygio, išvygiavo į Gaižiūnų poligoną. Žmonės ir arkliai atvyko sveiki. Dabar vyksta smarkus pasirengimas pratimams.

Gr. VI. Kuzma

VAIDOTININKŲ PRIZINIS ŠAUDYMAS

Rugpiūčio 25 ir 26 d. 8 p. pulko karininkai ir likt. puskarininkiai atliko tarp batalionų prizinį šaudymą.

25 d. buvo individualus šaudymas, kuriame laimėjo pirmąją vietą 1 bat. j. lt. Milašauskas, o likt. puskarininkų šau-

dyme v. p. Dovydaitis (II bataliono). 26 d. buvo ekipinis šaudymas, kurį laimėjo šiaip: karininkų ekipą II bat. karininkų ekipas, o likt. puskarininkų 1 bat. likt. pusk. ekipas. Be to, buvo išrinkti kandidatai pulko garbei ginti tolimesnėse rungtynėse.

Nors antra diena šaudymui buvo labai nepalanki: didelės vėjas ir kartu lietus, bet šaudymas buvo atliktas visai gerai.

V. p. J. Kasmauskas

DIDĖJA KARIŲ BIBLIOTEKA

Neperseniausiai įsisteigusi Seredžiaus įgulos karių biblioteka diena iš dienos vis tvarkosi ir didėja. Vien per rugpiūčio mėn. minėtai bibliotekai padovanotos 47 knygos. Knygas daugiausia dovanoja karių viršininkai — karininkai. Be to, kpt. Gantautas karių bibliotekai padovanojo įrištą „Trimitą“ nuo 1927 iki 1934 m. ir neįrištą 1935 m. Kariai dovanomis yra labai patenkinti ir dėkingi.

Greta karių bibliotekos, taip pat yra įsisteigusi graži ir didelė karių skaitykla, kurioje kasdien atliekamam laikui matyti pilna karių prie knygos ar prie laikraščio.

Gražu žiūrėti, kad kariai vis daugiau pradeda kreipti dėmesio į knygų skaitymą ir įvertinti jų reikšmę.

J. Būga

6 P. P. GARSINIS KINO TEATRAS PRADĖJO DARBĄ

Veikęs visą žiemos sezoną 6 p. P. K. Margio pulko garsinis kinų vasaros metu buvo nutraukęs savo darbą. Per vasarą buvo atremontuota kino salė, padirbtos labai patogios kėdės, kurių pirmiau nebuvo. Publikai reikėdavo pasitenkinti paprastais suolais. Padarytas paaukštinimas, kad priešakyje sėdintieji neužstotų užpakaliniams. Rugpiūčio 27 d. pradėjus darbo sezoną, prisirinko publikos pilna kino salė. Kine padarytas dar vienas patobulinimas, tai įtaisymas mašinėlės, kuri gamina lietuviškus parašus. Kinas rodomas keturis kartus per savaitę. Kareiviams kainuoja tik 10 centų. Kino teatrą veda ir jam vadovauja likt. jaun. pusk. Mačiūnas, kuris jį atitinkamą aukštumą pastatė.

J. M-čius

MOKO KAIP APSISAUGOTI NUO UŽKREČIAMŲJŲ LIGŲ

Rugpiūčio 16 d. ulonų pulko kariams gyd. lt. Pakalniškis laikė paskaitą apie vidurių šiltinę ir kruvinąją, kaip nuo jų apsisaugoti ir koks pavojus jomis užsikrėtus, ypač kariuomenėje. Gydytojas perspėjo karius, kad negertų nevirinto vandens, nepirktų jokių vaisių bei valgomų daiktų iš nepažįstamų žmonių, prisilaikytų, kiek galima, švaros ir prieš kiekvieną valgį plautų rankas su muilu.

S. j. p. Endriukaitis

ŠAULIŲ SPORTO DIENA VEIVERIUOSE

Rugpiūčio 23 d. Veiveriuose buvo I-ji šaulių sporto diena, kurioje dalyvavo 61 sportininkas.

Pakankamai gerai atlikti bendri judesiai 1, 2, 7 ir gerai parodyti šaulių seselių 5 pratimai su dainomis.

Pasiekti šie rezultatai: 100 m bėgimas: Jonas Sabas 12,5 sek. (Skriaudžiai), Antanas Šalna 12,9 sek. ir Kazys Lukoševičius 13 sek. (Veiveriai). Šuolis į tolį: Jonas Sabas 5,65 m (Skriaudžiai), Antanas Šalna 5,35 m ir Juozas Šalna 5,16 m (Veiveriai). Šuolis į aukštį: Jonas Šalna 1,35 m (Skriaudžiai), Kazys Lukoševičius 1,30 m (Veiveriai). Patrulio žygis 5 km: K. Naudžius 31,47 min., J. Stačiokas 31,49, V. Deltuva 32,13 (Skriaudžiai). Granatos metimas: A. Šalna 55,8 m (Veiveriai), J. Sabas 55,2 m (Skriaudžiai), J. Šeškus ir dar 6 š. po 50 m (Veiveriai).

Daugiau taškų surinko — talkiniai 1) Skriaudžių š. būrys — 201, 2) Veiverių š. b. 157, atskirai: Jonas Sabas 29 taškus, Skriaudžiai, 2) Ant. Šalna 22 taškus, Veiveriai ir 3) K. Naudžius 21 tašką, Skriaudžiai.

PAAUKOJĘS KNYGŲ, SUDARĖ BIBLIOTEKOS PAGRINDĄ

Rugpiūčio 28 d. šaulių teatro būstinėse buvo gausingas Panevėžio 40 šaulių būrio susirinkimas. Būrio vad. plačiai referavo uniformos, išsigijimo, finansų (būrio reikalams, rinktin. ir centr. — namų statyb.) ir drausmės reikalais. Būrys nutaręs įsigyti 6 naujus šautuvus ir tiems šautuvams jau pusę sumos įnešta, o likusioji bus iš narių surinkta ir taip pat įnešta. Šiais metais būrys buvo surengęs vieną gegužinę, kuri davė gražaus pelno ir visas tas pelnas paskirtas ginklų fondui.

Daromos karinio parengimo pamokos. Susirinkime buvo išreikšta padėka būrio sekretoriui š. Ant. Imbrui, kuris būrio bibliotekai yra sudaręs pamatą — paaukodamas 200 knygų ir šiaip labai aktyviai dalyvauja šaulių darbe.

Būrio korespondentas

Gaisrų fronte. Rugpiūčio 18—19 d. naktį kilo gaisras P. Gečo ūkyje, Brukonių kaime ties Tauragės Naumiesčiu. Buvo padegtas klojimas. Į gaisrą nuvyko 7 p. pulko II bataliono ugniagesių komanda, kuri ir apsaugojo kitus ūkininko trobesius nuo liepsnos. Tai buvo pirmasis Naumiesčio igulos ugniagesių pasirodymas. Komandai vadovauja lt. Dulinskas.

PIRMASIS KOMANDOS KRIKŠTAS

7 p. p. II bataliono batalono ugniagesių komanda vos trys savaitės, kai įsigijo ugniagesybos įrankius. Palyginti, per tą trumpą laiką susipažino su jų naudojimu ir ugniagesių pareigomis, ką pirmą kartą pasirodė VIII. 18 d. Brukonių km, 5 km nuo Tauragės Naumiesčio kilusiam Povilo Gečo ūky gaisre.

Virš. Ilekis

NAUJA UGNIAGESIŲ KOMANDA

Priešlėktuvinėj aps. rinktinėj susiorganizavo ugniagesių komanda. Į komandą įstojo 56 žm. — daugiausia liktiniai puskarininkiai, buvę jau ir seniau kituose pulkuose ugniagesiais; kiti būtinos tarnybos puskarininkiai, grandiniai ir eiliniai. Komandai vadovauja lt. Jankauskas, jo padėjėjas — senas ugnigesis virš. Domkus. Visi žmonės suskirstyti į 3 skyrius. Skyriams vadovauja v. p. Šakys, virš. Narbutas ir v. p. Navickas.

Pusk. Mažrimas

GAISRAI 1935 METAIS. Lietuvos statistikos metraščio 1935 m. žiniomis pr. metais Lietuvoje (be Klaipėdos krašto) buvo 1778 gaisrai (1934 metais — 1811), iš jų 209 miestuose ir 1569 sodžiuose (208 ir 1603). Gaisrų padaryti nuostoliai: miestuose — 1.694.800 lt., sodžiuose 6.755.600 lt. viso 8.450.400 lt. (1934 m. — 8.701.200 lt.). Draudimo suma: miestuose 14.351.200 lt., sodžiuose — 4.342.100 lt., viso 18.693.300 lt. (1934 m. — 10.495.400 lt.).

Per gaisrus žuvo 15 ir sužeista 109 žmonės. 1934 metais žuvo 19 ir sužeista 143.

Gaisrų skaičius mėnesiais:

sausis	31	102	133
vasaris	15	38	53
kovas	20	101	121
balandis	13	90	103
gegužės	18	133	151
birželis	27	262	289
liepos	8	185	193
rugpiūtis	16	142	158
rugsėjis	15	141	156
spalių	16	124	140
lapkritis	18	160	178
spalis	16	124	140
gruodis	12	91	103
Viso	209	1569	1778

ŠAULIŲ ELGESYS VISUS ŽAVI

Rugpiūčio 15 d. 17 val. į Linkuvą atvyko Panevėžio vysk. Paltarokas. Jo sutikimui buvo pastatyti šeši garbės vartai. Patys pirmieji vartai su šūkiu: „Sveikas, Dvasios Gynėjau!“ buvo šaulių. Prie savo vartų špalieriais stovėjo šaulių būrys. Vysk. Paltarokui išlipus iš autobuso, šaulių orkestras sugriežė sutikimo maršą. Pasveikinimo žodį tarė būrio vadas, atsargos karininkas Karalius.

Po vyskupo žodžio orkestras vėl sugriežė maršą.

Linkuvos šaulių būrys visur pavyzdinčiai pasirodo ir visus sužavi savo elgesiu ir griežta tvarka. Būrys turi veiklių šaulių ir gerą orkestrą. Vienas trūkumas — jis neturi šaulių ugniagesių komandos.

V. N.

PASIEKTAS NAUJAS ŠAULIŲ ŠAUDYMO REKORDAS

XIV Marijampolės rinktinė mokom. ir kontr. šaudymai baigti. Naujas kontr. šaudymo rekordas — 112 t., kurį pasiekė 24 Kazlų Rūdos š. b. šaulys Stasys Daujotas.

Š. m. mokom. kaut. šov. šaudymai buvo įvykdyti šaudant 19-koje šaudyklų, o kontroliniai 4-se.

Mokom. šaudymo duomens geri, bet kontroliniai kiek menkesni negu 1935 mt., bet šiemet buvo sunkesnės sąlygos, t. y. 1,5 kart didesnis atstumas.

Vykdamas kontr. šaudymą Kazlų šaudykloj, 24 š. b. šaulys St. Daujota išmušė 112 taškų (23, 23, 3, 22 ir 21), pasiekdamas naują rinktinės ir šaulių S-gos rekordą (senesnis rekordas buvo 111 taškų, 1934 mt, pasiektas XIV š. r. 46 b. šaulio Radzevičiaus).

Kl. Rymantas

STIPRĖJA ŠIMKAIČIŲ ŠAULIŲ UGNIAGESIŲ KOMANDA

Šimkaičių šaulių būrio ugniagesių komanda įsteigta jau prieš kelis metus, bet iki šiol veiklumo neparodė. Tik dabar pradėta plėsti veikimas. Nutarta įsigyti gesinimo įrankius. Įrankių pirkimo fonde jau yra 500 lt. Prie to prisidėjo rugpiūčio 9 d. Vadžgiryje labai pavykusios gegužinės pelnas.

Būrys turi 300 knygų biblioteką.

P. Digrys

ŠAUDYMO SPARTUMO REKORDAS?

Sovietų spauda rašo, kad broliai Blium'ai išradę 22 kalibro šautuvą, kuris per minutę išleidžia 2.500 šūvių, bet galima esą daryti iki 3.000. Šautuvo ilgis — 1.100 mm, svoris — 3,2 kg, vamzdžio ilgis 640 mm.

Toks šaudymo spartumas šiuo laiku būtų didžiausias — esą negalima atskirti atskirų šūvių garso. Bet jau per didįjį karą stalinis 1915 m. Revelli'io pistoletinis kulkosvaidis išleisdavo po 2.000 per minutę.

Bet rodosi, kad Amerikoje buvęs pasiektas tempas 5.000 šūvių per minutę?

VOKIETIJOS MOTORIZACIJA

Per trys paskutinius metus Vokietijoje, sovietų dienraščio „Krasnaja Zvezda“ žiniomis, ypač daug padaryta krašto motorizacijos srityje. Padidėjo automobilių ir motociklų gamyba. Automobilių fabrikai, kurie gamina tinkamas kariuomenės reikalus mašinas, šelpiami ir naudojami įvairiomis lengvatomis. Šiemet Vokietija turi jau 5328 km specialių plentų automobiliams (autostradų). Nacių automobilininkų sąjunga turi 500.000 narių, išlaiko 24 šoferių mokyklas. O motociklininkų skaičiumi Vokietija pralenkia visas Europos valstybes.

RUSIJA

Rusai pasistatė du vienviečius „D—510“ patranka ginkluotus naikintuvus. Jų motorai Hispano-Suiza „Ycrs“ 860 PH. Per paskutinius 12 mėnesių įkurta 379 parašutistų klubai su 400 bokštų. Komunistinio Jaunimo Lyga turi 20.000 civilių parašutistų, kurie 1935 metais padarė 16.000 šokimų su parašutu iš lėktuvų ir 800.000 iš specialiai pastatytų bokštų. Yra planas netoli Maskvos įkurti parašutistų miestą, kur gyventų parašutistai ir mokytųsi ore karo metu vadovauti. Kaip praneša prancūzų laikraštis „Le Temps“ per 1 gegužės parodą virš „Raudonosios Aikštės“ skraidė apie 500 lėktuvų, turint tai galvoje, kad dauguma iš jų yra 4 ir 5 motorų bombonešiai, kiti senesnio tipo mokomieji lėktuvai; ypač krito į akis vienviečiai patrankomis ginkluoti naikintuvai ir 15 dvimotorinių greitųjų bombonešių. Taigi, Rusija šioje srityje pasiekė lygybės ne tik Europoje, bet gali lygintis ir su Amerikos Jungtinėmis Valstybėmis.

(iš Militär Wochenblatt. 1936 mt. Nr. 5).

STEIGIAMA MŪSŲ VETERINARIJOS AKADEMIJA

Rugpiūčio 25 d. išėjusiose Vyriausybės žiniose paskelbtas veterinarijos akademijai įsteigti ir laikyti įstatymas. Pagal tą įstatymą veterinarijos akademija įsteigti pavedama žemės ūkio ministeriui. Kol išeis akademijos statutas, jos programa nustatoma, klausytojai priimami ir kiti akademijos reikalai tvarkomi žemės ūkio ministerio nustatyta tvarka. Akademijos klausytojai bendruosius mokslo dalykus ir naująsias kalbas eis Vyt. Didžiojo universiteto fakultete pagal jo programą.

Akademijos klausytojai moka imatrikuliacijos ir semestrinį mokestį. Akademijos klausytojai už einamus Vyt. Didžiojo universitete bendruosius mokslo dalykus atskiro mokesčio nemoka.

Šis įstatymas veikia nuo š. m. rugsėjo 1 d.

Tose pačiose Vyriausybės žiniose paskelbtas ir žemės ūkio ministerio įsakymas. Akademija įsteigiama nuo rugsėjo 1 d. Ji bus žemės ūkio ministerio žinioje. Akademijos mokslas pagal šį įstatymą einamas 5 metus. Rudens semestras prasideda rugsėjo 15 d. ir baigiasi gruodžio 15 d., pavasario semestras prasideda sausio 15 d. ir baigiasi birželio 15 d. Akademijos klausytojus priima akademijos taryba Vyt. Didžiojo universiteto priėmimo sąlygomis. Akademijos klausytojų sąrašas su reikalingomis žiniomis siunčiamas V. D. univ-to medicinos fakultetui.

Kol bus nustatyti akademijos etatai, gyvulių anatomiją akademijos klausytojai išeina veterinarijos bakteriologijos institute.

VYRIAUSYBĖ PAKĖLĖ MOKAMAS UŽ GRŪDUS TVIRTAS KAINAS

Sąryšyje su pasirašyta su Vokietija prekybos sutartimi, Lietuvoje pasklidę kalbos, kad grūdų kainos galinčios pakilti, todėl kai kuriose vietose ūkininkai kiek susilaiko grūdus parduoti. Tačiau Vokietija pagal sutartį Lietuvoje pirks varpinių grūdų maždaug už 700.000 litų, t. y., tik apie trisdešimtą dalį viso parduodamo į užsienius grūdų kiekio. Taigi, jeigu Vokietija ir mokėtų brangesnėmis kainomis, tai toks nežymus grūdų užpirkimas jAV kainoms įtakos neturėtų. Tačiau Vokietija aukštų kainų nemoka, nes pirkdama atsižvelgia pasaulinės rinkos kainos. Pasaulinėje rinkoje grūdų kainos prieš pora savaičių buvo kiek pakilusios, nes buvo laukiama blogas derlius Amerikoje. Bet paaiškėjus, kad Kanados grūdų derlius bus ne toks blogas, kaip buvo anksčiau manyta, kainos importuojančių kraštų rinkose pradėjo palengva kristi.

Tad ypatingų grūdų kainų pasikeitimų užsienių rinkose tuo tarpu sunku laukti. Nustatant pas mus, vidaus rinkoje, tvirtas kainas, buvo atsižvelgta užsienių rinkų situacijos ir mūsų krašto derliaus išdavų. Pradėjus ūkininkams kulti javus, pasirodė, kad šiemet apskritai krašte ypatingo grūdų pertekliaus nebus, ir derlius, galima sakyti vidutiniškai kiek žemesnis, negu praėjusiais metais.

Pasiremdama tuo ir geresnėmis dabartiniu metu gaunamomis kainomis užsieniuose, vyriausybė rado galima tvirtas išmokamas kainas už grūdus pakelti. Dabar grūdams kainos nustatomos vienu litu aukštesnės, negu buvo anksčiau skelbta ir išmokama.

Už kviečius nuo 8 lt. iki 9 lt. už centn.; rugiai — 7—8 lt. už centn.; miežiai — 7—8 lt. centn.; avižos — nuo 6,50 — 7,50 lt. už centn., pagal jų natūralų svorį.

Tas litas, kuris buvo numatytas anksčiau nustatytose tvirtose kainose pridėti palaipsniui keliant kainas ligi gegužės mėn. kompensuoti ūkininkams susidarancias išlaidas grūdus ilgiau laikant, bus pridėtas iki pavasario prie ankščiau minėtų kainų. Iš to lito 25 centneriui bus pridėti prie išmokamų kainų jau rugsėjo mėn.

Nuo rugsėjo 1 d. bus mokama: už kviečius 8,25—9,25 lt. už centn.; už rugius 7,25—8,25 lt. už centn.; už miežius nuo 7,25—8,25 lt. už centn.; už avižas 6,75—7,75 lt. už centn. Švarumo sąlygos nustatytos kvečiams, rugiams ir miežams 97%, avižoms 96%.

Likusiais 75 centais išmokamos tvirtos kainos bus pakeltos iki gegužės mėn.; jei užsienių rinkos bus ir toliau palankios; bet jei jos pablogėtų — gali būti, kad tie 75 ct. ir visai nebus pridėti.

Tolimesnio grūdų kainų kėlimo nenumatoma.

JONIŠKIO SAVANORIAI KŪRĖJAI GAVO VĖLIAVĄ

Rugpiūčio 23 d. naujai įsisteigęs Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių s-gos Joniškio skyrius pašventino savo vėliavą. Tą dieną supuolė ir vietos šaulių būrio surengta sporto šventė. Todėl abi organizacijos rikiavosi bendrai ir viena antrą gražiai papildė.

10 val. prie nepriklausomybės paminklo iškilmingai buvo iškelta vėliava. 11 val. įvyko bažnyčioje pamaldos, kurių metu kan. Kerzonas pašventino Joniškio savanorių kūrėjų skyriaus vėliavą ir tarė gražų žodį.

Po pamaldų prie to pat paminklo išsirikiavo savanoriai, šauliai, moterys šaulės ir sportininkai. Čia atvyko šaulių igulos viršininkas, 8 p. pulko vadas, plk. Butkevičius su keliais karininkais, L. K. kūrėjų savanorių s-gos centro v-bos narys J. Kareckas, vietos įstaigų viršininkai ir daug šiaip publikos. Plk. Butkevičius, gražiai prabilęs ir apibrėžęs vėliavos reikšmę, įteikė vėliavą naujam laisvės kovų dalyvių skyriui.

13 val. gimnazijos aikštėje buvo iškilmingas posėdis. Čia kalbėjo centro v-bos atstovas J. Kareckas, insp. Butkus, šaulių kuopos vadas Nainys ir kt. Po iškilmingos dalies šauliai parodė, ką jie moka sporto srityje.

NAUJA AUTOBUSAMS VAŽINĖTI TVARKA

Kelių valdybos nustatyta, pradėjo veikti nauja autobusams važinėti tvarka, kuri papildė veikiančius įstatymus ir taisykles. Pagal naująją tvarką papildomi autobusai leidžiami važinėti tada, kai pasilieka nemažiau, kaip 5 keleiviai nuo bet kurio tvarkaraštyje nustatyto laiku išvažiuojančio autobuso ir 3 keleiviai nuo tai dienai skirto paskutinio autobuso. Papildomieji autobusai išvažiuoja kartu su nuolatiniais autobusais tvarkaraštyje nustatyto laiku. Iš didesnių auto stočių, kuriose laikomi atsarginiai autobusai, turi važiuoti papildomi autobusai ir tada, kai pravažiuojantieji reisiniai autobusai vėluoja, o stotyje yra nemažiau, kaip 5 laukia keleiviai. Stotyse, kuriose paskirta laikyti atsarginius autobusus, kiekvieno ruožo vienas atsarginis autobusas ir jo tarnautojai turi stotyje būti nuo ryto iki vakaro.

Jei paskirtas išvažiuoti autobusas turi mažiau vietų ir nuo jo pasilieka ne daugiau kaip 5 keleiviai, tai tokį autobusą galima pakeisti kitu, turinčiu daugiau vietų autobusu. Autobusai, veždami ekskursijas, duoda 50% nuolaidų nuo tarifų kainos. Jei ekskursija važiuoja tik į vieną galą — nuolaidos duodama tik 25%. Važiuodamos autobusu ekskursijos gali stovėti kelyje, nemokėdamos už autobuso stovėjimą: pravažiavus 50 km — 3 val., o daugiau 50 km — 4 val. Jei ekskursija stovės ilgiau, tai už kiekvieną autobuso stovėjimo valandą moka 5 lt. Sustojusi nakvoti, ekskursija už autobuso stovėjimą 12 val. nemoka.

Autobusas, kuriuo važiuoja moksleivių ekskursija, gali vežti ekskursantų daugiau kaip yra autobuse keleiviams sėdėti vietų, tik reikia gauti kelių valdybos sutikimą raštu. Jei nusipirkęs bilietus keleivis dėl svarbių priežasčių negali tuo autobusu išvažiuoti, tai vežamas kitais tą pačią dieną išvažiuojančiais autobusais. Reikia 10 min. prieš išvažiuojant autobusui įregistruoti savo bilietą pas stoties viršininką, budėtoją ar kasininką.

Bilietai auto stotyse parduodami iš eilės tiems keleiviams, kurie anksčiau atvyksta. Iš anksto užsisakiusieji kasoje bilietus turi už juos kasoje sumokėti pinigų ne vėliau kaip 5 min. prieš išvažiuojant autobusui. Jei už užsakytus bilietus nurodytu laiku keleiviai pinigų nesumoka, tai kasa juos gali parduoti kitiems keleiviams. Jei bilietas apmokėtas ir iš jį pirkusiojo negauta nurodymų, tai į šią vietą kitas bilietas negali būti parduotas tol, kol autobusas išvažiuoja už miesto ribų.

Iš galutinių stočių paskirti reisams autobusai turi atvykti į stotį ne vėliau kaip 30 min. prieš autobuso išvykimo laiką ir patiekto stoties kasai bilietų knygutės. Visi autobusai pradeda ir baigia savo reisą tik nustatytose auto stotyse arba punktuose. Autobusai išvažiuavę iš kitų vietų arba atlikę reisą išsodinę keleivius pakelyje ir neatvykę į stotį laikomi kaip neatlikę jiems skirtą reisą.

Mokytiis niekuomet nevėlu!

Balgusių aukštąjį mokslą ir studentų grupę jau ketvirtą metal ruošia mokinius į visas gimnazijos klases. Per metus — dvi klases. Kasdien — 3 pamokos. Mokestis 15 lt. mėn. Pernal ruošų išlaikė egz. 80%. Įsirašyti Laisvės al. 11 (Centralliniame viešbutyje) 12 — 19 val.

Tautos valandėlė Valstybės Radiofone

Nuo š. m. rugsėjo 6 d. Valst. Radiofone įvedama „Tautos valandėlė“. Ji bus sekmadieniais nuo 19,05 val. iki 19,30 val., visuomet tuo pat laiku. Valandėlę organizuoja Socialinių ir Politinių Mokslų Institutas.

„Tautos valandėlė“ rūpinsis tik grynai lietuvių tautine kultūra. Joje bus pastebima ir keliama vien tai, kas neatidėliotinai darytina mūsų tautinei kultūrai pakelti. Galima sakyti, kad ši valandėlė bus mūsų kultūrinio gyvenimo aktualija. Ypač daug dėmesio bus kreipiamas į praktinę gyvenimo pusę: kaimo ir miesto kultūrą, šeimyninį gyvenimą, dorą ir viešąjį padarumą, paties krašto kultūrą, kaip kelių, statybos, sodų ir laukų priežiūrą. Taip pat nebus užmiršamas mokslas, menas, ekonominis ir politinis gyvenimas, kiek nuo to pareina mūsų tautinės kultūros pažanga. Tuo labiau nebus apsilenkta su paties žmogaus kultūra, kaip kultūros kūrėjų.

Keliamieji „Tautos valandėlės“ reikalai turi būti sprendžiami nei neigiamąja kritika, bet pozityviosios kūrybos metodu. Ne nurodinėjant ar neigiant, kas yra negera, bet atkreipiant dėmesį į tai, kas yra darytina, kad būtų gera. Ne nihilizmo dvasia turi būti skleidžiama, bet kūrybinis optimizmas. Todėl „Tautos valandėlės“ bus skiriama du momentai: 1. kūrybinis momentas, kuriame bus keliama, kas darytina mūsų kultūrai pakelti, ir 2. informacinis momentas, kuriame turi būti pastebima jau pradėtieji darbai, turį didesnės reikšmės mūsų kultūrai ir laukia tinkamo visuomenės pritarimo.

Bendradarbiauti „Tautos valandėlės“ kviečiama visa mūsų visuomenė, tiek miestas, tiek kaimas. Pozityvinių pastabų bus laukiama iš kiekvieno Lietuvos kampelio. Pastabos siųsti raštu Socialinių ir Politinių Mokslų Institutui, Kaunas, Duonelaičio gt. 9. Už sunaudotą medžiagą bus mokamas honoraras. Institutas pasilieka teisę gautąją medžiagą tvarkyti savo nuožiūra. Rašinių dydis neaprežtas. Susibūrus didesniui bendradarbių skaičiui ir susidarius medžiagos pertekliui, „Tautos valandėlė“ galės būti du tris kartus savaitėje.

Pabrėžtina, kad be „Tautos valandėlės“, Socialinių ir Politinių Mokslų Instituto paskaitos bus skaitomos kaip ir anksčiau.

Socialinių ir Politinių Mokslų
Institutas

Naujieji leidiniai

ČESLOVAS SASNAUSKAS. Parašė Juozas Žilevičius. Išleido Jonas Brundza (abu Amerikoje). Kaunas, 1936. 80 psl. Kaina Lt. 2.—

Ši gražiai iliustruota didžiojo mūsų kompozitoriaus biografija ir jo darbų apžvalga išleista 20 m. mirties sukakčiai paminėti (1916—1936).

Nedažnas iš mūsų žino, kad mylimiausių ir mėgiamiausių dainų, k. a. „Jau slava sukilo“, „Kur bėga Šešupė“, „Karvelėlis“ autoriumi yra įžymusis mūsų kompozitorius Česlovas Sasnauskas. Dar mažiau žinome apie jo gyvenimą ir kūrybinį darbą. Pas mus vis dar tebėra keista: užsienio vyrų biografijas žinome labai gerai, o visų mažiausiai pažįstame didžiulius savo žmones. Česlovo Sasnausko biografija yra gera proga pažinti šį mūsų muzikos klasiką.

Česlovas Sasnauskas buvo gabus muzikas iš mažens. Jau 12 m. būdamas pralenkia muzikiniu išsilavinimu tėvą, muzikos mėgėją. 16 m. savarankiškai vargoninkauja Gražiškiuose. Vėliau — sąlygoms susidarius, gauna vargonininko vietą Petrapily šv. Kotrynos bažnyčioje. Čia jis labai išgarsėja su savo choru. Šioje vietoje knygoje labai gražiai nušviestas jos kūrybinis darbas ir jo tų laikų muzikų kritika. Papasakota, kaip Sasnausko kūriniai buvo patekę į lenkų rankas ir kaip jie išgelbėti.

Česlovo Sasnausko kūrybos darbo kelias yra labai įdomus. Tai tikro kūrėjo gyvenimo pavyzdys.

Česlovo Sasnausko biografija labai skaitytina. Tai rimtas indėlis mūsų literatūrai.

B. V.

TAUTA. Mėnesinis Amerikos lietuvių žurnalas. Nr. Nr. 1, 2, 3 (balandžio, birželio ir liepos mėn.). Redaktorius-leidėjas Petras V. Jurgėla.

Gavę pirmąjį numerį „Tautos“, laukėme kitų, norėdami pažūrėti, ar išlaikys užsibrėžtą tikslą, raginti, kad Lietuvos išeiviai Amerikoje ir jaunoji karta netirptų svetimoje aplinkumoje, bet gyventų lietuvių tautos idealais ir bendrai dalyvautų lietuvių tautos žygyje į šviesią ateitį. Štai jau turime tris „Tautos“ numerius ir galime pasakyti, kad laikraštis tikrai vedamas iš anksto nustatytomis tautinio sąmoninumo darbo gairėmis.

Kiekviename „Tautos“ numery yra platus skyrius „Lietuva“, kur trumpai atvaizduojama įvairių kultūrinių sričių darbas, veikla ir pažanga, k. a., Ginklų Fondas, ūkis, prekyba, nepriklausomybės kovos ir sunkumai valstybės atgaivinime, lietuviškoji kūryba, kaimo pažanga, naujasis seimas ir t.t. Be to, įdėta labai tinkamų straipsnių įvairiais tautiniais reikalais: 1 m. — „Lietuvių tautos pašaukimas“, „Lietuvos jaunimas“, 2 nr. — „Valstybės Prezidentas A. Smetona apie lietuvių tautą ir jos paskirtį“, „Amerikos lietuviai ir lietuvių tauta“, 3 nr. — „Angliškų pamokslų veikla“, „Kultūrinis avangardas“. Visuose numeriuose nemaža įdėta ir literatūrinių mūsų autorių kūrinių. Matome L. Janušytės, Fausto Kiršos, J. Tysliavos, J. Švaisto, Petro Vaičiūno, J. Augustaitytės-Vaičiūnienės, K. Binkio ir jaunesniųjų poetų pavardes. Labai gražu, kad žurnalas duoda po truputį žinių apie lietuvių kalbą: konkrečiais pavyzdžiais nurodo priesagų ir galūnių prasmę, duoda taisytių sakinių pavyzdžių, deda retesniųjų žodžių žodynėlius. Tekste yra daug gražių iliustracijų iš Lietuvos vaizdų. Be čia suminėtu, yra dar trumpų straipsnelių įvairiais Amerikos lietuvių tautinio gyvenimo reikalais. Visi straipsniai rimti ir prasmingi. Žurnalo viršelis — gražus, popierius — labai geras. Visi šie savumai traukia ir Lietuvos skaitytoją, kuris „Tautos“ žurnale ras bendrą Amerikos lietuvių gyvenimo vaizdą, jų darbą ir rūpesčius tautinį sąmoninumą bekeliant.

„Tauta“ rekomenduotina visoms mūsų bibliotekoms.

J. Grabauskas **PRAMONĖS DARBININKŲ ĮSTATYMAI.** Su paaiškinimais. Darbo Rūmų leidinys. Kaunas, 1936. 191 psl. Kaina Lt. 2,50.

Įstatymų, reguliuojančių darbininkų ir darbdavių tarpusavio darbo santykius, yra daug. Jų suradimas reikalui esant sudaro kai kurių nepatogumų, juo labiau, kad yra nemaža pakeitimų. Neseniai įsteigtieji Darbo Rūmai, besirūpiną visų dirbančiųjų būklės pagerinimu, nutarė visus pramonės darbininkų samdos įstatymus su paaiškinimais išleisti vienu rinkiniu ir paskleisti darbininkų tarpe, kad jie būtų vispusiškai supažindinti ir gerai žinotų tuos įstatymus, kurie liečia jų rūpimus kasdieninius reikalus.

Knygos turinį sudaro: „Pramonės darbininkų samdos įstatymas“, „Darbo dienos ilgumo įstatymas“, „švenčių ir poilsio įstatymas“, „Nakties darbo kirpyklose įstatymas“, „Svetimšalių samdos įstatymas“, „Svetimšaliams gyventi įstatymas“, „Civilinio proceso įstatymas“, „Darbo inspekcijos įstatymas“ tų įstatymų taisyklės ir jų aiškinimai.

Tai kiekvienam naudingas rinkinys.

B. V.

Ats. plk. J. Petraitis DIDYSIS KARAS. II dalis. 1916—1917 m. įvykiai. Spausdino Akc. „Žaibo“ B-vės spaustuvė. Kaunas, 1935 m. 354 pusl. Kaina 3 lt.

Ats. plk. Petraitis didžiojo karo ir Lietuvos nepriklausomybės karų dalyvis parašė jau antrąją didžiojo karo apibėrimų dalį. Pirmojoje aprašinėjo įvairius frontus ir karo veiksmus 1914—1915 metais. Šioj antrojoje dalyje aprašinėja 1916—1917 m. frontus ir veiksmus. Apibėžia Verdano operacijas ir kitas kautynes prancūzų fronte, Rumunijos ir Amerikos Jungtinių Valstybių prisidėjimą prie Santarvės valstybių, karo veiksmus Rusijos, Turkijos, Rumunijos, Italijos, Afrikos ir kituose frontuose. Taip pat žymesnes jūrų kautynes įvairiose jūrose ir vandenynuose. Aprašinėja ir Rusijos 1917 m. revoliucijas. Trečiojoje dalyje tęs 1918 m. ir karo pabaigą.

Aprašymai parašyti populiaria kalba, lengvai suprantami ir nekariams bei mažiau prasileidusiems, ir įdomūs.

Galvosūkio Nr. 34 sprendimas

II pėst. divizijos Vadui 1936 m. rugpiūčio 13 d. 18 val. 20 min. Nr. 8. Aukšt. 12. Žemėlapis 1:100.000.

I batalionas gina kaimą. II bataliono dvi kuopos supa priešo kairįjį sparną. Paimti du šarvuoti automobiliai ir vienas tankas.

5 pėst. pulko vadas

Gerei išsprendė: 1) v. p. M. Antaniškis (4 p. p.), 2) j. k. Ed. Raukšta (4 p. p.), 3) j. p. J. Mikalajūnas (KPM), 4) Z. Gavelis (1 art. p.), 5) St. Pupkevičius (K.).

Galvosūkis Nr. 36

(Vert. 1 tšk.)

Ar žinai, kas tu esi? Jeigu taip, tai gal sau pradžia atmes. Netiesa, nematyti jo Lietuvos padangėj. Sakai, kad Kaune jis dabar gyvena? — Tur būt, sudėti pirmuosius abu pabandėi?..

J. Leblionka

Perka — parduoda užsienio valiutą, vidaus paskolas, Žemės Banko paskolas lažštus ir kitas vertybes

ŪKIO BANKAS

kurį rasi kiekviename apskrityje mieste.

Cinkuotos skardos, cinkuotų kibirų, langams ir durims apkaustymų, grandinių ir įvairių geležies ir špižio išdirbinių gausi

Akc. **METALAS** B-vė

fabriko, K A U N E, telefonas 30-50.

Geriausias plytas, drenas ir čerpes gamina

AKCINĖ BENDROVĖ

PALEMONAS

Adresas: Gelež. stot. Palemonas, tel. 3.

Geriausią maltą malūno **JAVAS** Panevėžy.

Keliais litais parėmęs savo civilinę aviaciją, gali laimėti tūkstančius litų
Pirmas L. A. K. Civilinės Aviacijos Rėmėjams premijų skirstymas įvyks 1936 m. spalio mėn. 8 ir 9 dienomis.
Skubėkite stoti į L. A. K. civilinės aviacijos rėmėjus.

PARAMOS

Kooperatyvas Kaune per savo

26 krautuves

aprūpina pirkėjus geromis prekėmis ir duona.

Jums reikalingas šviežias ir sveikas maistas

Tai pirmoji sveikatos sąlyga.

Kiekvienas „Maisto“ gaminy rinkon išleidžiamas tik perėjęs griežtą sanitariją kontrolę. Gaminių įvairumas leidžia visus patenkinti skonio ir kainos atžvilgiais. Švieži, rūkyti ir sūdyti gaminiai — viskas iš grynios ir geros žaliavos.

Vasarą ypatingo dėmesio yra verti įvairiausi konservai, kurių kokybės negali paveikti laikas, karštas vasaros oras ir transporto būdas.

Mūsų krautuvės laukia malonaus Jūsų atsilankymo.

„Maistas“

Ch. Frenkelio

ODŲ FABRIKAS ŠIAULIUOSE.

Išdirba visokių rūšių odą:

PADAMS, VIKPADŽIAMS, DIRŽAMS

BLANKUS, CHROMO, JUCHTO ir

LAKO ODAS.

Centralinė Lietuvos Pieno Perdirbimo B-vių Sąjunga
„PIENOCENTRAS“

Būstinė: Kaune, Laisvės al. 29 a Nr. || Skyrius: Šiauliai, Stoties g. 3 Nr.
Tel. Pienocentro centralinė. || Tel. 510 Nr.

Šaldytuvali Kaune ir Klaipėdoje

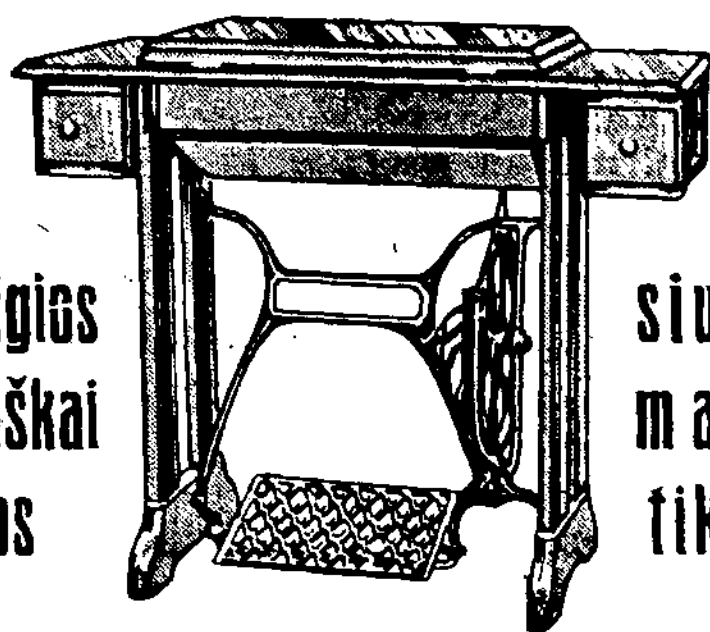
Organizuoja ir įrengia kooperatines pienines ir grietinės nugriebimo punktus.

Superka per pienines ir kooperatyvus aukščiausiomis pasaulinės rinkos kainomis kiaušinius.

Aprūpina per pienines pieno statytojus visomis pienininkystės reikmenimis pigiausiomis kainomis ir lengviausiomis išsimokėjimo sąlygomis.

Eksportuoja sviestą, kiaušinius, sūrius, kazeiną ir k. pieno produktus

GARANTIJA 15 METŲ

Labai pigios
ir techniškai
tobulos

siuvamos
mašinos
tik SSSR

GARANTIJA 15 METŲ

ŠIAULIŲ MIESTO SAVIVALDYBĖ
parduoda geros rūšies
presuotas durpes.

Teirautis darbo valandomis Šiauliai, tel. 2 arba raštu.

Akc. Aliejaus Fabrika B-vė **„RINGUVA“** Kaunas-Šančiai,
Virvių g-vė 13,
parduoda

sėmenų, kokoso, sezamo ir saulėgrąžų rafinuotą ir nerafinuotą aliejų.

Be anksčiau gautų medalių ir per šią 1936 m. Žemės Ūkio parodą apdovanota

aukso medaliu.

AKCINĖ APDRAUDIMO BENDROVĖ
„Lietuvos Lloydas“

Valdyba: Kaunas, Laisvės al. 54. Tel. 195, 3575 ir 4005

Bendrovės agentūros yra:

Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Šilutėje, Panevėžyje, Pagėgiuose, Vilkaviškyje, Marijampolėje, Ukmergėje, Raseiniuose, Kėdainiuose, Mažeikiuose, Tauragėje, Jurbarko, Plungėje, Kybartuose, Naumiestyje (Tauragės apskr.), Lazdijuose, Telšiuose, Kelmėje ir Papilėje.

Kitur — ieškomi agentai.